ANUL XXX
17
(1 302)
sîmbătă
25 aprilie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
SALA DE LECTURĂ

ÎN PRAG DE SĂRBĂTOARE

Sîntem în prag de sărbătoare, ne apropiem de sărbătorescul florar — Întîiul de Mai. Ne apropiem de el și-l trecem ca pe o lumină a sufletului prin toate gîndurile, prin toate speranțele și așteptările noastre, il trecem — ca pe un arc de boltă — prin zilele și nopțile tuturor muncilor care urcă spre rodire mereu mai vie și cîmpurile, și dealurile, și munții și apele țării și cerul ei de deasupra cu aștri cu tot.

Sîntem în prag de sărbătoare — Ziua muncii și a solidarității internaționale — ziua tuturor zilelor de altfel, ziua a tot ce a însemnat și înseamnă o ridicare continuă și neostenită spre progres și civilizație. Cu acea inconfundabilă și fierbinte sarcină de gînd și voință care a stat și stă în puterea fiecărui popor, a fiecărei națiii pentru ca umanitatea de azi și de mîine să nu-și poată pierde relieful aspirației și increderii în condiția sa morală și socială, pentru ca, în deplină conștiință de sine, această umanitate să cîștige și sensul și durata și universul său politic, să se nască, adică, mereu, și să-și propună responsabilitatea viitorului.

Sîntem în prag de sărbătoare — Ziua muncii și a solidarității internaționale a tuturor celor ce muncesc — zi aniversară a luptei, a nădejdilor, zi a tot ceea ce a propulsat și a dat o fizionomie nouă, mereu mai luminoasă și mai exactă în timp, idealurilor de dreptate politică și socială ca și idealurilor de independență și suveranitate națională. Ca o dreptate a tuturor celor care au făurit și făuresc istoria s-a întemeiat și se întemeiază această zi, ca o dreptate a țărilor și popoarelor în deplin respect față de principiile libertății, ale independenței și suveranității se întemeiază ea mereu ca o dreptate față de scopul vital al umanității, acelora de pace și înțelegere, de cooperare între popoare, pentru salvgardarea ființei înșiși a omenirii, a culturii sale materiale și spirituale. Ca o dreptate și o moștenire, totodată, ca un crez și o amplă, inconfundabilă străduință ca și o conștiință cu vii și adînci rădăcini istorice prin care lumea aspirațiilor apare cu o și mai mare distincție văzută sub raportul și prin prisma tuturor cerințelor și împlinirilor de azi.

Evident, o țară a muncii fiind, o țară socialistă, România și-a adus și își aduce contribuția sa vie, inconfundabilă, la această cauză permanentă care este condiția ca și conștiința viitorului. Mari programe, mari obiective economice se înscriu pe un segment de timp care face legătura cu aspirații, cu eforturi ce s-au răsfrînt în ființa însăși a culturii, mari programe, mari împliniri și în același chip mari deziderate ale dezvoltării, ale progresului și civilizației fac viața, munca și creația noastră odată cu cel de-al IX-lea Congres al partidului, odată cu asumarea drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale față de noi și față de tot ceea ce reprezentăm în lume. Concepția secretarului general al partidului, opera și demersurile sale, faptul de a ni-l institui ca model și erou, faptul de a ni-l urma spre acele scopuri mereu mai vii și mai înalte, dinamica pe care a imprimat-o și o imprimă mersului întregii societăți constituie însești starea și conștiința propriei noastre actualități, imaginea noastră despre noi înșine, chipul prin care am luat și luăm act de istoria în care lupta și munca s-au ingemănat într-un sens unic și tulburător, acela al creației.

Sîntem în prag de sărbătoare, se apropie sărbătorescul florar și, în această lumină, sub acest semn, în această permanentă și revelatoare perspectivă apar toate străduințele, toate eforturile care ingemănează o lungă și prodigioasă experiență istorică, în această lumină, sub acest semn apar și se împlinesc cerințe care fac din programele și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului un front de lucru cu desăvîrșită importanță și semnificație pentru întregul nostru viitor. O nouă calitate a muncii și vieții, o nouă calitate a conștiinței, iată în linii mari, întemeiată pe criteriul profesionalității, al competenței, munca vastă în spiritul căreia ne reprezentăm însăși ideea de patrie. Și creșterea ei în sensul valorilor pe care le creează și le consacră sărbătorind în acest fel viața tuturor celor ce-i alcătuiesc ființa.

Luceafărul

H. H. Catargi : „Oțelar"

Tineretul și cultura

„dacă o generațiune poate avea un merit — nota în urmă cu mai bine de un veac Mihai Eminescu —, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lanțuirea timpurilor".

Meditînd o clipă asupra acestei remarci a poetului nostru național am întins numaidecît un arc peste timp, pînă azi, și-am realizat deodată cît de actuală rămîne și pentru noi ideea aceasta a existenței tineretului ca factor dinamic al culturii și civilizației, al progresului general în viața unui popor. Fiindcă, trebuie s-o spunem de la început, climatul de efervescență, de emulație creatoare creat în România— îndeosebi după Congresul al IX-lea al P.C.R. — a dat și dă posibilitatea tineretului nu numai a accesului la binefacerile și cuceririle științei, tehnicii și culturii, ci și la creația de valori materiale și spirituale.

Valorificînd tezaurul de gîndire a înaintașilor, pe de o parte, preluîndu-i și ducîndu-i mai departe — prin intermediul noilor creatori — cele mai nobile trăsături, ridicînd pe noi trepte, inovînd, dezvoltînd multilateral, într-un spirit original, cultura românească de a se impune azi cu prisosință ca un domeniu într-o continuă mișcare, probînd o efervescență generatoare de noi opere ce vin să se adauge patrimoniului de valori existent.

Sînt toate acestea adevăruri esențiale și, am zice, vizibile pentru oricine. Înțelegînd în sensul profund al literei și spiritului lor indicațiile și cerințele conducerii partidului nostru, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a se inspira din realitatea socialistă, atît de bogată și de dinamică, poeții, plasticienii, creatorii de filme, toate categoriile de artiști au sporit și sporesc, an de an, zestrea națională în toate domeniile de creație. În cadrul generos al Festivalului național „Cîntarea României" s-au afirmat și se afirmă, s-au manifestat și se manifestă zeci de mii de talente formate la școala muncii și a dăruirii, dar și la școala inspirației din clocotul construcției socialiste — înțeles nu numai ca o ardere monotonă și uniformă, aureolată doar de lumină, ci și ca o manifestare complexă și variată a vieții, cu părțile ei senine, dar și cu umbrele-i inerente.

De altfel, referindu-se la acest aspect al creației, conducătorul partidului și statului nostru făcea în februarie 1971, la întîlnirea cu oamenii de artă și cultură, o remarcă devenită de atunci un cod moral al tuturor creatorilor. „Sîntem — preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și artă diversificate din punct de vedere al formei, al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformizării și șablonului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonul, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală a poporului nostru. Este de înțeles că activitatea creatoare a unui popor, în toate domeniile, se poate desfășura cu succes numai în condițiile cînd omul se simte liber și stăpîn pe destinele sale".

În ce măsură aceste deziderate au prins viață este limpede pentru oricine. În anii care s-au scurs de la cel de al IX-lea Congres al partidului și pînă astăzi, literatura, pictura, sculptura, muzica, cinematografia de la noi au cunoscut salturi calitative și sporuri cantitative remarcabile, atenției publicului impunîndu-se opere de certă valoare — rod direct și nemijlocit al

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 2-a

„Primăvara teatrală"

Cu cîteva zile în urmă, am fost și eu martor la un moment memorabil al mișcării culturale contemporane, consumat într-un domeniu pe care îl prețuiesc și pe care îl cunosc mai presus de inerenta instrucție a criticului literar în chestiuni de dramaturgie. Înființarea secției române a Teatrului de la Sfîntu Gheorghe, căci despre aceasta e vorba, constituie o inițiativă cu totul admirabilă și care poate să fie, așa cum observam (tot în „Luceafărul" în nr. 11, din martie, anul acesta) o șansă a tinereții. Nu puțini dintre cei care au comentat, în aceste zile, această așezare de fundație au evocat o experiență asemănătoare, produsă cu mai bine de cincisprezece ani înainte, la Piatra Neamț ; și eu subliniasem această analogie de geneză și am impresia că ideea e prezentă în conștiințe într-un chip care s-ar putea să fie cu totul avantajos pentru această nouă „scenă" românească.

Inceputurile sînt, orice s-ar zice, dătătoare de euforie și e fapt sigur că există îndeajuns de multe argumente în sprijinul unei asemenea stări de spirit fericite. Conducător al secției române și regizor e, de la înființare, acest entuziast incorigibil și admirabil „om de teatru", cum se zice, care este Constantin Codrescu ; experiența lui, exprimată atît în domeniul didactic cît și în practica teatrului, va fi, încă din acest moment, aptă să creeze un criteriu valoric înalt. Colaborarea lui cu Mircea Deac, secretarul literar al secției române (cunoscut în lumea culturală a Covasnei și posesor, de asemenea, al unei preparații literare remarcabile) întărește sentimentul că inceputurile sînt, sub raportul valorii și puterii intelectuale de înțelegere, cu totul faste. Apoi — actorii, care vor veni, aci, la Sfîntu Gheorghe, în mai multe valuri, întîiul dintre ele revărsîndu-se, cum s-ar zice, încă de pe acum.

Cei care vor veni, mai apoi, vor face formația actoricească să arate în chip complet. Nu e cu neputință să ne imaginăm cum se va înfățișa această comunitate teatrală și organizatorii de acum ai „Primăverii teatrale" (care s-a desfășurat între 9 și 15 aprilie) au contribuit, poate, la clarificarea unei imagini a viitorului, invitînd, cu trei spectacole, pe studenții de azi (care sînt absolvenții de mîine) să se prezinte în fața unui public care ar fi încîntat să-i vadă mai des. Ideea este lăudabilă și merită, încă o dată, o subliniere : un teatru tînar convocînd, la inceputuri, pe actorii tineri — iată un moment emoționant. De altfel, pentru cine are ochiul format și cunoaște tipologia actoricească e fapt sigur că, la Sfîntu Gheorghe, teatrul va suna, în românește, la valori înalte.

Acești tineri cu talent indiscutabil și cu o notorietate sigură în mediile de specialitate (precum Maria Eremia, Oana Ștefănescu, I. Mihăilescu, Claudiu Stănescu, Marius Bîndea și alții, de asemenea), joacă astăzi „Matca" de Marin Sorescu, „Platonov", de Cehov, un „musical" închipuit de Laurențiu Profeta și Eugen Rotaru, după „Asta-i ciudat" (de M.R. Paraschivescu) dovedind însușiri indiscutabile pentru formule de tot diferite, ceea ce nu este un fapt neglijabil. Oricum ar fi, maturizarea lor esteticească se va produce repede și bine și acest experiment colectiv trebuie urmărit cu atenție atunci cînd nu va mai fi, așa cum este astăzi, o ipoteză.

Acum, formația propriu-zisă a secției române este aceea care este, conținînd actori a căror valoare s-ar putea să se evidențieze mai bine aici decît în alte părți ; și pentru ei acesta e momentul unei șanse. Cele dintîi manifestări publice sînt, de altfel, cu totul promițătoare, chiar dacă, după cum am aflat, realizarea a două spectacole, reprezentate în aceste zile, s-a făcut cu o rapiditate extremă și întrecînd orice previziuni.

Totuși, inteligența vie și instinctul dramatic, arătate de Carmen Petrescu, eleganța meditativă a lui Constantin Cotimanis au contribuit, în „Paharul cu sifon" de Paul Everac, la o desfășurare actoricească remarcabilă, avînd încă de acum un caracter de referință.

Întîiul spectacol nu a fost acesta, ci o „premieră absolută" („Acțiunea se petrece în zilele noastre", de Elena și Nicolae Roșu), aparținînd unor autori aflați, după cum îi recomandă Paul Tutungiu (în „caietul-program"), la al „treilea debut". Cunoscător al creațiilor acestora, reprezentate și publicate, ca și al celor încă inedite, Paul Tutungiu e de părere că „acești autori și-au formulat o strategie scriitoricească inconfundabilă", ceea ce, dacă ne luăm după această opinie, ar fi

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Memoria cîmpiei

Într-o zi posomorită de iarnă, cu un cer de plumb, pe unul din marile bulevarde ale orașului, printre mașinile grăbite, înainta un camion încărcat cu știuleți. Aurul porumbului ilumina toate chipurile, parcă un soare cald și bun își făcuse drum pînă la noi, aducîndu-ne cîmpia roditoare și zilele ei fierbinți, pînă în singele zgribulit și parcă tot orașul a început să miroasă a vară. L-am urmărit cu privirea pînă departe, ca pe o promisiune a adevăratului soare.

Acum înaintez prin cîmpia proaspăt semănată, însoțită de albul și rozul cireșilor, caișilor, cu un soare nou deasupra și o zi ce mi se întinde înainte, caldă și primitoare. Străbat satele dezmorțite, cu florile deschizîndu-se timid prin curți, cu hainele iernii întinse pe frînghie afară, să le ia soarele cel nou, cu biziitul albinelor ce-au pornit harnice în căutarea hranei.

Caut un sat. Pentru mine a fost la început doar un punct minuscul pe marea hartă a țării. Și un nume : Izlaz. Un reper în spațiu și timp. Un răboj viu al istoriei. Prins între două mari fluvii, între Dunăre și Olt, între destinele lor atît de românești, între file de istorie.

Drumul roman în susul Oltului se mai numea și „drumul buții", pentru că pe aici coborau spre Izlaz buțile cu vin de Drăgășani.

Acest drum a fost construit de împăratul Traian, se numea Limes Alutanus și avea continuitate peste Dunăre pe podul numit de ramă.

În vatra satului romanii au ridicat două castre de pămînt în punctele numite Verdea și Racoviță. Suind pe firul istoriei, aflu și prima mențiune a Izlazului, ca sat ce aparținea jupiniței Marga, sora voievodului Țării Românești, Neagoe Basarab. Actul de atestare datează din 1530.

Celălalt sat al comunei, Moldoveni, s-a format în secolul al XVII-lea în urma bătăliei de la Finta, din 1633, dintre trupele lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Toți prizonierii de război moldoveni au fost aduși și stabiliți aici. Și istoria continuă să treacă în răbojul ei aceste locuri. La 9 iunie 1848 aici se ridică steagul libertății : Ion Heliade Rădulescu citește pe cîmpia din dreptul satului Proclamația de la Izlaz, iar guvernul provizoriu proaspăt format se îndreaptă prin Caracal spre Craiova și de acolo spre București.

Tot Izlazului i-a hărăzit de istorie să dea și prima jertfă a războiului de independență de la 1877 : sergentul major Florea Blejan. În timpul războiului locuitorii comunei au luptat în cadrul regimentului 3 Dorobanți, pentru ocuparea diverselor fortificații, printre care cea a Smirdanului. Fiecare brazdă de pămînt a fost cucerită de cîte o inimă de țăran. Răspunsul bateriilor române de la Izlaz era chemarea peste veacuri a oștenilor lui Mircea, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul.

De aici, de pe malul Oltului, așteptînd să trec dincolo, vîntul îmi răsfoiește însemnările, amestecînd foile, anii. O foaie o ridică, cu respect, un bătrîn. Mi-o întinde zîmbind. „Bună-i învățătura. Acum sînt pensionar și am timp să cetesc. Cetitul îmi ușurează sufletul și mintea". În așteptarea podului, un fel de bac, Moș Toader, impletitor, zice : „Ce impletesc eu, n-are moarte. Răchita mă cunoaște și mă ascultă". Îmi arată cu mîna lui muncită satul ce se întinde în zare. Din buzunar îi iese colțul unei cărți. N-are decît 4 clase primare, dar în fiecare zi lumea e mai frumoasă pentru el, „mai altfel, fiindcă cetesc".

Trecem Oltul ca Tudor Vladimirescu, pe același pod, vorba cîntecului Mariei Tănase, „podaru cere un zlot", vîntul suflă, nu glumă, dar oamenii de lîngă mine rid, glumesc de parcă ar circula cu 368, nu le pasă de apele învolburate. Le-ar trebui un pod adevărat peste Olt. Vara au un pod de vase, care însă se scoate iarna, cînd se trece cu acest pod vechi de cînd lumea. Sînt peste 7 000 de oameni în această comună și foarte mulți dintre ei lucrează la Turnu Măgurele, în Combinat. Poate în viitor, cînd voi reveni la Izlaz, să trec Oltul pe un pod tratnic, pe măsura oamenilor de aici. Îmi continui drumul spre sat. Apar primele case. Adevărate gospodării, trainice și frumoase. Și foarte

Liliana Ursu

Continuare în pag. a 6-a

Pămîntul trăiește

Cunosc un om, un țăran, pe care, de foarte mult timp, reușesc să-l întîlnesc de două ori pe an : primăvara și toamna. Am pentru el, de fiecare dată, aceeași întrebare. Are, pentru mine, tot de atîtea ori, același răspuns. El așteaptă liniștit întrebarea mea. Eu aștept cu incredere răspunsul lui. Mă surprind cu o anume nerăbdare veghind să iau trenul, să văd satul, să cobor în el. Una din ultimele case așezate de-a lungul șoselei, vopsite în culori minerale, de fiecare dată altfel, în galben, verde sau ocru, este a lui. Mă aud că-l întreb și în primăvara asta : ce-ți mai face pămîntul, omule ? Nu-i întreb dintr-odată. Vreau să văd mai întîi ce se întîmplă prin ogradă, îl pun să-mi arate hamurile lucioase și bine ingrijite ale cailor, acareturile, temelia altui lucru pus, trec printre răsaduri, adulmec aerul serei în timp ce afară mai cade, poate, zăpada mieilor. Îmi explică liniștit sau tace văzîndu-și de treabă, dar știe că nu pot pleca altfel pe poarta lui decît întrebîndu-l, de parcă întrebarea mea ar avea virtuți magice : ce-ți mai face pămîntul, omule ? Trăiește ! răspunde el dintr-odată mulțumit. În partea de răsărit a casei sale, de sub fereastră, începe cîmpul : încărcat de spice, de tulpini, de ierburi și plante, de valurile pe care acestea le fac vara, în bătaia vîntului, aplecîndu-se și lăsînd să se vadă cele mai diferite nuanțe. Toamna mă reîntorc, dau binețe, poarta e deschisă, doar s-o împing ușor cu umărul, omul acesta, țăran din tată în fiu, sparge lemne, copiii sînt în livadă, adună tot ce e rod. Între cele două anotimpuri

Areta Șandru

Continuare în pag. a 2-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Răspunderea noastră

● Stimată redacție, în revista „Luceafărul" nr. 9/23 februarie a.c. la rubrica „Profesorul de limba română" a fost publicat articolul **„Limba literară actuală"** semnat de Grigore Sorescu. Se propunea — spre sîrprinderea noastră — scoaterea din manualele de lectură literară pentru clasele V—VIII a unor bucăți literare pe motiv că acestea nu sînt reprezentative pentru limba literară actuală. Iată-le : 1. **Darul lui Moș Miron** — de I. Agîrbiceanu ; 2. **Puiul** — de I. Al. Brădescu-Voinești ; 3. **Domnu' Trandafir** — de Mihail Sadoveanu ; 4. **Amintiri din copilărie** — de Ion Creangă ; 5. **Lupta de la Podul înalt** — de Nicolae Iorga (fragment din **Istoria lui Ștefan cel Mare**) ; 6. **Prăvale-Baba** — de Ionel Teodoreanu ; 7. **Sobieski și românii** — de C. Negruzzi ; 8. **Privighetoarea** — de I. Al. Brătescu Voinești ; 9. **Luarea Griviței** — de Mihail Sadoveanu.

Din dorința de a lămuri (cel puțin parțial) această propunere, dintr-o sinceră conștiință profesională, ca profesor de limba română, vă trimit rîndurile care urmează. Este un răspuns la o opinie „prea originală".

Este de neacceptat dacă nu chiar ridicol scoaterea din manualele școlare — cls. V—VIII —, a unor lecturi aparținînd scriitorilor citați pe motiv că acestea nu sînt reprezentative pentru limba literară actuală. (eventual se pot schimba lecturile, dar nu autorii, în căutarea unor texte mai expresive, mai șlefuite artistic... mai pedagogice).

Dar ce este limba literară, cînd s-a format ea și cine a contribuit la formarea și consolidarea ei ?

Oare scriitori ca C. Negruzzi, Ion Creangă, M. Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Ionel Teodoreanu să nu fi contribuit cu nimic la cultivarea și dezvoltarea acestui tezaur pe care noi îl numim limba română literară ?

Întoarcerea la „trecut" nu este o soluție a progresului, cînd acest trecut (ca în cazul nostru) înseamnă rădăcini adînci din care a crescut un trunchi sănătos, pe ramurile căruia apar noi și noi roade, nu poate decît să ne bucure.

Acest crez sincer îl mărturisește și Odobescu

Prof. Ovidiu Petri

Continuare în pag. a 7-a

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Poeți și poezie

Există Poeți care lasă în urma lor, ca și romanii din epoca imperială, largi drumuri pietruite cu bazalt, din lungul cărora se văd perspectivele lumii, dăinuind cu miile de ani. Pe aceste **via regia** ce dau o măsură a puterii omenești, au deopotrivă dreptul să calce și să alerge în voie toți nevolnicii literelor, toți sfîșiații cuvîntului, vizionarii și marii inspirați. Încăpătoarele și generoasele căi regale dau sentimentul siguranței și al sublimului. Magnificiența lor se transmite fibrei vitale și spirituale a celui ce le străbate. Dar ușor se vor înșela mulți și, de-a lungul nesfîrșitelor curbe, în umbletul lor monoton, în singurătatea austeră a mersului, îndepărtați și nemingîiați de propria lor natură, înaintînd spre o țintă incertă, pe pietrele preavechi, întrate în carnea pămîntului și printre care încolțește iarba, dînd să le acopere, mulți își vor fi pierdut scînteia pură a lăuntrului lor unic și vor adormi pe margine obosiți, nemîntuiți și obscuri.

Întrebarea dacă Poezia ameliorează lumea sau existența este caducă. Cea mai bună sau cea mai rea dintre lumi, pînă astăzi o excepție cosmică, supusă în afara unei ordini aflate dincolo de puterile cunoașterii, fulgerată dinlăuntru de concepte aporetice, în devenirea ei enigmatică, nu poate fi prea bine luminată de un singur astru chiar dacă acesta este o uriașă stea albastră. Dar că lumea va fi, contaminată de har, mai atentă la ea însăși, mai vigilă și mai firească, în același timp, este un adevăr. Facultatea ei de a vedea mai limpede, de a-și întui și pătrunde destinul și de a fi mai puțin terorizată de moarte, se va altoi pe o anume stenică bucurie a cunoașterii. La fel cum un om orbecăind mult în noapte, fără speranță, se trezește pe un pisc înalt de unde respirînd aerul rarefiat și pur, va trăi extazul aurorei și va recunoaste, sub fluxul de raze, preajma pe care acum, un scurt timp, are iluzia că o stăpînește.

Bătălia dintre ambiguitate, aluzie, obscurizare (aparență sau de fond) pe de o parte și cuvîn-

Pan Izverna

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA MUTHU: «Permanențe literare românești din perspectivă comparată»

Dacă în **Literatura română și spiritul sud-est european**, **Mircea Muthu** încercuia o temă și făcea primii pași descriptivi ai explorării, în **Permanențe literare românești din perspectivă comparată** saltul de optică este impunător prin înfățișarea aceleiași teme într-un context comparativistic organic. Preocupat în prima carte de acea literatură română deschisă orizonturilor Peninsulei Balcanice, ale răsăritului Mediteranei și ale Asiei Mici, Mircea Muthu a găsit familia de spirite cu care această formulă literară comunică în chipul cel mai firesc. La prima vedere lucrul s-a mai făcut și s-a mai spus, dar cărțile lui Mircea Muthu ne arată că lucrurile nu stau astfel. Față de observațiile pasagere, de contribuțiile parțiale în această direcție, cercetarea lui are un aspect sistematic de construcție amplă. Chiar dacă în prima carte „spiritul sud-est european" este, de fapt, în paginile cărții tot una cu „balcanismul" (termen dacă nu echivoc cel puțin ambiguu), efortul de a decupa și defini individualitatea unei literaturi cu teme, personaje și situații care se repetă, dă consistență unei încercări dezavantajată de absența unor clarificări anterioare pe măsura importanței temei. Rezultatul înseamnă o sumă literară și artistică remarcabilă, adică un grup de opere susținut de un grup de personalități, pe o întindere temporală continuă, care atît prin cantitate cît și prin calitatea artistică se constituie în fapt literar și spiritual definitoriu. Mircea Muthu a căzut pe o constantă literară a cărei importanță a intuit-o apoi a subliniat-o printr-o analiză introductivă, pentru ca mai tîrziu, adică în această carte de perspectivă comparată, să-i ofere marea legitimitate impusă de structura căreia aparține. Iar această structură este veche și corespunde unei geografii culturale întinse de care s-au ocupat mai ales lingviștii și mai puțin istoricii literari. Altfel zis, Mircea Muthu a ajuns de la parte la întreg, căutînd să-i descifreze elementele interne caracteristice și funcțiunile. Ca și în prima sa carte, unde Europa de sud-est apare pe copertă, autorul **Permanențelor literare românești** pleacă și alci mai ales de la literatură. El compară produsele literaturii române cu cele ale literaturii din sudul Dunării pentru a ajunge la concluzia existenței unor paralelisme, a unor teme care revin, care se interferează, a unor tipuri de abordare asemănătoare. Saltul de perspectivă este evident. De la cartea despre balcanism, unde se încercuia literatura de pitoresc și farmec lingvistic și spiritual a limbii române, pînă la această scrutare în căutarea unui sistem este distanța de la entuziasmul și întrebările primei descoperiri pînă la clara conștiință a cuprinderii fenomenului în hotarele lui firești.

Permanențele literare românești sînt captivante pentru definirea literaturii române prin tipologia și motivele asupra cărora se oprește. Mircea Muthu descoperă și definește un tip tragic al sud-estului european cristalizat în figura **Meșterului Manole**, tip tragic cu înfățișare bine diferențiată, după Mircea Muthu, de cel occidental. Balada **Meșterul Manole** a mai fost și pînă acum analizată în context comparat, dar țelurile comparării n-au urmărit extragerea unei tipologii comune literaturilor sud-estului european. Meșterul Manole nu este numai un personaj folcloric ci și o figură care a fecundat literatura cultă prin iradiația spirituală a tragismului său. Constanța nu se urmărește deci, doar în creația folclorică ci mai departe în creația cultă. „Permanențele" la care se oprește Mircea Muthu sînt mai ales cele pe care literatura cultă le duce mai departe, creînd omogenitatea creației culte cu cea folclorică. Fără să apese asupra acestei trăsături, rezultă că în spațiul cercetat comunicarea literaturii culte cu folclorul nu este numai vie, ci decisivă și definitorie. Aria cercetării este vastă, literaturile: română, bulgară, albaneză, greacă, cele iugoslave și uneori turcă și cu atît mai interesantă și concluzivă rămîne identificarea unei tipologii identice pe întreg acest teritoriu.

Alt tip caracteristic sud-estului european a fost haiducul asupra figurii căruia Mircea Muthu nu are prea multe cercetări românești care să-i faciliteze înaintarea, (bibliografia românească fiind de cele mai multe ori punctul de plecare al noii cercetări). Ca și în cazul celeilalte tipologii comune numărul de versiuni folclorice și culte recoltate din literaturile cercetate constituie materia demonstrației, iar compararea lor — concludentă în direcția stabilirii existenței unei tipologii comune și durabile. Haiducul, asupra căruia ca figură prevalentă a subconștientului popoarelor din Balcani și din Carpați se oprise Lucian Blaga, este într-adevăr una din înfățișările literare cele mai caracteristice ale spiritului „balcanic" iar așezarea lui între cele patru tipuri mari ale literaturii sud-estului atestă siguranța orientării autorului. În același timp, capitolul tipologiei haiducului evidențiază și insuficiențele de metodă și perspectivă ale cercetării, care se pot rezuma la insuficiența apelului la istorie. Deși convocă tot timpul în cîmpul cercetării sale mai multe discipline, fără de care întreprinderea sa n-ar fi viabilă, apelul nu este întotdeauna complet. Autorul coboară de la literatură către realități sociale și istorice fără a-și căuta întotdeauna punctele de sprijin pe solul acestora. Haiducia ca factor revoluționar al secolului trecut nu este caracteristică numai sud-dunărenilor cum se înțelege din insistența pe acțiunile acestora ci este extrem de caracteristică și pentru români. Apoi fenomenul, la examenul istoric, este general românesc, nu numai muntenesc, iar o mai atentă apropiere de fapte ar fi indicat o coincidență a ariilor haiduciei cu cele ale romanității pe suprafața avută în vedere. Cîțiva din haiducii citați mai frecvent de Mircea Muthu pentru sudul Dunării sînt de altfel, români

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

„Secolul al XIX-lea este o placă turnantă în evoluția literaturii noastre, marea majoritate a ideilor, temelor, obsesiilor literaturii noastre moderne își au rădăcinile aici"

Interviu cu Mircea Anghelescu

— Dialogul nostru trebuie să înceapă inevitabil cu Ion Heliade Rădulescu, căruia i-ai închinat o biografie lămuritoare. Te-a atras aspectul dilematic al biografiei heliadești, controversele pe care reconstituirea vieții scriitorului le întîlnește sau pur și simplu importanța scriitorului ?

— Toate acestea și încă ceva. Desigur, cu greu se poate scrie o biografie a unei personalități care să nu prezinte și un aspect dilematic, cum îl numești ; cît de agitată și de plină a fost viața lui Odobescu, de pildă, nu-l văd ca erou de biografie literară tocmai pentru că îi lipsesc dilema, contradicția interioară, lupta cu demonii proprii, și mă refer bineînțeles la planul literar al chestiunii, nu la tribulațiile sale sentimentale care ies din sfera interesului public. Dar spre Heliade m-a îndreptat în primul rînd faptul că figura lui domină epoca de tranziție din prima jumătate a secolului trecut, care aduce poate cele mai radicale și mai însemnate schimbări din istoria literaturii și a culturii noastre, deși ea nu rupe total cu trecutul, cum se crede uneori. Cînd începuse el să silabisească pe psaltire, după vechea metodă neschimbată de secole, poezia noastră era reprezentată de Văcărești, școala românească nu exista într-o formă organizată și simpla idee a unui ziar românesc părea o utopie ; cînd moare, în 1872, apăreau în țară 62 de ziare și reviste (inventariate de Aricescu în **Columna lui Traian**), în literatură își scriau pagina lor de aur Eminescu, Caragiale și Macedonski, existau Academia și Universitățile din București și Iași, iar Vegezzi-Ruscalla preda limba și literatura română la Universitatea din Torino. În miezul celor mai multe din aceste transformări îl găsim pe Heliade : în literatură, în ziaristică, în școală, teatru ș.a. Fără a-l înțelege pe Heliade e greu de înțeles epoca în sine.

Și cred că m-a mai atras spre Heliade și faptul că era un personaj „antipatic".

— Ion Heliade Rădulescu a avut adversari în timpul vieții, i-a avut și după moarte. Au circulat despre el etichete trumoase, ca și detalii pitorești și compromițătoare. Această biografie despre autorul Echilibrului între antiteze **avea din plecare și o intenție justițiară ?**

— Este adevărat că Heliade a fost judecat, în bună măsură, prin intermediul unor clișee, prin prisma unor concepte care nu i se potrivesc, dar motivul esențial și imediat al acestei situații a fost, mi se pare mie, lipsa unei ediții cu adevărat cuprinzătoare a operei sale. Cine ar fi vrut să-i cunoască scrierile, în cvasitotalitatea lor, ar fi trebuit să-și piardă ființa ani buni citindu-l (și identificîndu-i nenumărate articole nesemnate) într-o puzderie de publicații mai mult sau mai puțin obscure de după revoluție și, bineînțeles, în cele vreo patru sau cinci mii de pagini ale **Curierului românesc**. Singurul care a făcut-o a fost, cred, D. Popovici, și rezultatul s-a văzut în cele două volume pe care i le-a consacrat în 1935, precum și în ediția sa ; din păcate, aceasta a fost concepută selectiv, ca și celelalte ediții de la Fundații, și s-a întrerupt după apariția primelor două volume. În această perspectivă, intenția cărții mele este, implicit, justițiară ; punctul de plecare a fost însă dorința de a contribui la redescoperirea unui „caz" care, deși important, părea să fie aminat **sine die.**

— Care sînt aspectele pe care biografia despre Ion Heliade Rădulescu crezi că le clarifică pe deplin ? Altfel zis, care crezi că este noutatea cărții ? O asemenea întrebare verifică și capacitatea autorului de a se distanța de propria-i lucrare ?

— Că mă pot distanța de carte e sigur ; nu știu dacă pot spune eu ce aduce ea nou. Cred că cele mai multe dintre noutățile cărții au fost semnalate de critică, și nu pot decît să mă bucur de comprehensiunea cu care ea a fost întîmpinată. S-a remarcat astfel perspectiva sociologică în care e văzută personalitatea literară și politică a lui Heliade, reevaluarea contribuției sale la revoluția de la 1848 și a poziției sale din timpul exilului, s-a apreciat încercarea de a oferi o explicație mai complexă — inclusiv din punctul de vedere al sociologiei literare — a „regalității" sale literare din perioada anterioară revoluției, efortul de a-l plasa pe Heliade în peisajul multicolor al epocii, s-au consemnat noutățile documentare etc. Aș mai adăuga poate, deși și acest lucru s-a subînțeles în unele recenzii, că am încercat să scriu un alt fel de monografie decît cele tradiționale, consacrate unui mare autor : am căutat să las cuvîntul în general martorilor și „acuzatului", intervențiile mele fiind în general de regie, de alegere și decupaj, și pe de altă parte am tratat literatura acestui scriitor ca pe oricare alt produs al activității sale, înscriind-o într-un grup de preocupări subordonate unui scop social, inspirate dintr-o strategie exprimată mai ales prin ebuliția unui protagonist de geniu decît prin mijloacele unui grup de presiune, pe care Heliade a căutat mereu să-l formeze dar nu l-a putut realiza niciodată. Cred însă că nu există tipuri rigide de monografie, și că personalitatea și opera fiecărui scriitor permit anumite tipuri de abordare, dintre care autorul își alege pe cel care îi convine. În acest sens, „noutatea" la care am aspirat a fost supunerea la obiect.

— Vorbind despre anumite incileeli ale vieții lui Heliade, care au dat de furcă tuturor biografilor și bibliografilor lui, inclusiv celui de față, nu crezi că ar fi necesară o ediție pregătitoare a acelor pamflete, scrieri ocazionale cu adresă precisă, risipite din belșug de pana gazetarului ? De vreme ce aici apar prima dată cu claritate, n-ar fi autorul monografiei de care vorbim persoana cea mai indicată s-o alcătuiască ?

— O asemenea ediție ar fi, fără îndoială, foarte necesară ; m-am izbit de lipsa ei și a trebuit să mi-o fac, într-un fel, singur. De aici însă pînă la a publica o asemenea ediție este o cale lungă. Cîtă vreme edițiile vor fi tratate nediferențiat, nu numai din punct de vedere material, ci și moral, punînd pe același plan o ediție a unui autor modern cu una a unui scriitor din secolul trecut sau și mai vechi, nu văd cine s-ar angaja la aceea pe care o propui. Asemenea ediții și altele pe care le putem considera de interes național, trebuie să implice în primul rînd inițiativa unor instituții, a unor edituri, cum s-a întîmplat cu ediția Eminescu.

— M-am așteptat dată fiind împletirea strînsă a vieții lui Heliade cu literatura lui, ca Echilibrul între antiteze **să ocupe un loc mai însemnat în monografia pe care ai scris-o. Ce loc acordă Mircea Anghelescu** Echilibrului între antiteze **între celelalte scrieri ale autorului și, mai ales, în cadrul literaturii române, unde pare a fi cap de serie al eseului ideologic ?**

Desen de M. Sorescu

— În principiu cred că ai dreptate. **Echilibru între antiteze** este una din cărțile care îl exprimă cel mai bine pe Heliade, fermecătoare adesea dar stranie, în care intră, într-un amestec greu de descurcat, pe lîngă intuiții de geniu și observații de mare finețe, și fantasmagoriile unui utopist militant, dacă-i pot spune așa. Într-o carte foarte recentă, I. Ianoși, plecînd tocmai de la **Echilibru între antiteze,** considera că Heliade este autorul „primului sistem filosofic românesc voit atotcuprinzător" și că această filosofie „rămîne o parte cel puțin la fel de rezistentă a mostenirii sale" ca și literatura. Este însă o carte care n-a fost reeditată decît o singură dată, înainte de primul război mondial, cunoscută mai mult din auzite sau din extrase, și a cărei discuție ridică o mulțime de probleme, cele mai importante nefiind cele de ordin literar. Ele nu se pot discuta, n-ar fi drept să se discute fragmentar, ci numai în cadrul evoluției ideilor sale, hai să le zicem „politice", cu un termen cît mai general. Nu mi s-a părut că o pot face în această carte, care nu e la urma urmelor decît un preambul documentar, un spărgător de gheață dacă vrei ; mai exact, cu un termen familiar, nu mi-a „venit bine" nicăieri să întrerup o expunere, de al cărei ritm am avut destulă grijă, pentru a face digresiunile necesare, cu precizări și explicații plicticoase, începînd cu cele de ordin bibliografic și cronologic (se știe că volumul de patru sute de pagini a apărut în fascicole, cu mari ruperi de ritm, în timp de zece ani, interferîndu-se cu mai toată publicistica sa de după revenirea din exil, și chiar cu aceea de dinainte).

— Rămînînd la Heliade, ai scris biografia aceasta prin raportarea la cele călinesciene sau cu totul în afara acestor raportări, ceea ce mi se pare imposibil. Cartea pe care ai scris-o vădește un unghi diferit de raportare la formula biografică și ar fi de stilut dacă e și programatic.

— Nu cred că se poate face încă istorie literară la noi — fără să te raportezi, implicit sau explicit, la Călinescu. Evident, mă raportez mereu la el pentru a mă despărți, nu pentru că i-ar putea contesta cineva geniul, ci pentru că istoria literară este astăzi cu totul altceva decît acum patru sau cinci decenii. Dar Călinescu este un spirit incitant și te descoperi adesea dialogînd cu el, chiar fără să vrei.

— Traiectul vieții lui Heliade este coerent în viziunea lui Mircea Anghelescu, vreau să zic armonic, condus de o idee. Anume lucruri cred însă că meritau o tratare mai interogativă. În ce măsură participarea scriitorului la activitățile clandestine, la societățile secrete, a influențat opera lui ? Și desigur nu numai opera !

— Subiectul e puțin cercetat și mai ales în aspectele lui parțiale, în legătură cu unul sau altul din fruntașii epocii. Cred că aici istoricii ne sînt datori cu sinteza și cu documentele pe care istoria literară să le poată folosi. În ceea ce-l privește pe Heliade, și temperamentul, și datele social-istorice concrete îl plasează mai degrabă în categoria celor care se opun acestor societăți, ele avînd caracterul unor grupări organizate care caută să influențeze evenimentele ; în orice caz, experiența Filarmonicii l-a făcut să se țină departe de asemenea grupări, în care personalitatea și talentele sale (și, dacă vrei, și ambiția lui) nu-și puteau găsi o formă convenabilă de afirmare. Ghica și Bălcescu sînt tipurile umane care se potrivesc acestui cadru, și rezultatele obținute de ei sînt uneori spectaculoase ; Heliade era un tribun care nu putea acționa decît în mijlocul mulțimii.

— Există o practică a societăților clandestine, a societăților secrete, există o ideologie și metode de lucru ale acestor formațiuni în toată Europa secolului trecut, inclusiv țările românești. Istoricul literar n-ar trebui să acorde o mai mare atenție acestui fenomen cu implicații atît de importante pentru literatura noastră ?

— Nu-mi dau seama dacă acest fenomen, atît de important pentru evoluția istoriei noastre politice din secolul trecut, are repercusiuni foarte adînci asupra literaturii propriu-zise. Aș pune mai degrabă problema în alți termeni : există în secolul trecut o profuziune de societăți culturale și literare românești, mai ales în Transilvania (sau ale românilor din Transilvania, la Viena de pildă) care ascund, uneori chiar fără să-și dea seama la început, și țeluri secrete cu caracter politic, național sau social. Neputîndu-se pune în termeni deschiși, ele sînt implicate în aceste activități literare, care capătă astfel o coloratură politică și națională cu mult mai importantă decît ar fi avut în condiții obișnuite. Istoria acestor societăți este însă insuficient cunoscută și este de cea mai mare importanță să se dea atenția cuvenită societăților literare nu numai de tipul Astrei, recent sărbătorită, ci și celor ale elevilor de la Brașov sau de la Oradea, Societății pentru fond de teatru, Societății din Bucovina ș.a. S-au publicat unele lucruri de acest fel (între alții Mircea Popa), dar cred că greul rămîne de făcut de acum înainte.

— Exceptînd recenta ediție D. Caracostea, toate celelalte întreprinderi de istorie literară pe care le-ai semnat țin de secolul al XIX-lea : preromantismul, Filimon, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Rallet, Paharnicul Sion, Mozes Gaster. În stăruința asupra acestui secol se ascunde o simplă îndatorire profesională sau o pasiune ?

— Dă-mi voie să te contrazic. M-am ocupat destul de mult și de literatura veche, de cronicarii munteni, de Cantemir, de cărțile populare, o parte din aceste texte mai vechi figurează în volumul **Scriitori și curente.** Ediția **Literaturii populare române** a lui Gaster se leagă de aceste preocupări, nu de cele pentru sec. al XIX-lea. E adevărat însă că secolul trecut mă atrage în chip deosebit, poate și pentru că este vorba de o epocă de tranziție, de confluențe, de schimbări spectaculoase și virtualități care permit o perspectivă istorică (sociologică, ideologică) unde mă simt mai la îndemînă. E vorba deci de o alegere din care mi-am făcut o obligație profesională pentru că, din fericire — cel puțin pînă acum — m-am bucurat de o deplină libertate în acest sens la institutul în care lucrez.

— În ce măsură noile cercetări și contribuții au schimbat fața secolului al XIX-lea, dacă au făcut-o !, acea față pe care o mostenisem din cercetarea antebelică ? Care sînt noile contribuții de seamă la această schimbare la față (cercetători, ediții, lucrări) pe care orice amator de literatură română trebuie să le știe ?

— Cred că în general istoria noastră literară a făcut mari progrese în ultimii zece-douăzeci de ani, între altele și datorită deschiderii sale spre laturile teoretice ale problemelor discutate, fără a mai vorbi de noile metodologii. Secolul al XIX-lea a beneficiat poate mai mult decît alte epoci pentru că literatura și problemele sale se pretează la mai multe abordări, la mai multe tipuri de demers, de la cel sociologic sau de istorie cantitativă (enumeranti, diversificarea socială a lectorilor) la cel psihanalitic, antropologic sau arhetipal. În primul rînd, drept condiție primordială, aș semnala resuscitarea unui mare număr de scriitori dintre cei de „al doilea rînd" prin ediții și prezentări la nivelul cerințelor de azi ale disciplinei, uneori chiar excelente (Gh. Asachi și Lazăr Asachi, Bolintineanu, Bolliac, Depărățeanu, Radu Ionescu, Mumuleanu, V. Pogor, Pauleti, Tăutu ș.a.), pe lîngă un număr de ediții ale marilor clasici care ne-au oferit, sau sînt în curs să o facă, mai toată opera lor : Eminescu, Bălcescu, Creangă, Maiorescu. De o importanță covîrșitoare mi se pare publicarea unor volume de documente literare, între care seria de „Documente și manuscrise literare" coordonată de Paul Cornea și mai ales corespondența Barit, sub îngrijirea unui colectiv clujean coordonat de St. Pascu, care pune activitatea literară și culturală românească din secolul trecut, mai ales din Transilvania, într-o lumină cu totul nouă, descoperind episoade și pagini necunoscute pînă acum.

— Admirația, de altfel justificată, pentru literatura interbelică dezavantajează alte etape ale literaturii române, între care literatura secolului trecut este încă vitregită, deși aici, în secolul al XIX-lea, trebuie căutate izvoarele modernității românești. Mai toate marile probleme ale literaturii române s-au dezbătut atunci.

— Este evident că secolul al XIX-lea este o placă turnantă în evoluția literaturii noastre și că marea majoritate a ideilor, temelor, obsesiilor literaturii noastre moderne își au rădăcinile aici ; pentru a fundamenta această relație s-au făcut multe lucruri, foarte multe excelente. Cred însă că am văzut, poate și sub influența analogiei cu alte literaturi, prea mult acest secol ca o epocă de ruptură ; el este, la noi cel puțin, și o epocă de continuitate, de transmisie. Mai toți marii noștri romantici, care au proclamat și au realizat efectiv înnoirea literaturii române în acest secol, au crescut și uneori au rămas în parte într-un mediu cultural de tip tradițional pe care îl reflectă, în măsuri diferite, chiar împotriva sau fără știința lor. Așa se și explică, de pildă, de ce atîtea teme sau figuri ale romantismului universal se plachează pe tipuri naționale deja existente, căpătînd nu numai o versiune autohtonă, ci un statut original. Văd deci importanța acestui secol nu numai în ce aduce el nou, ci și în ceea ce continuă și păstrează din ceea ce a fost vechi. E un domeniu de investigație extrem de interesant, care se pretează foarte bine unor metode moderne de investigație.

Această admirație pentru literatura epocii interbelice mi se pare firească, cum de altfel și zici ; e vorba de o literatură care se citește și azi cu plăcere, nu se studiază doar, și încă mai mult : de o literatură căreia abia azi i se pot valorifica sensuri și deschideri pe care contemporanii le ignorau. E rostul istoriei literare să valorifice aceste dimensiuni și în literatura celorlalte secole, să arate ce este nu numai important, ci și încă **lizibil,** modern în ea ; nu asta făcea, în definitiv, Nichita Stănescu cînd decupa versete din proza lui Cantemir ?

Cred că o sarcină importantă în acest sens revine și școlii, învățămîntului în general, care păstra pînă acum cîțiva ani nu numai o viziune, dar și un material aperceptiv, exemplificator, moștenit în linii mari dintr-o epocă revolută, cu alte gusturi, cu alte țeluri și bineînțeles cu alte caracteristici de lectură. Nu mă refer la lista autorilor școlari, deși și aceasta poate fi revizuită (un prozator rafinat, de sorginte populară, delectabil și azi, precum Codru-Drăgușanu, nu-și găsise locul în acest sumar), cît la tipul de literatură care poate fi astăzi revendicat din opera lor, atît din punctul de vedere al valorilor exprimate, cît și al modernității ei. O largă acțiune de reevaluare a conținutului și formelor de predare a literaturii române este însă în curs, de cîțiva ani, sub patronajul Ministerului Educației și Învățămîntului, cu sprijinul Societății de științe filologice și al altor instituții interesate, între care și Uniunea Scriitorilor ; am avut prilejul să particip la ea, în domeniul de care mă ocup, și sper că rezultatele acestor acțiuni se vor vedea în curînd. De fapt, cred că au și început să se vadă în noile programe, care sînt în curs de aplicare.

— O întrebare care se adresează atît lui Mircea Anghelescu, cît și altor istorici literari : de ce nu ai făcut loc tuturor articolelor lui Nicolae Filimon în ediția din 1976 ? De ce crezi că și alți îngrijitori de ediții elimină din sumarele alcătuite aproape tot ce ține de exprimarea atitudinii scriitoricești, a articolieriei lui să zicem. Scriitorul e o privighetoare, adică o ființă care cîntă doar, fără a gîndi ? Ne interesează fizionomia deplină a unui scriitor, de ce să-l infirmizăm intelectual prin ediții parcimonioase ?

— Sigur că, principial vorbind, o ediție trebuie să-l reprezinte pe scriitor în toate laturile activității lui, aș spune chiar și în ce are el bun, dar și în ce este „depășit", dar caracteristic ; o ediție trebuie să fie temelia unei juste înțelegeri a scriitorului, așa cum a fost el, nu material excerptat pentru un portret festiv. Practic însă, editorul trebuie să țină seama de diferiți factori care îl depășesc : volumul planificat, greutăți de documentare, existența unor zone de umbră pe care efortul unui singur cercetător nu le poate învinge. În ce mă privește, mă gîndesc de mult la o reluare a ediției Filimon, care să cuprindă întreaga sa operă cunoscută și am un plic dolofan cu fișe pe care scrie : Filimon, ediția a II-a. Pentru a realiza însă o ediție, trebuie să se întrunească trei factori : un scriitor, un editor și o editură.

— Ce importanță au edițiile pentru fizionomia unei literaturi ? Ce rol are dozajul editorial în alcătuirea unei fețe convingătoare, pe un secol sau pe o perioadă dată ? Care este rostul edițiilor de opere complete față de celelalte ediții ?

— După părerea mea, edițiile sînt indicele de maturitate al unei culturi, nu numai al unei literaturi. Nici o persoană care vine în contact cu literatura unei epoci cît de cît mai vechi, începînd chiar cu aceea a părinților noștri, nu poate recurge la ediții princeps, la manuscrise și la cercetări proprii ; întreg învățămîntul limbii și literaturii materne, primele noțiuni de estetică, de istorie și de istorie a artei, întreaga cultură contemporană și o bună parte din istoria spiritualității noastre se reazemă — la bază, jos, jos de tot, unde nimeni nu o vede — pe ediții. Pentru a simplifica, aș zice că **nivelul culturii noastre depinde și de nivelul edițiilor noastre** (s. red.). Nu mai vorbesc de faptul că inexistența unei ediții exclude de regulă, în cazul epocilor mai vechi, pe scriitorul respectiv din chiar istoria literaturii. Acesta a fost cazul lui Codru-Drăgușanu pînă la ediția lui Iorga, și mai ales pînă la aceea a lui Șerban Cioculescu, acesta a fost cazul fabulistului N. Oțălea pînă la ediția recentă a lui Mircea Popa ș.a.m.d.

O ediție de opere complete este în general o abstracție, un simplu deziderat. Singura noastră ediție care tinde spre acest ideal, și care merită să-l atingă, este ediția Eminescu. Ediții practic vorbind complete avem însă din Creangă, autor foarte puțin prolific, din Bălcescu și, pe cale de a se termina, din Alecsandri. Acestea se justifică prin importanța deosebită a autorului, a cărui operă expune vicisitudinilor timpului părți ale sale fără ca întregul să sufere vreodată. Ediții selective propun o viziune asupra scriitorului respectiv, care aparține editorului în primul rînd, prin selecția operată ; în afară de ipoteza de lucru a editorului, aceste ediții reflectă inevitabil și gustul epocii în care apar.

— Nu de mult ți-a apărut o carte, Lectura operei, **o culegere de cronici la edițiile de autori români. Ce rost are o cronică a edițiilor ? Cum a fost întîmpinată inițiativa ta și a revistei** Transilvania **de către cititori, de către specialiști ?**

— O cronică a edițiilor are cel puțin două scopuri : unul imediat, acela de a verifica și avertiza pe cititor asupra meritelor sau lipsurilor ediției, în măsura în care cronicarul însuși are autoritatea să o facă, și un scop mai îndepărtat, facultativ : de a încerca să găsească punctul de vedere al editorului care justifică ediția, acea viziune — uneori nouă — pe care selecția și adnotările sale o propun cititorului obișnuit ca și specialistului. Pe de o parte ar fi vorba deci de un sondaj (filologic, istoric, istorico-literar) care vrea să verifice credibilitatea ediției ; pe de alta, o încercare de a defini una sau mai multe laturi noi puse în valoare de acea ediție.

Cronica pe care o țin de opt ani la revista **Transilvania** nu a pornit însă din inițiativa mea, ci a redacției, și țin minte că Mircea Braga a trebuit să pledeze destul de mult ca să mă convingă. Ecouri despre cronici am puține și disparate ; în general, ele par să intereseze chiar și un public mai larg, ca tot ce privește istoria literaturii noastre.

— Cărțile pe care le-ai tipărit nu sînt, într-adevăr, toate legate de secolul trecut. Una se numește Literatura română și orientul, **temă rar atacată de filologii români. Ce înțelegi în titlul citat prin „orient" ? Există o dimensiune orientală a culturii române ? În ce constă ?**

— „Orient" este un termen comod pentru ceva care nu există ; în principiu, el denumește un spațiu geografic și cultural extraeuropean, cel mai adesea afro-asiatic. Acceptîndu-l în lipsă de unul mai corect dar tot atît de scurt, vom recunoaște, împreună cu Iorga, Mircea Eliade și Sergiu Al-George că există o componentă „orientală" a culturii noastre, nu pentru că ne-ar veni din Orient, ci pentru că sîntem un popor vechi, care a moștenit și a păstrat un fond indo-european preistoric, care și-a dezvoltat — împreună cu alte popoare, din Europa sau din Orient — un mod specific de existență spirituală, o viziune tradițională asupra lumii și problemelor ei, ale cărei consecințe asupra literaturii abia încep să fie înțelese. Avînd aceste trăsături și fiind plasați geografic — din acest punct de vedere — într-o poziție favorabilă, e firesc să constatăm că am avut întotdeauna un rol mediator între cele două lumi, între cele două tipuri de civilizație. Așa se explică de ce, de către Blaga mai întîi, s-au observat consonanțe ale folclorului, culturii, artei noastre cu vechea spiritualitate indică, argumentate apoi, pe diferite planuri, de Eliade, de Sergiu Al-George și alții.

Sigur că, pe acest fond, au intervenit ulterior schimburi directe cu ariile „orientale" mai apropiate. În cartea mea, de acum doisprezece ani, nu am făcut decît să trasez contururile materiale ale acestor întîlniri în spațiul literaturii, vechi și moderne. Ele trebuie mult adîncite. Pentru Blaga, Eminescu, Brâncuși și Eliade însuși a făcut-o Sergiu Al-George, într-o carte pasionantă de acum șase ani, apărută cu puțin înainte de moartea sa neașteptată și mult prea timpurie. În aceeași direcție lucrează și alți cercetători, dintre care unii au publicat lucruri remarcabile. Și aici însă, ca în orice domeniu, nu poate fi vorba de amatorism : lucrurile trebuie să înceapă cu buna cunoaștere a limbilor respective.

— Dată fiind așezarea tuturor inițiativelor de istorie literară pe care le-ai semnat pînă acum în cuprinsul secolului XIX, trebuie să vedem în ediția de Scrieri alese — D. Caracostea, **inaugurarea ieșirii din granițele vechii cercetări ? Ce te-a determinat să te oprești asupra lui D. Caracostea ? E și aici un gest de justiție literară ?**

— M-a interesat întotdeauna foarte mult opera istoricilor și criticilor, cel puțin în egală măsură cu literatura propriu-zisă și aș fi vrut (și, putut, zic eu) să editez scrierile mai multora dintre ei ; la unii nici n-am renunțat și sper să o fac odată (între ei, Bazil Munteanu și uitatul critic al **Vieții românești,** Aureliu Weiss). Cunoșteam, desigur, și o bună parte din scrierile lui Caracostea și folosisem cele două studii despre Asachi încă de acum douăzeci de ani, cînd lucram la **Preromantismul românesc.** Un amănunt însă a fost cel care m-a decis să trec la faptă. În perioada inițială de documentare pentru monografia despre care am vorbit prea mult aici, am citit și cursul litografiat pe care Caracostea l-a consacrat „epocii lui Heliade

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de
ION IUGA

Continent de luminoase plante

În amiaza nopții noastre
însămînțează POETUL un continent
de luminoase plante
ferestre ce cresc pe-obrazul ploii
la țărm
ferestre care navighează cu ploile
prin amiaza nopții

POETUL mulează-n lut reavăn cuvinte
în muzica lor suflă focul din adîncul
oglinzilor
pînă se preface-n țărmul care arde

continent de luminoase plante

Porțile luminii

1

Foșnește gîndul
răsărituri albe
razele umede
îmi rourează vorba
ferestrele ideii
se așternochilor
deschiși
pe verticala roșie

roșul se învăluie
pe scara respirației mele
pe treptele creșterii mele
lăuntrice

2

Magnolia pentru noi
pahare de lumină înaltă
în ele albe geometrii
înflorește taina
din oboseala iernii

îngenunchează sub albele clopote
în miruita muzică
și vei înțelege brațele verzi
înălțimea pe ape arzînd

Răsar foșnind printre oglinzi

Tulburate-s vîslele și unda
ce-albăstrește țărmul cu aripa
cînd se scaldă-un înger
umezită-i umbra și-mi aprinde clipa-n
urmele de raze

tulbură-te apă de un înger
de aceste luminoase plante
ce răsar foșnind printre oglinzi

parcă sunt veșminte de mireasă
tulburate pe sub pași de înger
braț suav albit de crin
și de-atingeri

cît mai singeri
tulbură-te Doamnă de un înger
și de-un diavol tulbură-te iar

țărmul se ridică deal la ceruri
pînză să ne-acopere
răsfoit voal de aer care
te răsfrînge-n văzul ce-l mai știi

Pumnul albit de puf

Vinovat de venirea brumei
capul păsării se așează pe tăietorul de lemne
un fulger scurt lasă mina bătrînă
butucul se aprinde și-i roșu
e roșie și mina —
capul păsării zace-ntre gunoaie

îi zmulge penele
mina bătrînă albită de puf
pumnul albit de puf
ia forma păsării în zbor
și umblă pe sub crengile înghețate
lovește cu clonțul coaja și bate în geamuri
și cade sub povara unei frunze
în adîncul fîntînii
vinovat de venirea frigului

Ecran panoramic

De cînd am venit de unde n-am fost
printr-o imensă poartă deschisă
dinlăuntru privesc în noapte lumina posibilă
asemeni ei mă strecor în lucruri

de mult mă înțeleg cu peretele alb
cu văile acestea care singeră
în piețele publice
cu rugul dezlănțuit pe trupul vrăjitoarelor
și aceste sirene și galbene clopote
cu gura lor răsturnată
peste rădăcini de foc și ceață sonoră
peste umbrele ce plutesc agățate pe sîrme
ca niște rufe din care reflectorul mușcă viață
și culorile coboară pe chipul meu poveștile
lumii

urme de pași ca niște piei de lup
adună cenușa
Marilyn ducînd de căpăstru pe Eva
în patul de taină al junglei

urme de lupi
prin boarea păstoasă din poarta deschisă

Crește pămîntul

priveghiați chipul alb
ca sinii de fată transparent ca norii
și gura de vișină
coboară în beznă și așteaptă
în trup de cîntec

priveghiați făptura aceasta
înghețată lumină
crește pămîntul din aburul ei tînăr

priveghiați această călătorie
prin măduva din pruni
prin iarba mormintelor
cînd ochii se deschid în roua florii

eu simt cum murmură pămîntul
cum tremură unda
cînd cade mai jos cerul
și crește prin ramuri pămîntul

nicolae sineşti

Albe gîndurile

Albe gîndurile
Să se reîntoarcă la tine –
Neştiind cum arată liniştea !
– Dar cine să ştie
Cum arată liniştea... ?
S-o găseşti în ploaia
Ce înviorează cerul,
În tăcerea nopţii
Bucuroasă de licurici
Sau în duhul cuvintelor
Strivite într-o carte
De prea înalt,
Timpul !

Întru prelungirea visului

Să-nchizi ochii
Întru prelungirea visului
Şi dintr-o gură de timp
Să vină de-a valma,
Cu toate cele
Şi cerul şi pămîntul.
Să vrei să te aduni
Să nu-ţi mai recunoşti oasele,
Visînd să te pierzi
În fumul pămîntului –
Văzduh ce-a mai rămas
Din cîntec...

Din tine să răsară soarele

Într-o zi
Din tine să răsară soarele
Ca dintr-o pădure
Plină de ruguri ;
Focul şi apa pămîntului,
Să le simţi
Mereu răsărind.
Să fii deodată
Şi frunză şi cîntec.
Să ai braţele pline
De cuvinte.

Arcada vîrstată

Sfinţit cu apele Oltului –
Copacul
Înmugureşte
La fiecare nod
De arcadă vîrstată
A timpului.
Sus –
Punctul arhimedic ;
Locul unde primul deget
Mi-a atins tîmpla.
Punctul,
Din care a început
Numărătoarea clipelor,
De unde strămoşii
Mi-au plecat cărunţi
Să-mi găzduiască ţărîna.

Vîslaşii

Plutesc în roua
Unui strigăt de apă.
Calc pe stelele albe,
Căzute în riul ce mă duce
În albastru.
Cineva mă aşteaptă la capăt !
Dar vîslaşii
Au adormit pe coaja vîslelor
Ninşi.

Ţinut de clorofilă

Aripă şi riu –
Această mişcare !...
Ramul –
Abacul pe care se numără frunze...
Şi-o rază a pămîntului
Unduind
Prin măduva de flaut.

Răsărire de primăvară

Mamă,
De ce te-ai mutat într-un simbure ?
De ce, în tăcerea
Cu mîini de pămînt ?
Ştiu, totuşi : îmi te-vei lărăşi —
Doar ploaie şi soare să vină —
Tu răsărire ai fost
Totdeauna !

31 martie 1987

Dim. Rachici

Un strigăt preschimbat în amintire

ştefan stoian

Nu ştiu de ce în fiecare an căderea primei zăpezi îmi aminteşte de Bob şi, odată cu ea, de vechii prieteni din fabuloşii ani şaizeci.

Nu, n-o chema Bob, astfel semna numai biletelele cînd belicoase, cînd tandre ce mi le tot lipea pe uşă sau pe care le găseam la Grosu, barmanul de la cafeneaua din Academiei. Cînd se recomanda, Bob devenea peste noapte un Baaaab, cu un a lung rostit şăgalnic şi uşor baritonal de vocea ei cea mai narcisistă cu putinţă, un a lăsat cumva în jos ca tija unei garoafe ce se ofilea într-o incomodă glastră.

Şi, de fiecare dată cînd mă gîndesc la ea, îmi revine mereu şi mereu în minte acel nolembrie de odinioară în care s-a ivit însoţită de primii fulgi. Nu prea rima cu peisajul după cîte îmi amintesc, de fapt nu prea rima cu nimic aşa cum era : prea subţire îmbrăcată pentru nopţile vîntoase ce stăteau la pîndă, cu o chitară veche plină de semnături atîrnînd pe spate şi împingînd o dărăpănătură de bicicletă Diamant. În urmă, la cîţiva paşi, o urma amuşinînd un ciine lup, un lup cam bătrîn ce se oprea din cînd în cînd ca să se scarpine după o ureche sau să miroasă te miri ce.

Eram într-o cabină telefonică şi de acolo vedeam tot prin geamul în mod tradiţional spart. Cabina se afla parcă pe Maria Rosetti, mai precis acolo unde Rosetti întîlnea strada Galaţi, în spatele unei benzinării, cred. Bob venea dinspre Moşilor şi ajungînd în dreptul benzinăriei rezema bicicleta de compresor şi se apleca să controleze pneurile. În aplecare chitara lovi şaua bicicletei şi scoase un geamăt lung ca scîncetul unui copil. Ziua era în declin, seara pe aproape, adulmeca strada ; crengile golase ale otetarilor tremurau uşor sub mîngîierea unui vîntuleţ rece. În casele vechi din jur becurile începeau să se aprindă.

Pneurile erau în ordine căci ea luă din nou bicicleta de coarne şi porni spre mine cu intenţia vădită de a telefona ; ajunsă în dreptul cabinelor o rezemă probabil de gardul din fier forjat de alături. Se scormonea în buzunare după o fisă, ridicînd cînd un umăr, cînd pe celălalt.

Părea că mă ignoră foarte atent. Ca întotdeauna cînd începe să ningă şi atunci coborî peste case, peste stradă şi peste noi un întuneric albăstriu. Apoi primii fulgi îşi porniră dansul lor sinucigaş ce sfîrşea pe caldarîmul murdar, plin de praf, pe crengile goale ale plopilor şi teilor, pe capotele maşinilor. O emoţie nedesluşită, pilpîitoare, plutea în aer însufleţindu-l parcă. Purificator, mirosul proaspăt al iernii ne invada nările. Bob purta nişte blugi decoloraţi, roşi modern, pînă la urzeală, ce coborau de sub un pulovăr vişină putredă croşetat dintr-o lînă foarte groasă, în picioare avea bascheţi albaştri ieşiţi de atîta spălat. Blugii îi erau peticiţi înutil din loc în loc cu petice negre de skai în formă de inimioară, iar şapca ce-o ţinea şmechereşte pe-o ureche era din piele maro deschis, înnegrită în jurul cozoroculuişifonat. Se ruja, nu, nu mai ţin minte.

„Vai, exclamă ea, ninge, of, ce frumos ninge". Întinse palmele pentru a primi în ele fulgii piruetînd asemenea unei balerine. În chiar clipa aceea un strop din farmecul ei aiuristic regăsi deodată în mine o amintire veche şi nespus de dragă. O amintire uitată, din altă viaţă. Cred că nu mă uitam la ea ca la o femeie, nu, deoarece aducea mai mult a băieţandru, elev al ultimelor clase de liceu, zbughit ca şi Meaulnes din **Cărarea Pierdută**, în aventură, scăpat definitiv şi prematur de rigorile bune-rele ale şcolii.

Şi totuşi, de la bun început am putut să descopăr ceva intens feminin în toată alura ei androgină. Îi plutea în mişcări rasa inconfundabilă a femeii dintotdeauna : o fragilitate asumată cu nonşalanţă, un fel de slăbiciune-putere il fragmenta gesturile în mod controlat, dar imprevizibil, un elan frînt ce te chema depărtîndu-te.

Dar ceea ce m-a frapat de la bun început la ea a fost zîmbetul. Dumnezeule mare, era irezistibil, te subjuga subit, îţi dădea vertij, nu ştiu să mai fi întîlnit altul în viaţă. Continuam să o privesc ca pe o apariţie stranie, neverosimilă. Iar ea emana prin toţi porii o periculozitate ieşită din comun, ceva neliniştitor şi tandru ce te sorbea cu fiecare secundă.

Cu neasemuita orbire pe care la vremea aceea o luam drept clarviziune mă grăbii să o invit la o cafea.

Era prin 1962 sau 63, dar tot atît de bine putea fi şi 1964. Locuiam încă pe Brezoianu într-un subsol, de fapt o cameră de serviciu destul de încăpătoare, ce avea un geam foarte mic care dădea într-o curte interioară. La început mă scotea din sărite zidul lepros din faţa ferestrei şi mirosul fetid al gunoaielor ce putrezeau în pubelele lăsate cu capacele deschise din acea curte interioară care se termina în Cişmigiu.

La vremea aceea mă întorceam mai mereu în zori acasă, întîlnindu-mă la colţ cu cei ce descărcau laptele pentru **Alimentara** şi cu un bătrînel cu frizură Cicero şi bărbuţă albă... a la Montparnasse ce conversa amical cu un şoricar neascultător. Dinspre Piaţa Palatului venea maşina primăriei stropind strada şi urcînd spre Conservator. Ca să scurteze din drum florăresele o luau chiar prin curtea blocului nostru, intrau pe sub pasaj şi se opreau pe trotuarul din faţa bisericii Luterane. Uneori îl salutam pe bătrînelul matinal, iar el îmi răspundea după moda anilor 30 : „Bonjour drăguţă". Pe Brezoianu nu vezi copaci, nu zăreşti fir de iarbă şi cu greu deosebeşti toamna de primăvară. Cîtă indiferenţă îţi trebuie ca să suporţi preţ de-o viaţă această mutilantă lipsă de anotimpuri ?

Făceam ce făceam şi căutam să scap cît mai repede, fie că o luam la dreapta pînă la Adam, apoi în sus, pe lîngă blocul turn, către Calea Victoriei şi de acolo pe Academiei, spre micuta cafenea Angelescu ce supravieţuise vremurilor din urmă luîndu-şi pseudonimul de Albina, fie că, făcînd-o la stînga, ajungeam în dreptul unei benzinării şi încet, tot pe sub pasaj, ieşam în Piaţa Palatului. Cişmigiul era aproape, la doi paşi, dar nu-l vedeam şi deabia cînd m-am mutat de acolo am început să-i duc dorul, să întru în el cu plăcere. Cît despre anotimpuri, atunci am înţeles că ele sînt în noi, nu înafara noastră, în natură cum se spune. Anotimpul este o stare sufletească ce arareori coincide cu cea din natură şi atunci cînd o face efectul e de scurtă durată. Ca o minciună ce nu poate ţine mult. Da, anii care i-am trăit în acel subsol au stat toţi sub semnul verii, vara cînd mă mutasem.

Inexplicabil, leg mutarea mea în acel subsol de trei evenimente pe care memoria mi le suprapune în devălmăşia acelei veri toride. E vorba deci de moartea lui Hemingway, de despărţirea de Bob şi de cearta cu vechiul meu prieten, nea Bazil.

Tablouri de Mihaela Nacu

Nea Bazil locuia pe Popa Nan, colţ cu Mecet, într-un bloc vechi cu trei nivele, un bloc de oameni cu stare, opulent, îmbrăcat tot în vită sălbatică, la puţină distanţă, dar pe celălalt trotuar, de fosta editură Delafras, care după naţionalizare purta firma Electrecord. Cînd aveam nevoie de el, şi asta se întîmpla mai mereu vara, preferam să-l aştept dimineaţa acasă ca să-l prind treaz şi să mai îmi dea de lucru sau „să punem la cale de pisici", cum obişnuia să spună pe atunci. Zugrăveam în vara aceea scara interioară a unui bloc cu cinci etaje de pe strada Plantelor. Tot într-o vară, pe aceeaşi stradă, în stabilimentul doctorului Suţu, murise Eminescu. Vechea clădire, lăsată în părăsire, era foarte aproape şi în ea locuiau oameni sărmani. Numai o placă de marmură pe zidul de pe care tencuiala căzuse în multe locuri mai amintea de trecerea poetului.

Cerneam alene nisipul, aruncînd lopată după lopată prin sita ruginită din faţă sau amestecam într-un butoi huma cu apă, sau dam la pompă şi deodată, ca din senin, îmi aminteam de Eminescu şi lăcrămam fără un motiv anume. Strada se termină într-un rond, la puţină distanţă începe strada Negustori, ultima clădire de pe Plantelor e biserica Mîntuleasa pe care o vedeam cînd dădeam colţul din Moşilor ca să vin la lucru.

În mod normal trebuia să terminăm lucrarea într-o săptămînă, dar aşa ceva era imposibil, deoarece nu ar fi fost normal să trăim numai din salariu fără să ne îngrijim şi noi ca toţi oamenii de ciubucurile ce se iveau. Eram o echipă de patru, cu doi din ei meşterul şi nea Dide, amîndoi din Bolintinu, mă înţelegeam de minune, cu Miu, bucureştean de-al meu din Andopantelimon aveam probleme. Că ce căutam eu, un papiţoi, pe deasupra şi omul lui Bazil şi student, şi mai lasă-te de fartiţii bă cocoş, că te-mbrac în pumni cît ai zice peşte.

Avea o Java roşie şi, deoarece eram mai tînăr şi mai slab, nici să beau nu învăţasem, se obişnuise să-mi zică mirtane. „Dă-i bice, mirtane, că ne apucă noaptea" şi trosc cu sacul de ipsos în spatele meu. După un timp la fel începuse să-mi zică şi meşterul, numai că nu cu răutate, nu, aşa îi era lui mai comod, mai la îndemînă. La ei la Bolintinu toţi aveau porecle şi nimeni nu se supăra numai din atît...

Veneam primul la treabă, după mine sosea lăptăreasa aducînd în două papornite brînza şi smîntîna. Mă plimbam ce mă plimbam prin faţa blocului, uneori mă aşezam pe trepte, aprindeam o Mărăşească, deschideam **Sportul** şi începeam să citesc. Locatarii plecau la servici, se întorceau de la gheaţă sau de la ziare şi piine, unii mă salutau absenţi, alţii treceau fără să mă bage în seamă.

Într-o dimineaţă, uşa unuia din cele două apartamente de la parter se întredeschise şi o doamnă în vîrstă, pe care nu o mai văzusem, îmi făcu semn cu mîna, adică să vin că are să-mi spună nu înţelesei ce. „Aş vrea să vă rog ceva", mă pofti înăuntru trăgînd în urmă uşa.

În sufrageria mare care mirosea a mobilă veche şi a levănţică mă invită să iau loc la o masă lungă din lemn masiv, pe unul din scaunele tapitate în piele. Mă aşezai privind stingherit la acel interior ce amintea vremurile tihnite de altădată. Se întoarse după puţin timp cu o tavă bătrînească de argint pe care era o farfurie cu senviciuri şi o cană aburindă cu cafea cu lapte. Mi le aşeză în faţă, se duse la un bufet florentin, scoase din el un servetel pe care mi-l viri sub farfurie. Din priviri înţelesei că erau pentru mine. De unde pînă unde ? Am mîncat pîinea cu unt şi sunică de Praga, am băut apoi şi cafeaua cu lapte, picaseră bine, dar de unde aflase bătrîna doamnă că eu obişnuiam să cam sar peste mese pe atunci ? Învăţasem de la Bob că femeile au darul de a vedea fără să privească, că ele pot adulmeca curajul sau primejdia sau sublimul acolo unde noi bărbaţii, consolidaţi în raţionamente logice, sîntem orbi, suficienţi şi orgolioşi.

Aşteptam totuşi să îmi ceară ceva în schimb, un serviciu cît de neînsemnat.

Nu o făcu, dimpotrivă, cu un aer conspirativ şi o lucire neobişnuit de vie pentru ochii ei bătrîni mă invită să revin şi mîine dar să nu le zic celorlalţi, numai pe mata te simpatizez, îmi mai spuse la plecare. Iată că fusese şi Miu bun la ceva cu felul lui grobian, cu sintaxa-i sumară, cu bancurile sale ieftine şi mai mereu porcoase, cu porecla pe care mi-o găsise şi cu care îmi deschisese de fapt uşa şi inima largă a acelei bătrîne evreice.

Veni luna august, era timpul să fac în sfîrşit paşi, cum obişnuia Miu să spună, bătea ora Doimaiului, acolo mă aşteptau prietenii rămaşi ca deobicei fără flotă. Tot acolo ar fi putut să fie şi Bob de care îmi era dor şi despre care nu mai ştiam nimic de atîta vreme.

De atunci cînd, în lîncezeala euforică pe care numai cîrezile soarelui ţi-o pot da, în legănarea molcomă a valurilor, înotam amîndoi umăr lîngă umăr şi mîna ei îmi atinse prin apa străvezie, curată, soldul stîng.

Apa de mare îi şiroia pe faţa bronzată de cîte ori sălta capul din valuri adunîndu-i în ochii negri, mari deschişi, ceva din taina adîncului peste care pluteam într-o totală uitare. Înota, arătîndu-şi cu o seninătate neruşinare sînii depărtaţi, şoldurile fără cusur, toată făptura-i fremătînd de plăcere. Părul negru, cu pronunţate tente roşcate, se contopea cu apa resfirîndu-se la intervale neregulate, urmînd ritmul braţului ei lenes şi aproximativ, pentru ca apoi să i se adune umerii aidoma unui sal mătăsos şi rece. Veneam, sau ne duceam spre taliene ?

Pentru Hemingway însă vara aceea fusese primejdioasă, scurtă şi primejdioasă, terminîndu-se într-o dimineaţă la început de iulie în livingul său din Ketchum Idaho. Ca şi tatăl său, sfîrşise prin a spune un disperat adio unei lumi ce demult încetase să mai fie şi lumea lui. Străvechea lege rămăsese neschimbată, plecînd Cîştigătorul, iar nu luase nimic.

O ştire scurtă, ca o lovitură de bici, apărută în „Contemporanul", vorbea de un **stupid** accident petrecut pe cînd îşi curăţa arma de vînătoare. Dispariţia lui echivală pentru mulţi din noi cu vestea morţii cuiva apropiat şi drag.

Pe atunci era minunat să poposeşti la 2 Mai într-o zi blîndă şi caldă de început de toamnă, cînd vita de vie se profilează cu frunzele ei de un aur timpuriu pe marea rămasă albastră ca o promisiune ţinută. Pe şosea, printre căsuţele toropite de căldură, nici ţipenie, ici, colo cîrduri de vrăbii ce se scaldă în praf, un măgar păscînd indiferent, iarba din sanţ. Îndărătul ferestrelor zăbrelite cu tifon se doarme somnul tihnit de după amiază, cîte un sforăit tulbură liniştea soselei pustii. În aer pluteşte un miros persistent de scoici putrede şi caprifoi pîrguit, cîte o adiere subţire de vînt îţi aduce în nări ecourile plăcut mirositoare ale unei saramuri tocmai sluţită sub umbrarul de vită de vie.

Povara existenţei mai stăruie încă în tine, dar ea se melancolizează dulce la reîntîlnirea cu aceste locuri unde ai lăsat mereu ceasul să treacă cu neputinţa-ţi împodobită de o benefică uitare.

Ai pălăvrăgit familiar şi concesiv cu doamna Rica, vechea-ţi gazdă : ospitalieră, uşor rea de muscă, văicăreaţă, de la an la an mai nefericit lovită de noile avînturi ale micii ei industrii hoteliere. Şi tot mereu pusă pe schimbări care ridică cu un milimetru confortul, dar scoboară la sute de metri vechile rînduieli ale bunului simţ. Iată, în vechea-ţi cameră — cea de la şosea —, în locul bătrînelor icoane cu inscripţii slavone, ferecate în luciul stins al argintului, de unde te priveau sfinţi bărboşi cu priviri aspre, se lăfăie acum o carpetă de maşină, cumpărată de la vreun vaporean, ca semn vizibil al noului suflu modern ce pînă mai ieri nu devastase încă sufletele acestor oameni.

Şi nea Colea s-a dat după timpuri, nu mai e pescar, s-a angajat paznic la şantierul noilor hotele din Mangalia sud. De acolo şi-a rostuit butoiul în care acum se încălzeşte apa la soare şi robinetele duşului aşezat lîngă vechea privată în care zăreşti pentru întîia oară hîrtie igienică roz în locul peticelor de ziar tăiate egal şi înfipte într-un cui ruginit pe uşa de lemn dată cu var proaspăt. A apărut duşul, dar odată cu el şi roiurile de muşte care pînă mai ieri lipseau cu desăvîrşire din mica bucătăriioară de vară

Mereu aceeaşi, neschimbătoare ca noi oamenii, lumina amurgului se însinuează pe îndelete, rosind fereastra casei de peste drum, transformînd-o într-un cuptor încins, e vremea să pornesti prin vie, pe cărarea ştiută, acum, cînd umbrele serii cu mingîierea lor misterioasă te împresoară. Împingi poarta de nuiele ce stă să cadă din fundul viei şi, în faţă, în stînga, în dreapta, urmele persistente ale trecutului se contopesc într-o singură imagine ce te copleşeşte : marea.

★

În seara aceea, contrar obiceiului, mi-am amînat plăcerea primei băi pentru a doua zi.

Printre tufele de ciulini uscaţi, ce tremurau atinsi de briză, am urcat înapoi dîmbul de pămînt argilos ce se surpa sub paşi. Pe deasupra mea, trecu în zbor razant un liliac pe care l-am văzut dispărînd în spatele unei magazii. Cineva din apropiere, un vecin desigur, punsese porumbul la fiert. Eram la jumătatea rîndurilor, în mijlocul viei, cînd, auzindu-mă strigat, întorsei capul. Nimeni. Apoi, suprimînd toate distanţele, timbrul vocii lui Bob se auzi ceva mai clar, venind cumva din cealaltă parte a viei, de undeva din stînga, cum mi se păru. Mă oprii. Dumnezeule, cum să mi se pară, era doar inconfundabil, ca şi surîsul ei, ca şi părul blond, răvăşit săgalnic de vîntul moale, de primăvară. În înserare, acolo, la malul mării, identitatea vocii ei venea să-mi şoptească de o altă realitate decît cea în care trăim, una de cu totul alt ordin, superioară prozaismului vieţii de zi cu zi, întîmplărilor, inutilităţii lucrurilor, neantului, o realitate care poate uneori în mod miraculos să evadeze din moarte.

Numai că acum, strigătul lui Bob, preschimbat de amintire, răsună incomparabil mai limpede ca odinioară, mai înalt şi lipsit de impurităţi, învăluit într-un farmec nou, tandru, ademenitor, nespus de ademenitor, cu irizări nebănuite.

teatru

t

Slugă la doi stăpîni

Transplant de idei din secolul al XVIII-lea în secolul XX. Personajele şi povestea comediei clasice, trăgîndu-şi seva din bogăţia şi libertatea comediei dell'arte, se transferă lumii gangsterilor din secolul nostru.

Prologul dinamic — de tip policier — anunţă intenţia regizorală şi desenează pantomimic reprezentarea crimei premergătoare întregii desfăşurări a piesei. Dacă acceptăm ca Goldoni să devină pretextul unei parodii a policier-ului de azi, atunci spectacolul poate fi privit cu detaşare, în antrenul de moment al gagurilor care se dezvoltă ca o reacţie în lanţ, cu mijloacele specifice genului.

Decorul simplu, funcţional, uşor şi mobil — creind, prin mişcări semicirculare, senzaţia interiorului şi a exteriorului — este conceput de Ion Popescu-Udrişte pe măsura dinamicii mizanscenei, pe măsura structurării regizorale a spectacolului pe două planuri (convenţional şi real). Recuzita are funcţie organică în definirea temporalităţii personajelor, în precizarea direcţiei ironizării. Pistoale sau mitraliere deghizate în viori, poliţişti „acoperiţi" de tomberoane cu vizor sau de straiul monahal, ceasul cu bombă, jocul afişelor cu premii pe capul fiecărui personaj acuzat rînd pe rînd, voalul mireselor — pretextul unei corride, jocul măştilor, jocul ştreangurilor etc. completează arsenalul gagurilor specifice filmului poliţist, dar şi marelui film mut.

Muzica (neabuzivă şi nici întîmplătoare), punctează ritmul suspense-ului şi accentuează nodurile culminante ale imbroglio-urilor.

Spectacolul se sprijină pe doi piloni: Truffaldino, în interpretarea spontană şi tensionată a lui Marian Rilea şi Federico Rasponi-alias Beatrice, cărora le-a dat viaţă, cu destulă credibilitate, Virginia Mirea. Arlechinul prostănac ce avea de depăşit — în peripeţii — tracasările celor doi stăpîni, devine, în viziunea lui Tudor Mărăscu şi prin Rilea, un Malec modern (mult mai mobil, care-şi permite să surîdă, pentru a rămîne la fel de trist ca şi Keaton), care surmontează dificultăţile suprapunerii acţiunilor pentru cei doi **boşi** prin viteza de execuţie a plasticii corporale, prin grimasa candorii, a suferinţei deghizate în ulimra. Virginia Mirea încearcă să facă faţă travesti-ului şi publicul o acceptă (în datele ei fizice) din momentul în care personajul se dezvăluie. Cellalţi actori sînt activi, în tonul dat de regie, ajutînd la menţinerea ritmului alert.

Ucis în prologul pantomimic nervos, Federico reapare, rupind logodna frumoasei Clarice (Adina Popescu) cu gingăvitul de Silvio (Florin Anton), rupind afaceri ascunse între Pantalone (Ion Lucian) şi Doctorul lui Petre Nicolae (la fel de bun în teatru, ca şi în film), producînd farse şi necazuri pentru **cei doi** slujitori, body-guarzi ai Doctorului (Şerban Celea şi Dan Tufaru), pentru oacheşa Smeraldina (Gabriela Popescu), dîndu-i de furcă hamalului „de afişe" (Daniel Tomescu) şi, mai ales, sărmanului Truffaldino. Cei doi preaplecaţi ai Doctorului se vînd şi se lasă cumpăraţi odată cu stăpînul. Cînd Doctorul intră în subordinea celui mai rău, Florindo Aretusi (Şerban Ionescu), cei doi îl vor sluji, de-acum, pe acesta. Presupusul Federico încurcă şi descurcă iţele înţelegerii. Ceea ce devine o confidenţă pentru Brigelle (Gheorghe Dănilă), rămîne un secret pentru celelalte personaje (structura piesei, de teatru în teatru, a determinat şi aici formula de spectacol). Totul se precipită, devine mai palpitant, din momentul în care Federico — dorit acum de Clarice — trebuie să-şi dezvăluie adevărata identitate. Jocul dintre ceea ce ştiu unii şi ceea ce cred alţii este sursa inepuizabilă a comicului de situaţii, a gagurilor, încurcăturile explodează firesc unele din altele, producînd în sală un fior de veselie molipsitoare, benefică.

Dacă acceptăm să ieşim din sfera principiilor severe, apărătoare ale integrităţii şi originalităţii operei clasice, atunci vom suporta spectacolul poliţist pe canavaua goldoniană şi, puţin, ne vom amuza.

Nicoleta Gherghel

film

f

Studenţii de ieri, cineaştii de azi

Învăţămîntul superior cinematografic, creaţie integrală a noii societăţi edificate în ţara noastră, a politicii partidului comunist de constantă deschidere a orizonturilor culturii şi artei, a pregătit, în promoţii succesive (şi cu anumite discontinuităţi), majoritatea cineaştilor activi de astăzi. Numai în ultimul deceniu, au debutat peste 25 de regizori în filmul artistic, o serie de nume devenind valori certe ale şcolii noastre cinematografice.

Filmele realizate de Şerban Marinescu, Anghel Mora, Ioan Cărmăzan, Stere Gulea, Alexandru Tatos, Dinu Tănase, Tereza Barta, Dumitru Dinulescu, alături de o binevenită diversitate tematică cu personale valenţe stilistice, au adus filmului românesc suflul proaspăt al tinereţii, al inventivităţii regizorale, al unei originalităţi permanent corelate cu argumentaţia mijloacelor estetice folosite în titluri de referinţă. Fie ecranizări, fie scenarii originale inspirate de actualitate, peliculele studenţilor de ieri şi-au găsit un loc binemeritat într-o filmografie sui-generis dedicată tinerilor timpului prezent, al unui prezent asumat cu tot mai multă luciditate şi responsabilitate.

Afirmîndu-şi tinereţea artistică o nouă generaţie de cineaşti, nu de mult ieşită din băncile I.A.T.C.-ului, s-a impus şi s-a afirmat atît în zona scurt-metrajului artistic cît şi în aceea mult mai riguroasă (şi întrată o vreme într-o penumbră a clişeelor şi schematismelor) a documentarului.

Laureaţi ai galelor filmelor studenţeşti, astăzi avînd la activ prestigioase premii naţionale şi internaţionale, cineaşti ca : Nicolae Caranfil, Laurenţiu Damian, Ovidiu Bose-Paştina, Sabina Pop propun cu fiecare titlu interpretări originale, capabile să prelucreze datele sociale şi ideologice ale

prezentului în opere viabile ce marchează trecerea de la meşteşug la artă şi să confirme reale talente în universul cultural românesc.

Intrat cu drepturi depline în programele analitice ale pregătirii cineaştilor, filmul de integrare al studenţilor de la I.A.T.C. este remarcat, discutat, comentat, apreciat într-un complex sistem formativ, definitoriu pentru pregătirea viitoarelor generaţii de creatori. Subiecte monografice inspirate de imperativele educării multilaterale a tinerei generaţii, pledoarii pentru pace sau filme istorice au constituit o parte din generoasele subiecte propuse de cei mai tineri cineaşti.

Cîţiva dintre creatorii prezenţi la cea mai recentă gală de la Costineşti, printre care Dumitru Lazăr, Dan Verlogea, Horia Lapteş au demonstrat că se poate conta pe o nouă promoţie de cineaşti care îşi aşteaptă cu încredere justificată în propriile posibilităţi startul în lung-metrajul artistic. Prin ambiţie, curaj şi temperament, noile valuri de cineaşti pot aduce şcolii cinematografice naţionale deschiderile spre tineretul contemporan, traversînd, cu talent şi originalitate, limitele filmelor cu, despre şi pentru tineri, aducîndu-le necesarele atribute de valoare şi adevăr artistic, de angajare şi meditaţie profundă.

Esenţele umane ale contemporaneităţii aşteaptă ca tinereţea studenţilor de ieri, indiferent de zona de creaţie, să confere maturitatea adevărată unei şcoli cinematografice aflate în permanenta ei căutare.

Călin Stănculescu

george stanca

* * *

Erai investmintată-n taior de fendeleș
eu in costumul suplu cu croiul fără greș
mergeam la o serată mondenă bal-mascată
unde chiar vorba simplă suna ca o erată
tu mă-ndemnai discret să graseiez
mă simțeam mic aveam complexe mari
de mic-burghez
făceam tot gesturi șui și emotive
imi lăsam ochii-n jos ba mă uitam in sus
spre lampioanele lascive
mi-am pus și mască la un moment dat
iar cineva m-a apucat de umeri
și-am dansat
m-am ametit apoi de vals alcooluri și parfum
și de aici am uitat tot
nu-mi amintesc nimic
nicicum nicicum

* * *

Și să mă ții
in amiroasă de bujor
o zi
și inc-o zi
și-apoi iți mor
Și să mă ții
intr-un parfum
de crin regal
o oră numai
și-ți adorm
adinc total.
Și să mă ții
in amirosul
gurei tale
o clipă doar
atita cit se scutură
un lujer de petale.
Și-ți uit de dulcele de crin regal
și-ți uit de amiroasa de bujor
și nu mai vreau
deloc deloc
să mor.

* * *

Și se ținea o adunare mare-mare
intr-un salon imens cu mii de lampadare
erau femei in alb cu malacoave
și grămătici ce puneau totul in hrisoave.

Pluteau parfumuri vechi in aerul preanins
de-atita dans și stilpii s-au incins
încandescentizați feeric in decor
păreau că-s vii ca personaje invitate
la sobor

Salonul plin cu sunete de coarde
te amețea simțeai timpanul cum iți arde
și senzuali celebri veniți ca la mezat
— era și george stanca dar nu s-a remarcat —
vinau cu ochi de vulturi albul din decoltee
se furișau cu gindul spre crinolina cu camee.

Era o nebunie nu-ți mai venea să pleci
dar cind s-a făcut ziuă pereții erau reci
femeile din ghiață, gentlemenii s-au spart
aeru-ncins se duse in sus evaporat.
Și nici acuma nu știu dacă-i adevărat
ce am descris aicea cu vorba de mai sus
oricum, gustul rămine ce-a fost s-a dus
s-a dus

* * *

Vii tu calină și furtunoasă
săpunăreaso lunecătoare
și inainte-n semn că te-apropii
trimiți o boare.

O boare dulce de mied și rouă
de baclavale și tuberoze
cu poleiala dalbaurită
și peste toate parfum de roze.

Cind te apropii de-adevăratu
lunecătoare precum un șarpe
imblă prin aer și prin coloare
sunet de harpe.

Cintă natura tot impregiuru
aeru geme de dulci dieji
pin'dimineața cind dă lumina
și sintem teferi și foarte treji.

Și-ntr-o tăcere clară de ghiață
lungă geroasă apăsătoare
ieși din iatacu-mi făr' de-o privire
săpunăreasă lunecătoare.

* * *

Te năpădește vintul prin plete vagabonde
se umflă cerul de cosițe brune, roșii, blonde
se invălătucește lumina sus pe nori
din luna poleită pe-o scară tu cobori

Năframa mătăsoasă și lungă pin la stele
se-nfășură șerpoasă pe gindurile mele
in care tot zeiță te văd și coborindă
dar ce păcat că totul e-n mintea mea bolindă

Iar tu nu ești aceea așa cum cred că ești
precum lumina-n noapte străluce la ferești
ci ești doar umbra vagă a ce puteai să fii
căci nu ești o fantomă ci, doamne, sintem vii

* * *

Ca tu să fii prințesa incognito
iar eu să fiu prințul moștenitor
ne trebuie să-avem in stoc iubito
citeva megatone de amor.

Amor cristal curat ca-ntr-o salină
sau ca-ntr-un strop de apă de izvor
imaculat ca o filă velină
pe care scriu setos amor amor

dar unde să găsim așa ceva prințeso
cind chimic ne iubim nesublimat
de nu mai știm iubirea noastră-n ce s-o
depozităm să stea la conservat

Astfel decit să fiu eu prinț moștenitor
și tu să fii prințesă incognită
cenușereaso dalba mea iubită
ma bine-așterne-mi patul ca să mor

* * *

Să ne privim in severini de aer
Cum dragostea se-nvirte ca un caier
Din care lina se-nvăzduhă lin
Tu să fii o narcisă și eu un rozmarin

Să ceferim incet magnolii dulci
Pe brațul meu de marmor să te culci
Din lina dulce să te desfășor
Ca să te beau precum o apă de izvor

Să te veghez o noapte-n căpătii
Să te prefir incet cu amingii
Pe păr pe gură și pe ochii-nchiși
Și-apoi să te iubesc molcom și pe furiș

Irina Asztalos : „Visul"

ZI și NOAPTE

Cu prețul citorva nopți de nesomn. Toader s-a ținut de cuvint. Macaraua întîrzia să ridice combina din canalul de irigații, deci de apă în rețea nu putea fi vorba, ceea ce ar fi însemnat să se certe cu Potop. Inginerul fermei era un temperament mai conciliant, dar Potop, neinduplecat, zicea imediat că toți îl boicotează, că e sabotaj. Fire aprigă ! Țăranii însă îl acceptau pentru că era cel mai bun brigadier. Cînd îl apucase o durere de burtă, prin primăvară, de atita incordare cu semănatul, și nu mincase vreo trei zile, gurile rele din sat cleveteau că „de-al dracului ce e s-a îmbolnăvit !"

Cine nu-l cunoștea, văzîndu-l tot timpul agitat, ar fi crezut. Potop nu stătea o clipă locului de cînd primea sacii cu sămînță și pînă nu băga ultimul știulete în siloz. Mai întîi căuta boabele, fir cu fir, de parcă nu avea încredere în buletinele cu sigiliul legal. Apoi, stătea după semănătoare, aștepta să vadă plantele răsărite, le căuta de buruiană, ridica subțioara frunzelor, dormea lîngă aspersoare, intra în nebunie dacă pîpăia virfuri ofilite sau cocean neimplinit.

Porumbul era obsesia lui și pe chestia asta nu se ascundea de nimeni. Tot așa îi mersese vestea și de cearta cu taică-su, care îl întărita :

— Ehei, porumb ca înainte nu mai faci tu, nici peste cap să te dai ; ăsta nici nu îngrașă porcul !

Pe bătrîn îl apucase nostalgia. Știa el că, într-o vreme, mai scăzuse cîmpul, hambarele, se făcea tot mai puțin porumb. Parcă nu mai avea nici o încredere cînd dădea cu sapa că se va face ceva pînă-n toamnă. Potop, fi-su, îl contrazicea :

— Nu se poate !

— Mă, copile, tu nu înțelegi că atunci nu aveam irigații, nu aveam tractoarele astea, mașinile de acum, semințele voastre !

— Tocmai, că înțeleg ! Dumneata crezi că irigațiile, tractoarele, semințele fac singure porumbul ?

— Oricum, se face mai ușor !

— Asta e părerea dumitale...

După ceartă, bătrînul a luat-o spre cîmp. S-a întors tăcut ; dar parcă și din supărare îi mai trecuse.

— Era să mă rătăcesc, recunoscu față de nevastă-sa.

★

Discordia intervenise pe neașteptate. Ambițiile se impărțeau egal. Bătrînul regreta, dar nu avea puterea să cedeze. Știa o vorbă : „Timpul le rezolvă pe toate !"

— Cînd nu ai nimic, povestea cu „timpul" e ca un descintec. Nu ai ce pierde. Doar te îngini cu el !

Potop, fiul, avea dreptate, ceea ce pe atunci nici pe departe nu ar fi crezut cineva așa ceva. Adică, un tractor în plus, un hectar mai mult irigat să crească pretențiile față de pămînt ? Darmite să fie adevărat că în mai puțin de o generație întreagă, implinită în liniște, lucrurile astea adunate de mai multe ori să devină atît de obișnuite încît aproape că nici nu le mai iei în considerație.

Cu atît mai mult cu cît Potop, bătrînul, nu fusese în stare la tinerețe să aibă o pereche de boi, ca lumea, pentru plug, chiar dacă muncea pe brinci. Un nepot de-al lui, mecanizator, ce nici nu mergea pe treizeci de ani, schimbase deja un tractor cu altul mai nou, și-i dăduse și combină. O întrebare îi săgetă brusc gîndurile : cine i le-a cumpărat ? Că boii, tractoarele, combinele, irigațiile nu se adună din nimic pe pămînt !

— E vremea să îndreptăm socotelile !

★

Și Potop, fiul, era de aceeași părere. Dacă nu intervenea inginerul fermei, îl bătea pe vărușu. Combina, într-o rînă pe canalul de irigații, sugruma apa spre lanul de porumb.

— Cum naiba ai ajuns acolo ?

Brigadierul o luase mai blînd. Combinerul îi era neam și nu se cădea să-l injure.

— Am secerat pînă-n noptat. Între timp, s-a defectat releul de la faruri. Plecînd spre sat, pe întuneric, m-am rătăcit între canale. Cînd am văzut în față lanul de porumb ca un zid m-am speriat. Am tras de volan și... mai departe știi.

Se făcuse, în vară, griu mult. Abia răzbeau combinele. Și porumbul venea, din urmă, mai ceva ca o pădure, parcă acoperea casele, satul, livezile. Avea frunzele late ca drumul și cocean gros cît cumpăna fîntînii. Un hectar sugea cîteva vagoane de apă să umple știuleții uriași. Nici nu-ți venea să crezi. Nimeni nu avea odihnă, că fiecare trăgea unde-i era rostul. Zi și noapte ; unii la griu, alții la porumb.

Cu alte cuvinte, zise Potop cu o privire ciudată spre Tudose, dacă tot satul se frămîntă, asudă în cîmp, ăsta ce căuta pe drumul invers ? Apoi se propti în niște cuvinte mai greu de înțeles :

— Tractoarele, combinele, irigațiile costă mai mult decît tot porumbul pe care-l fac, mai mult și decît toată ferma domnului inginer. Așa că trebuie să avem grijă de ele ca de ochii din cap.

Îl mai liniști Toader, electromecanicul ceapeului :

— Lasă vere, că o scot eu de acolo, o pun pe picioare de zici că-i nouă, nici nu se simte.

— Ba da !

Era greu să-l contrazici pe cel din familia Potop, mai ales pe cel tînăr care, știa tot satul, avea gînduri mari :

— Porumbul a stat citeva zile fără apă, din cauza combinei răsturnate în canal. Băgam apă, distrugeam combina, care am zis că este mai scumpă. Toader s-a ținut de cuvînt, a făcut treabă bună, nici nu s-a observat atunci. Numai că eu am simțit. Cînd am cules porumbul, pentru citeva sute de kilograme, nu am îndeplinit baremul să iau o medalie. Cele citeva zile fără apă, din vară, la vremea secerișului, au atîrnat greu. Dar, anul ăsta...

...În 1986, pentru rezultate deosebite în producție și îndeplinirea obiectivelor stabilite pentru finele actualului cincinal, un întreg județ, Olt, și 150 de unități agricole de stat și cooperatiste au fost distinse cu înaltul titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare". Gospodarii de unde am notat întîmplarea de față m-au asigurat că în acest an vor fi printre medaliați.

Ștefan Dorgoșan

Desen de Raluca Grigorcea

valeriu mircea popa

Furnicile și oglinda

I

uneori umbra
pe care trupul o aruncă pe nisip
devine mai grea decît trupul. astfel
se-ntîmplă și-acum.
stau în fața casei. fumez.
toamna își incrucișează liniștită oglinzile
deasupra golfului. mă uit într-acolo.
apoi la un șir de cocori dinspre adincul
cerului
ce nu există. fumez.
încerc să reconstitui un mic poem
rătăcit cu ani în urmă
într-o încăierare străsnică, mai port și acum
cicatricile. se termină ziua. lumina vie
ar vrea să înțeleagă încă o dată
lumina moartă. și nenumărate nimicuri
cum ar fi întunericul,
furnicile,
rugina,
mă fac să cred că am și eu un rost
în lumea asta.

II

mult mai înțelept ar fi
să asculți păsările doar noaptea.
puncte sonore
alunecînd pe o suprafață neagră.
e liniște.
și treptat ochiul drept
redobîndește acea independență
în mișcări
pe care o dau oboseala,
insomnia,
o fibră musculară atrofiată.
încerc să adorm.
adolescentul era ingust în șolduri
și avea umerii largi. ar fi înfruntat
întreg universul. de ce nu a putut rămîne
același ? e liniște, încerc să adorm.
departe de oglinzile crucișe
prin care mă privește lumea. acoperit
pînă peste cap
cu albul strălucitor al cearceafului.
asemenea unui desen
scrijelit acum cîteva mii de ani
la marginea nisipului.

III

la urma urmelor să ai aproape treizeci
și nouă de ani, dezmeticîndu-te singur,
într-un sat de pescari
uitat de dumnezeu, după ce ai renunțat
la o iubită cu mult mai tînără,
nu poate să fie așa de amar
pînă cînd ți se întîmplă
chiar ție. soarele
înșiră cioburi de sticlă
pe o lumină subțire, nu departe,
marea pulsează aproape în același ritm
cu propriul sînge. și după ce ies din apă
țopăi de colo-colo, admirîndu-mi nepăsarea
și forța. totul de la început.
și acum o furnică
se urcă pe pieptul meu gol.
o dau jos. apoi presar peste ea nisip.
mă amuz uitîndu-mă cum se agață
cu desperare de viață. de orice
scoică spartă. în răstimpuri ne oprim
amîndoi
obosiți. ochi în ochi, fiecare la capătul
propriei umbre.

Manechinul de lemn

despre ce să vorbim acum, după atîta
vreme,
Maria ? a mai rămas doar o linie prelungă.
șerpuitoare. septembrie își dă foc
la capătul nisipului. și, nu departe,
copiii învață acupunctura pe un manechin
de lemn.
ascuțitele sîrme de aramă ajung uneori
pînă în propriul creier. proiectează pe ziduri
umbre. himere. cîndva și eu
am fost asemenea lor și eu am crezut că sînt
nemuritor. Și acum aproape nimic
nu mai știu
despre mine. aproape nimic. despre ce
să mai vorbim. întotdeauna un măr așezat
lîngă alt măr arată direcția vîntului.
tu ai murit.
sau eu am murit. și atunci stăm alături
pe treptele casei. fumăm, nu departe,
la capătul nisipului, copiii se joacă
lîngă manechinul de lemn.

Trenul cu ceasuri

Alerg ca printr-un tren blindat cu ceasuri
vechi
la fiecare pas o oră la-ntîmplare
curtat amăgitor de timpuri neperechi
prin zile fără nume uitate-n calendare.

Ferestre mișcătoare-mi dau dobîndă
false iubiri întretăiate-n pripă
prin goana înșelătoare unde nici o pîndă
nu mă ascunde cu a liniștei aripă.

Aștept, aștept o gară nu știu unde
c-un singur orologiu cu limbile furate
prin care ploi de stele să mă ude
îmbrățișat de-o albă bunătate.

Ciinele de piatră

Din ce în ce mai des aud cum latră,
prin somnul meu demult vîndut uitării,
iubirea stearpă a ciinelui de piatră
cu ochiul încleștat pe semnul nemirării.

Te regăsesc în ora de candoare
din timpul răstignit pe crucea piinii,
părtași tăcuți la vechea vinătoare
pe același drum tăiat în palma miinii.

Într-un tirziu mă-nșfacă, rece gheară,
mila de carnea-mi fremătînd aproape,
chipuri pierdute-ntr-un muzeu de ceară
gîndul le trece — cercuri peste ape.

gheorghe buciu

Nike

M-atrage gîndul în adînc ca apa,
perfid virtej amețitor mă prinde,

deasupra mea incet se-nchide trapa
zilei indiferente ce mă vinde.

Mă rup din trup ca umbra în amurg
mirat de-această calmă invrăjbire,
nici nu mai știu spre care oră curg
pierdut ca de o ultimă iubire.

Îmbrățișat de Nike port cununa
candorii, peste timpla-nzăpezită,
învingătorul orb învins întruna
de aceeași clipă cu suflarea repezită.

Stampă medievală

Mi-e ochiul rotunjit de halebarde
veghind o liniște-n cămăși de zale
prin care trec și parcă talpa-mi arde
tainica oră impietrită-n cale.

Domnițe fumurii îmi rog privirea
spre sinii înmuguriți de așteptare
zidite-n vechi amurguri sub rotirea
stearpă-n speranțe-a căilor stelare.

O cumpănă-ntre noi tîrzie cade
ca o armură peste-un gînd stingher
s-arunc strigarea să re-nceapă sub arcade
turnirul neîmplinit al umbrelor de fier.

plastică

Filosofia edificiului

Le Corbusier a proiectat oricum citeva din edificiile cele mai importante ale secolului. Referința la el este obligatorie în învălmășeala de propuneri prin care arhitecții și urbaniștii încearcă a raționaliza spațiul convietuirii umane, supus unor normative și exigențe diferite de la o societate la alta, în funcție de ideologii determinante și raporturi sociale aferente, de gradul evoluției tehnologice și indicele de cultură. Modul întrebărilor pare a fi în **Unité d'habitation** din Boulevard Michelet nr. 280 din Marsilia, clădire construită între 1947—1952 și care a dezlănțuit un val de polemici. Lungă de 165 metri, cu o singură intrare (portarul le știe pe toate), **unitatea**" conține 337 apartamente de 23 tipuri, măsura standard fiind pentru 98 metri pătrați cu dublă expunere est-vest. Utopia societară e prezentă la Marsilia cu funcționalitățile ei interioare, unele „consumiste" (bar, măcelărie, supermagazin, brutărie) dar de evidentă memorie cooperativistă, plasate toate (inclusiv „hotelul") pe „strada" interioară de la etajul trei. „Străzi" numea de altfel arhitectul lungile sale coridoare cu lumini diferit colorate la uși. „Îl desfid pe oricine vine să locuiască aici fără să-și schimbe mentalitatea" — spune doamna Ripert, cea mai veche locatară, educatoarea de la grădinița care își are pe terasa edificiului „atelierele" de pictură, mai încolo aflîndu-se teatrul în aer liber și spațiul destinat exercițiilor fizice. „Unitatea" lui Corbusier este încă unul din locurile cele mai dens populate din bătrînul continent. Edificiul e pe ducă, deși considerat „șic". Tentativa de socializare efectuată aici de arhitect nu a prins decît parțial, dar cît de bogată a fost în urmări. Și acum în diferite instituții de formare a arhitecților Le Corbusier este ștampilat scurt ca un diletant strălucitor — nu avea de altfel studii universitare și singura specializare obținută la școală a fost de gravor de cutii de ceasuri — deși într-un diapazon ideatic și tehnic diferit, de multe ori minor ca bogăție problematică, profesorii și elevii se încurcă în dilemele utopiei societare. Pentru cine socializarea spațiului este nu doar o etică obsesie ci și o emanație a renascentistului concept urbanistic (vezi Leon Battista Alberti în **De re aedificatoria)** de „ben vivere", cu dimensiunea lui estetică implicită, Le Corbusier, coleg cu Spinoza într-o ale ceasornicăriei, rămîne un precursor genial.

Așa l-au considerat cinci studenți de la Institutul de arhitectură, toți sufocați de munca pentru proiectele de absolvire : Maria Mureșan (proiectează o Filarmonică pentru Baia Mare), Ana Karyna Dornescu (propune un Complex sportiv la Iași) ; Haytham Hikmat Zeki (desenează un Muzeu de artă de realizat la Bagdad), Florin Stanciu (imaginează viitorul Centru educațional și cultural pentru tineret de la Grozăvești în Capitală), Radu Teacă (schițează Muzeul de artă modernă amplasat ipotetic încă pe Calea Victoriei).

De multă vreme nu am văzut, la nivel național, o expoziție atît de inteligent construită. Principalele realizări arhitectonice ale maestrului elvețiano-francez sînt prezentate în planuri (evident refăcute la scară, dar avînd toate atributele originalului prin marcarea intențiilor creatorului) și fotografii, într-o ordine logică a discursului arhitectural. Vila Savoye (1931), Centrul Soiuz din Moscova (anii '30), Capela de la Ronchamp (terminată 1955), edificiile pentru Chandigarh, capitala Punjabului (realizate în anii '50 — începutul anilor '60), Carpenter Center la Cambridge — U.A.S. (1959) sînt doar unii din termenii paradigmei în care se constituie opera lui Le Corbusier. Unii spun că i-a lipsit puțin pentru a fi în arhitectură ceea ce a fost Picasso în sculptură. Comparație de dragul comparației ! În marea majoritate a edificiilor sale s-au regăsit cele cinci elemente ale noii arhitecturi : construcția pe piloni, acoperiș-terasă, fereastră în lungime, plan liber, logii deschise. Nu a încercat să codifice ci să propună spre reflecție o etică a unei civilizații în explozie tehnologică. El căuta drumuri ipotetice pentru o revoluție urbană care să-l pună pe om în acord atît cu societatea, cu ambientul și, mai ales, cu însăși natura sa. Demonstrația expozițională e salutară.

Grigore Arbore

muzică

Portret componistic

Sala de concert a Radiodifuziunii este gazda unei inițiative de interes sporit : cu o anumită periodicitate, se organizează aici concerte cu lucrările unui singur compozitor a cărui personalitate este deja o garanție de calitate în viața noastră culturală. Recent, proaspătului laureat al Premiului „Herder", compozitorul Anatol Vieru, i s-a dedicat o asemenea seară de concert în care toate cele patru lucrări prezentate unui numeros public au fost prime audiții.

Semnificative sînt aici nu atît discuțiile (oarecum convenționale) asupra stilurilor cît cele pe marginea modului de a aborda partituri care, frecvent, nu ocolesc elementele de vocabular ale unor epoci de rezonanță în istoria muzicii. Fără a intra în detalii (principala trăsătură a creației recente a lui Anatol Vieru o reprezintă fundamentarea numerică : partiturile sînt consecvente față de principii de creație întemeiate pe anume organizări de tip matematic, aceste organizări dominînd marea majoritate a nivelurilor la care se edifică o lucrare muzicală, de la structurile modale pînă la particularitățile arhitectonicii), multe dintre ele fiind succint prinse în consistenta prezentare a concertului, semnată de compozitorul Ștefan Niculescu, vom spune că importantă este aici „lumea de semnificații" pe care (și-)o creează Anatol Vieru. Problema pleacă de la pertinența unor anumite criterii stilistice, fundamentate istoric prin forța împrejurărilor, în fața unor alcătuiri sonore generate numeric ale căror date de plecare nu includ, cel puțin în mod organizat, modalități relevante semantic din perspectiva sus-amintitelor criterii stilistice ; elementele de vocabular nu au aici rol consecvent de „citate", ele fiind mai degrabă accidente sau aluzii nefinalizate, justificarea lor stînd în organicitatea cu care sînt integrate în edificiul formei respective. Cred că privirea poate fi aici schimbată radical, concluziile fiind interesante pentru creația multor autori învecinați ca preocupări. În ultimă instanță, lumea de semnificații pe care și-o „edifică" un autor este propria sa lume (și metodele matematice presupun, mai mult sau mai puțin, intuiții, alegeri și respingeri), ea nefiind obligatoriu reductibilă la alte „lumi posibile" la care ascultătorii au deja „acces". Un creator nu scrie numai o partitură subsumabilă stilistic unui anumit stil ; las de o parte, bineînțeles, marile clasificări categoriale : clasic, romantic, baroc etc., care sînt oarecum „descărnate" de concretitudinea faptului artistic, ele avînd mai mult rolul de a surprinde categoriile gîndirii artistice. El își edifică propria lume, apărîndu-ne uneori incongruentă, alteori banală, citeodată puțin mai „extinsă" față de lumi deja cunoscute ; fapt este că atunci cînd legăturile „stilistice", de la o etapă de creație la alta, par să slăbească, e verosimil să presupunem că ele sînt „subintinse" de categorii ale gîndirii, cu vremea, ele urmînd să capete acea „carne" pe care confirmarea istoriei, a gustului public o adaugă în cazul creatorilor de excepție. În interpretarea lui Daniel Podlovschi, Carol Huros, Mircea Opreanu, Octavian Rațiu, Dana Bălă, Pompei Hărășteanu, Vladimir Deveselu, Leontin Boanță, Lena și Andrei Vieru, Tiberiu Cenușer, Florin Chiriacescu, a grupului de dans „Contemp", am ascultat lucrări întîrîndu-ne ideile expuse. **Sonata pentru vioară și violoncel** se structurează fără a ține mult seama de datele subiectivității noastre, legate de timpul fizic și „dinamica" sonorităților, piesa fiind consecventă față de algoritmul propriu, la fel și **Cvartetul nr. 6**, lucrarea cea mai „reușită" (făcînd această afirmație, apreciem de fapt impactul, în conștiința noastră, dintre structurile numerice și anumite structuri-predispoziții de audiție născute din contact repetat cu mari lucrări ale genului), în timp ce **microopera „Un pedagog de școală nouă"** și lucrarea **„Antifonii la țara de piatră"** se constituie în „comentarii" asupra unor subiecte nemuzicale, la sensul strict, fiind oarecum subsumabile muzicii programatice, unde, de interes este abordarea structurilor gîndirii discursive a autorului, alta decît cea regizînd nașterea unor genuri „pur" muzicale.

Viorel Crețu

Mărturie peste timp

făceam parte din aceeași generație — aceeași vîrstă, aceeași precipitată, convulsivă experiență a războiului al doilea mondial —, desigur, cu deosebiri de tensiune, de spații de front, de momente, de întîmplări —, dar deopotrivă de traumatizante și obsesive. Aveam să recunoaștem toate acestea după război, la cîțiva ani, cînd ne cunoscusem personal, și, mai tîrziu, în anii ce-aveau să vină, cînd, în întîlnirile scriitoricești, dar, mai ales, în colocviile noastre amicale, ne căutam, într-un fel, eliberarea de sub apărarea atitor viziuni sumbre, atitor coșmaruri trăite și atitor amaruri de mai apoi, în confesiuni și în unele încercări de a înfrunta adversitățile, cu o conștiință solidară, detestînd războiul la toată clipa existenței noastre.

Laurențiu Fulga era un mare neliniștit, un continuu zbuciumat. Ducea o intensă viață interioară. Trăia marea dramă a conștiinței de sine și a însingurării. În primul rînd, socotea războiul trăit, pe bună dreptate, ca pe o experiență fundamentală, dar tragică. „Nu numai pentru faptul că te angajează într-un permanent dialog cu moartea, — mărturisea el —, nu numai fiindcă te obligă să descoperi în tine dimensiunea curajului, sau a lașității, nu numai pentru că îți cultivă un anume orgoliu de participare directă la istorie, dar, mai ales, pentru că îți supune conștiința la examene absolute, la examene cu adevărat tragice".

Reîntors din război, purtător al unor asemenea adevăruri și al unei asemenea conștiințe traumatizată de aduceri aminte terifiante, Laurențiu Fulga, avînd vocația scrisului, s-a simțit dator să spună tot ce văzuse sau i se întîmplase, tot ce îndurase, toate încercările teribile la care fusese supus. Pentru că acestea nu puteau fi uitate și nici nu trebuiau uitate, uitarea însemnînd, uneori, acceptare. Astfel că întreaga lui literatură, toate cărțile lui Laurențiu Fulga se alimentează, direct sau mediat, din această cumplită experiență a războiului.

Vizînd realități totdeauna complexe și nuanțate, cu referiri, de regulă, la situații limită, cărțile lui Laurențiu Fulga — nuvele, povestiri, romane — au, în desfășurarea lor, țesătura unor poeme în proză, a căror materie epică este dăruită totdeauna de memoria afectivă a unor personaje preferate. Martor și confesor, în același timp, al eroilor săi, rătăcind prin tainițele nevăzute ale fiecăruia, autorul se caută pe sine în experiențele lor și, mai cu osebire, în acea obsesie a războiului, considerat ca o inadvertență, groaznică amenințare a vieții. „Oriunde mă duc și oriunde mă întorc — mărturisea el —, de-mi este bine sau de nu-mi este bine, războiul se năpustește asupra mea ca o haită de lupi".

Alături, însă, de spaima de moarte și iminența ei accelerată de război, în cărțile lui Laurențiu Fulga, ca și în viață, iubirea constituie o altă problemă fundamentală. Pentru că, „indiferent la ce stadiu de civilizație s-ar găsi omul, oricît de copleșit ar fi el de automatizarea vieții, — spunea scriitorul — ori la cîte rigori l-ar supune viața cotidiană, iubirea va fi soluția salvării lui... Iubirea se constituie ca punct de sprijin tocmai al acelei conștiințe ce se află în cumpănă. Și, dacă mai întotdeauna în cărțile mele măsura supremă a iubirii adevărate este moartea, este pentru că, dincolo de moartea biologică, rămîne fiorul unei pasiuni, pe care nici o o forță obscură nu o poate răpune. Vom avea întotdeauna nevoie de iubiri exemplare, de această vocație a omului de a-și depăși durata prin devotamentul unui seamăn al său" — accentua el —, mai ales în dramatica tensiune creatoare.

Astfel, prin intermediul unui cumul de calități, care nu sînt cele ale unui chip anume, personajele lui Laurențiu Fulga se conturează, cu o identitate precisă, ca expresie a ființei umane, în genere, căutînd să corespundă unor etape deosebite ale procesului său de creație. Dezvăluindu-și sufletul cu patetism în secunda ce le precede ultima clipă, și Luca Serafim, sau Heronim Gregor, din **Straniul paradis** (1942), și Ștefan Corbu din **Eroica** (1956) sau **Steaua bunei speranțe** (1963), și Nora Varlam din **Concertul pentru două viori** (1964), și Filip, Toma, Golia, din **Alexandra și Infernul** (1966), sau Luchian din **Doamna străină** (1968) și din **Fascinația** (1977), și sculptorul Heronim, cu dedublarea lui în Rafael, din **Salvați sufletele noastre** (1980), — și nu numai aceste personaje — reprezintă și exprimă **Eul** naratorului, afirmarea lui stăruitoare, mistificarea propriei conștiințe a autorului, reprezintă viziunea și produsul suferinței supreme, care este scrisul, cartea, actul de creație.

Mai mult decît toate celelalte, romanul **Salvați sufletele noastre**, — o radiografie a „subconștientului creator în permanentă convulsie", în care destinul sculptorului Heronim este însuși destinul scriitorului și al cărții lui —, și ultima-i apariție, **E noapte și e frig, seniori !**, — carte de mărturie a „infernului" creației, în care scriitorul răspunde, parcă, la toate întrebările din toate interviurile, pe care nu le-a dat, însă, niciodată, — ar putea fi considerate, într-un fel, — dincolo de unele amănunte de destin, așezate sub zodia miturilor —, marile sale cărți de spovedanie. Cărți în care Laurențiu Fulga se confesează lui Laurențiu Fulga, în lumina orbitoare a conștiinței de sine, a ficțiunii și a conflictului dintre vis și realitate. „Aparțin unei generații — se mărturisea el — care a parcurs experiențe amare. Recunosc, cu umilință, că nici pînă acum n-a izbutit această generație să cuprindă în opere de artă toate ocolișurile la care am fost obligați, toate derutele prin care am trecut, toate coborîșurile în care am fost zvîrliți și toate sentințele cu care am fost marcați... Nu știu dacă ne va mai rămîne timpul necesar ca să intrăm în acest galop pentru cursa finală... Aș vrea să iau totul de la capăt, să-mi rescriu cărțile, în funcție de străfulgerările conștiinței mele de azi... Aș vrea să scriu acea carte care să mă reprezinte și cu care să mă ofer, fără nici un fel de teamă sau șovăire, judecați celei mai dure"...

...Și, totuși, dacă amintirea omului, de continuă fervoare, care a fost Laurențiu Fulga, se va estompa cu timpul — căci neinduplecata, inumana desprindere a celor vii de cei duși își face veșnic păcatul cu noi —, cărțile sale vor continua să mărturisească, peste timp.

Fănică N. Gheorghe

Trimiteri și deschideri

m-am întrebat adeseori dacă în literatură acumulările sînt numai de ordin analitic. Vreau să spun cumulative, pe spații ordonate, exaltînd, repovestind personalitățile. Pentru că ori de cîte ori mă întorc spre esențele estetice gîndesc evoluția stilurilor și a spiritului imaginativ drept un produs al celor ce sînt purtători de creativitate. Din acest punct de vedere aparținem unei literaturi privilegiate, neîntrerupt în măsură să răsfrîngă geniul ei creator într-un larg evantai de metamorfoze.

Ar fi suficient să amintesc cu ce forță uluitoare a finalizat Eminescu imagistica romantică. Grație vizionarismului poetico-filozofic Eminescu nu este numai un plăsmuitor genial de stări lirice. El încarcă sensibilitatea cu seriozitatea, cu adîncimea reflexivității pentru a produce o poetică concomitent febrilă și nobil obiectivată, grav armonioasă și sfîșietor desprinsă de real. Romantismul eminescian, atît de personal, se situează undeva între gestul precursor și limpezirea orizonturilor în curs de constituire.

Pe linia deschiderilor fundamentale, care depășesc simplul dozaj de elemente ori accente, descoperim că, încă de la Dimitrie Cantemir, o mistuitoare vitalitate sparge la noi limitările de școală, clasificările de tip didactic. Este adevărat că în modernism propensiunea spre înnoiri se dezlănțuie furtunoasă, ca și cum impulsul spre deplasarea liniilor se pliază unei adevărate proliferări de experiențe inedite.

M-aș opri la două exemple, la Blaga și Bacovia, amîndouă concludente pentru că pecetluiesc nu doar certe vocații afirmative, ci mult mai mult, anume chiar primordiala proiectare a tensiunilor spiritului românesc în trăiri și pulsuri divergent complementare. Lucian Blaga cu nota lui panică și structurată mitologic răstoarnă simbolismul într-un expresionism mitic ; Bacovia evadează din civilizație exasperat de alienare. Grimasa sub care ascunde chinul său lăuntric sublimează în șoaptă tipătul unui cuget dezarmat.

Amîndoi îl determină pe exeget să se întrebe dacă sentimentul frenetic al vieții, alături de reversul său, imobilizat dramatic, nu întruchipează acea lectură fără de care nici nu s-ar mai înțelege cît de mult le rămîn îndatorate esențializările novatoare din ultimele decenii.

Evident, existența unui mesager al originalității, cum a fost și rămîne Nichita Stănescu, prelungește dezbaterea în prezent.

Direcția lui creativă pare să rezide într-un amestec de seninătate mioritică și valorizare a citorva ambiții intelectuale destul de sofisticate. Pe primul plan Nichita pune cînd una cînd alta dintre tendințe. El le ia în considerare gîndind că i se potrivesc la fel de bine, fiind gata să uzeze de aspirațiile sale ca să îndulcească severul lui topos, cel dictat de lupta subiectului cunoscător cu inerțiile și dogmele.

Între influențele modelatoare incitante se înscrie și sugestia oferită de Marin Preda cu **Întîlnirea din pămînturi**. Relev momentul de debut al marelui prozator ca pe ceva aparte, fie și numai în lumina crezului artistic încorporat în pagina iluminată de cotidian. Reabilitarea cotidianului, sesizat în amănuntele lui caracteristice, precum tăierea unui salcîm, moartea calului ostenit de ani, violul unei fete pe cîmp etc., deplasează interesul de la **prozaic** spre ceea ce Marin Preda relevă drept **orgiastic**. Realul echivalează cu condiția plină de risc a detaliului. În acest spirit de explicitare a vieții Marin Preda acordă atenție energiilor primare trăite și sesizate în slujba unui scop. Deplina lui asumare devine un stil. Un stil de bună potrivire între spațiul autohton și natura originară. Spațiul se dilată banalizînd cotidianul. Natura originară îl eliberează de platitudine, mai mult îl dizolvă într-o baie de impresii șocante ce depășesc realismul fotografic, exacerbat documentar.

Pe lîngă aceste nume de referință ar putea fi citate cu egală îndreptățire pentru rolul lor de fermenți în peisajul literar Tudor Arghezi, Felix Aderca, Ion Barbu, Emil Botta, G. Ciprian, Hortensia Papadat-Bengescu, Tristan Tzara, Urmuz. Capacitatea lor de a schimba (clarifica) dar și incorpora noul în curentul de creativitate al epocii lor nu își are egal decît în citeva literaturi de veche tradiție. De unde se vede că aspirăm cu deplin temei la un concept reconsiderat al universalității. Transferul cu dublu sens al naționalului spre universal și invers se datorează, cred, dublei valențe în beneficiul evoluției culturii românești într-o actualitate eternă, deplin roditoare. Sîntem martorii și părtașii ei. Istoricitatea i-a asigurat maturitatea. Iar personalitățile întru creativitate îi dezvoltă originalitatea, îi ilustrează activa funcționalitate.

Constituite în nuclee de avangardă pentru spiritul literaturii naționale, nume ca cele citate mai înainte înzestrează universalitatea, îi administrează irepetabile metamorfoze. Și, ce este cu adevărat comunicativ și paradoxal, continuă să configureze dialogul dintre național și universal prin chiar intinerirea lui. În definitiv, declinul materiei la Bacovia ori trecerea prin spațiul realismului către un naturalism aprig, vital la Marin Preda, cu debutul său din 1945, nu sînt numai fapte de istorie literară. Sînt, ca să zic așa, acomodări notabile ale sensibilității imaginației la facultățile intelectului. Acte profunde de crez artistic, echilibrări într-un travaliu revelator.

Modificări de formulă semnalăm, așadar, atît în simbolismul nostru din care derivă expresionismul lui Bacovia, Blaga sau Adrian Maniu, cît și în romanul contemporan, oglindă a raporturilor pe care le stabilim cu existența. Motivația propusă de tînărul nuvelist ce debuta imediat după război implică vehemența arderii interioare în pagini gata să plonjeze în normalitate. Sînt pagini ce refuză la suprafață orice fel de exuberanță.

Arta narativă fără osatură retorică atinge prin debutul atît de promițător al lui Marin Preda un fel de anticipare cu nimic inferioară neorealismului italian. În volumul **Întîlnirea din pămînturi** ne întîmpină pagini de un verism neașteptat, convertit — grație științei cu care izolează momente de criză — la existențialism.

Toate acestea luate în considerație la unul sau la altul din autorii pomeniți demonstrează ceva. Anume că o dimensiune a literaturii române nu are nevoie de modele, că este în stare să ofere ea însăși modele create pe o linie bogată în trimiteri și deschideri. Lecția sesizată în rîndurile de față confirmă un demers de mare densitate poetică, de strălucită acuitate a inspirației. Este vorba de o realitate a cărei explorare continuă. Pentru că, nu este greu de ghicit, comparînd tendințele și realizările actuale pare pe deplin posibil să avem încredere în reperele spirituale pe care le descoperim lumii.

H. Zalis

Premiul „Liviu Rebreanu"

● **Miercuri, 22 aprilie 1987, a avut loc la Uniunea Scriitorilor din R.S. România festivitatea decernării Premiului „Liviu Rebreanu" tînărului prozator Aurel Maria Baros. Au participat : Puia Florica Rebreanu, fiica scriitorului, D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Constantin Țoiu, Traian Iancu, Ion Hobana, Anghel Dumbrăveanu, alți membri ai Uniunii Scriitorilor. Tînărul prozator a fost prezentat de laureatul de anul trecut, Cristian Teodorescu. În deschiderea festivității a luat cuvîntul D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor.**

„Primăvara teatrală"

Urmare din pag. 1

un argument pentru o repede clasicizare. Oricum ar fi, spectacolul realizat de Constantin Codrescu e merituos și aduce o notă de dramatism într-un mediu de gîndire mai degrabă reportericească. Ceea ce era, în concepția autorilor, o lume de emigranți închiși într-un lagăr străin și arătînd o conduită infracțională, a devenit, prin contribuția regizorală, un soi de imagine a lumii reale, „negative", a unui infern ; „caracterele", cîte sînt, ies mai bine în evidență în acest fel. Și actorii au înțeles această idee, urmînd mai degrabă instinctul și formula decît textul propriu-zis, așa încît întîiul lor contact cu publicul de la Sfîntu Gheorghe trebuie considerat în pozitiv. Cu Sandu Popa și Dan Turbatu (a căror putere de a întruchipa totodată reacția hăituitului și sensibilitatea dezrădăcinată), cu lentul Sebastian Comănici (a cărui privire obidită aruncă, uneori, scîntei), cu incisiva replică arătată de Zoe Maria Albani, cu Elena Patap și Gabriela Girloanță se poate începe, într-adevăr, un teatru românesc la Sfîntu Gheorghe. Sigur este că un simțămînt de solidaritate și de efort colectiv s-a observat pretutindeni și participarea, la acest moment inaugural, a Teatrului Național din București, creînd o emoție de neuitat cu o reprezentație a „Cărții lui Iovță", de Paul Everac, (cu Florin Piersic într-o interpretare magistrală, întărind impresia de eveniment) confirmă că, în lumea teatrului, o „scenă" nouă e mai mult decît o nădejde estetică; e o contribuție la morala unei lumi.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Imagine de la decernarea premiului „Liviu Rebreanu", tînărului prozator Aurel Maria Baros. De la stînga la dreapta : Cristian Teodorescu, laureatul din 1986, Puia Florica Rebreanu și Aurel Maria Baros

Paul Tutungiu între poezie, proză și... teatru

Unul dintre scriitorii Iașului, Liviu Leonte

Contractul de garanție

era o dimineață mai puțin însorită de septembrie clujean. Venisem de la București și ne întîlnisem toți. Eram chiar la primul punct al ordinii de zi : măsurarea celui mai mare prozator tînăr român. A venit întîi un băiat scund, dar nu prea scund, cu păr negru albit pe la tîmple, cu ochii vii și cu o mustață la fel. A venit apoi un băiat înalt (182 cm), cu ochelari cu sticle groase, cu păr rar și cap rotund, ca o bilă, cu ochi verzi, sîsiit. A venit pe urmă un băiat solid, cu păr pînă pe umeri curgîndu-i grizonat, cu ochi vii, înalt (184 cm), cu suflet mare. A venit, în sfîrșit, un băiat foarte înalt, (+190 cm), cu ochelari, cu mustață scurtă, neagră, cu ochi iscoditori. A venit, la sfîrșit ? Da, a venit un sfîrșit...

Ce a venit ? Imposibil de spus vorba „sfîrșit". Dar trebuie spusă. Un sfîrșit este atunci cînd îți pare rău că se termină „Oda bucuriei" sau „Maestrul și Margareta". Un sfîrșit este întotdeauna un nou început, căci începi o nouă carte sau pui un nou disc. O viață este ca un disc sau ca o carte, începe la pagina întîi și sfîrșește la ultima zgîrietură. Un om moare cînd este uitat. Dar nu cred că poate fi uitată febra vesperală a amintirii despre el, despre băiatul acela foarte înalt (+190 cm), cu ochelari, cu mustață scurtă, neagră, cu ochi iscoditori...

Marcel Constantin Runcanu era un băiat foarte înalt, cu ochelari, cu mustață scurtă, neagră, cu ochi iscoditori. Paharul de la Pescany a rămas neatins, iar de buza lui spartă se apropie umbra înnegurătului oraș. Literatura de la sud de Carpați a lui Marcel Constantin Runcanu este contractul său de garanție cu viața. Dar și cu moartea.

Nicolae Iliescu

Regizori, actori și marionete...

ridendo castigat mores ? Dar a îndrepta moravurile, a urmări un ideal de armonie prin acțiunea convergentă a tuturor instituțiilor cristalizate pe o anumită treaptă a istoriei devenirii omului, sînt atributele mai mult sau mai puțin clare care justifică efortul unei astfel de evoluții, chiar dacă însuși unghiul de percepție, criteriul valorizării instituțiilor ca atare (familia, școala, biserica, statul etc.) se modifică, se schimbă neîncetat sub presiunea forțelor naturale în cadrul cărora trebuie să se integreze, să se înscrie ca un semn într-un sistem de semne, ca o notă

esențială pentru transformarea unui șir de sunete într-o frază muzicală. Deși tot ceea ce ține de puterea omului implică o finalitate previzibilă, în ordine spirituală și prin această calitate prin care universul uman tinde să se transfere asupra lumii pe care o locuiește, ca partea asupra întregului și ca unul asupra multiplului, noi trăim iluzia unei dialectici teleologice a tuturor fenomenelor mari și mici, evidente și ascunse cu o finalitate reductibilă la un țel suprem și în această privință nimeni, nici măcar cel mai scelerat dintre răufăcători, nu va ezita să proclame sus și tare că el urmărește numai și numai, chiar dacă în ultimă instanță, binele moral, asanarea viciilor umane și reclădirea lumii în conformitate cu un principiu al justiției imanente, deși apriorismul existent în orice acțiune care ține de natura omului am văzut că situează acest principiu într-o ordine transcendentă, care depășește imediatul în aparențele sale încărcate, vai, de cel mai adînc mister : Ridendo castigat mores ? Dar natura însăși și-a construit (sau a moștenit) oare un sistem de reguli morale care trebuie întrezărite, întreținute și perfecționate cu fiecare generație și cu fiecare experiență istorică a omului, singurul animal metafizic al acestei naturi, unicul element teleologic din tabela lui Mendeleev care se schimbă, se modifică mereu în virtutea unui scop, și anume al aceluia, paradoxal, de a deveni el însuși ? Iată, îmi spuneam privind săptămîna trecută, pe scena miraculoasă a teatrului „Țăndărică", premiera lui **Tyl Uienspiegel** (de fapt o reluare după opt ani cu alți actori, aceeași piesă) de Cătălina Buzoianu „după legenda și aventurile eroice, vesele și glorioase ale lui..." de Charles de Coster, în versiunea dramatică a lui Theodor Mănescu, iată, îmi spuneam, de două ori confirmată, încarnată, adusă la lumina zilei și sub puterea diabolică a celor cinci simțuri concentrate în cel de-al șaselea, nevăzut-necunoscut, dar cel mai drastic și autorizat, al intuiției, ochiul pineal, definiția comicului, a risului bergsonian : du mécanique plaqué sur du vivant, ca o evoluție fatală, o succesiune logică (sau un breloc modern ?) la brățara veche, de argint bătut a lui rîdendo castigat mores : ce poate fi mai mecanic suprapus pe ceva viu decît o mască rigidă din carton sau gips colorat pe figura unui actor și bițiiala (scuzați-mi expresia !) unei marionete îndărătul căreia suferă și se bucură, sopțește și urlă vocea umană, în adevărul ei intraductibil în orice altă semiotică a oricărui alt discurs ? și, apoi, cum să nu rizi cînd aplicarea acestor măști pe figura umană devine sinonimă cu încercarea (ridicolă ?) de a prescrie naturii un sistem de reguli morale după care să se conducă, adică de a obliga ansamblul, întregul, să se reducă la una din părțile sale ? o parte care nici măcar nu există în realitatea vie, ci ca transcendență, ca ficțiunea naturii noastre teleologice în virtutea căreia totul trebuie să aibă un scop prestabilit — fapt posibil și dezirabil ! — în fluxul conștiinței, dar atît de ascuns vederii în celelalte lucruri ? Astfel că, existenței autentice, naturii adevărate a lucrurilor nefiindu-i frică de prejudecăți, și cu atît mai puțin de cele morale (aceasta nu înseamnă că nu sînt înfierate os magna vocaturus cele șapte păcate capitale ; trufia, mînia, avariția, lăcomia, invidia, luxuria, trîndăvia, delațiunea) în virtejul epopeii provocat de prodigiosul, nemăsuratul, extraordinarul, cel fără-de-asemănare Tyl Buhoglindă, se naște, după cum s-a spus, se non vero, bene trovato, nu numai literatura, dar însăși națiunea flamandă într-un cazan clocotitor de patimi și excese de tot felul unde ridicolul (și comicul, se înțelege !) nu ucide, ca în maniera franceză, ci parcă mai aproape de adevărul natural exprimat de Mircea Eliade, este singura valoare fertilă, „care poate fi oricînd reluată și imitată. Căci numai imitînd ridicolul imităm viața ; deoarece acolo se ascunde sinceritatea ei deplină, iar nu ideile și concepțiile ei — cari sunt aspecte ale morții. Și moarte, slavă Domnului, găsim destulă și în noi" **(Oceanografie.)** Exuberanța acestui spectacol explodînd într-un dute-vino uluitor, captivant pentru copii, și melancolic, nostalgic pentru cei adulți, este creată în cheie dublă de regia acestei artiste rare, Cătălina Buzoianu, care, punînd în mișcare actorii (Tyl — Radu Vaida, Soetkin — Gina Nicolae, Claes — Valeriu Simion, Nele — Angela Filipescu, Lamme Goedzak — Tudorel Filimon), iar aceștia, împreună cu alți nouă „sforari" extraordinari, — celelalte personaje, marionete și măști, ne cheamă să repunem în chestiune butade mai vechi (ridendo castigat mores ?) sau mai noi (du mécanique plaqué sur vivant ?) : în ce sens viața este morală ? desigur, în sensul în care, ca și arta, nu-și propune scopuri morale în afara ei, intangibile și deci, mincinoase, imorale în natura lor profundă, ci și le conține și le trăiește ca pe cel mai de preț și inefabil har.

Dan Laurențiu

Secolul al XIX-lea este o placă turnantă...

Urmare din pag. a 3-a

Rădulescu" și am găsit acolo, în mijlocul unei analize oricum interesante, de tip sociologic, următoarea frază care întrerupe expunerea pentru a se adresa direct studenților : „Vă fac atenți că, ori de cîte ori urmăriți o mișcare literară, trebuie să vă dați seama de substratul economic al ei". Adăugată celor pe care le știam despre Caracostea, din lecturi și din auzite (am fost bun prieten, în ciuda diferenței de vîrstă, cu regretatul Ion Dumitrescu, elev și admirator necondiționat al fostului său profesor), această frază m-a hotărît să văd mai îndeaproape despre ce este vorba. De aici, și din înțelegerea pe care am găsit-o întotdeauna la „Minerva" a ieșit primul volum al ediției Caracostea.

— Alegerea este dintre cele mai nimerite, dată fiind însemnătatea contribuției lui D. Caracostea, a metodei și a lucrărilor sale. Dar de ce doar o ediție de „alese", cînd este evident că D. Caracostea merită mult mai mult într-un context în care există o serie de opere Lovinescu și una Călinescu ?

— Cred că ai dreptate. E însă vorba mai degrabă de un titlu necorespunzător (care îmi aparține, de altfel), nu de o concepție minimalizatoare. Avem a face în realitate cu o ediție de opere cu caracter explorator, care vine după ediții parțiale, încercînd să traseze contururile, cît posibil mai largi, ale unei recuperări din perspectivă contemporană. Nu vor fi cuprinse aici toate scrierile lui Caracostea, deci nu e o ediție „completă", dar nici nu vor lipsi multe ; după cele două volume de critică și istorie literară, vor urma alte două de studii eminesciene și două de folclor. Ultimul volum va fi rezervat scrierilor de stilistică și lingvistică generală **(Expresivitatea limbii române** etc.) și anexelor. Trebuie să spun că efortul de a pune la contribuție eventuale texte inedite, documente de arhivă ș.a. n-a dat aproape nici un rezultat, deși par să mai existe asemenea documente în colecții particulare ; dacă vor ieși la iveală, le voi utiliza, firește.

— Deci o ediție cu Opere, cu titlul de Scrieri alese. Și chiar dacă-mi vei spune că titulatura nu e importantă, voi spune că e. Cel puțin pentru aspectul cărții, începînd de la copertă. În ce măsură munca istoricului literar este un act de creație, echivalent, dacă se poate zice astfel, cu al scriitorului ?

— Într-un fel, e indiscutabil că munca istoricului literar poate fi considerată creație. La nivelul faptelor, textul istoricului literar implică epica, el trebuie să reconstituie sau cel puțin să sugereze atmosfere, ambianțe, relații și caractere. El se apropie de epică cu atît mai mult cu cît proza modernă se intelectualizează, tinde să-și înglobeze propriul său comentariu. Vorba lui Iorga (**„Aș vrea să am mai mult talent poetic pentru a pune mai mult adevăr în istoria mea"** — citez din memorie) se potrivește în acest sens și istoricului literar. Aceasta este și una din cauzele pentru care, cred eu, atîția critici și istorici literari au cedat tentației de a scrie proză.

Istoria literară este însă o disciplină specifică, cu domeniul și cu legile sale, care nu are nimic a face cu biografia romantată, cu fabulația. Invenția ei este de ordin intelectual, ea inventează modele, structuri, pe care le verifică cu adevărul istoric. Dacă la nivelul faptelor ea se învecinează cu creația epică, la nivelul conceptelor ea se învecinează cu ideologia și cu estetica. Nu există istoric literar demn de acest nume care să nu fie, măcar implicit, și un teoretician, care să nu propună în textul său și un model teoretic al literaturii pe care o discută ; fiecare epocă, fiecare scriitor are nu numai „istoria" sa, ci și propriul său sistem (sociologic, estetic, filosofic) pe care istoricul literar trebuie să-l facă aparent, raportîndu-l la genul proxim. Nu cred în „eșecul" istoriei literare, după expresia lui Wellek, ci în continua ei înnoire.

Memoria cîmpiei

Urmare din pag. I

curate. Cineva îmi arată cireșii înfloriți din curțile oamenilor. „Nu-i frumos pe la noi ?" Ba este. Din obișnuință, mă opresc în dreptul școlii. Aici ea datează ca instituție din 1834, cînd este numit primul învățător. În 1838 erau deja 2 școli, unde funcționau ca dascăli Radu Șapcă (Popa Șapcă) și Pătru Marioara. Astăzi sînt 21 de învățători și 32 de profesori, iar biblioteca numără peste 15 000 de volume.

Vreau să vorbesc cu primarul, care e de fapt o primăriță : Achim Florina. Mi se spune că e pe cîmp. Biroul îi e plin de flori așezate în ghivece. Oamenii îmi vorbesc frumos de ea. Sînt mîndri de primărița lor. Plec mai departe, în căutarea izlăzenilor. Îi aflu pretutindeni. La cîmp (au peste 4 000 ha de teren arabil și două C.A.P.-uri fruntașe), în livezi și vii (au un puternic și vestit centru de vinificație), la păsune cu vitele și oile, îngrijind de stupii zumzăitori. Cobor, odată cu casele și sălciile înfiorate de vînt, spre Dunăre. Grădinile lor sfîrșesc spre apele marelui fluviu. În dreptul fiecăruia se leagănă cîte o barcă. Izlăzenii sînt pescari din tată în fiu. O lume mirifică. Soarele strălucește, miroase a salcie și pește. Doi tineri îmi fac semn cu mîna. Ea are pîntecul bine rotunjit și zîmbește sfios. Mă poftesc în casă. Totul sclipește de curățenie. De-abia s-au luat în toamnă. Îmi arată lucrușoarele pregătite pentru prunc. Din fereastra lor Dunărea sclipește maiestuoasă. Îmi propun o plimbare cu barca. Ghiță, tînărul soț, nu trebuie să ne mai convingă. Pornim toți spre Calnovăț, o insulă prinsă între brațele Dunării. E din ce în ce mai multă liniște. Stîrci cenușii și albi, cormorani, fazani, rațe sălbatice. Ne apropiem de insulă. Femeia pune degetul la buze. Nu e nevoie. În liniștea de început de lume trece un cîrd de căprioare. Soarele e pe scăpătate.

Încercări asupra lui Dănilă Prepeleac (II)

4. FUGA ŞI ASCUNDEREA

„...de sfîntul Fugă ne vom ruga
în genunchi, în genunchi,
cu genunchii înşurubaţi în pămînt"

Cît de vechi sînt basmele, numai ele ştiu. În leagănul lor dorm simboluri uitate ce trebuie descîntate să se trezească să-şi **destăinuie** efloreşcenţa de sensuri. Atotputernicul concept se arată uneori slab în descifrarea simbolului ; acesta păstrează încă legătura cu sursele profunde ale vieţii, nu este o „abstracţie" ci exprimă **spiritualul trăit.** Cum spune Eliade : simbolul traduce o situaţie umană în termeni cosmologici şi invers. Şi am adăuga : lumea „vorbeşte" omului prin basme înfăşurîndu-se în simboluri, cetitorlul răspunde desfăşurîndu-le în cuvinte. Şi aşa, toarce caierul poveştii.

Oare ce-ar mai încifra călătoria lui Dănilă spre tîrg ? Aici el nu apare nici un moment ca erou ; numai sentimentul dimensiunilor strivitoare ale universului în care omul pare plăpînd şi fără importanţă, aruncat într-o lume indiferentă şi chiar ostilă poate genera atitudinea eroică. Or, universul îi este apropiat şi protector, cu cerul mantie brodată cu licurici şi pădurea cort verde pentru vreme rea. Toate acestea îi îngăduie o anume seninătate, o senzaţie a soliditătii şi permanenţei. Îl aflăm pe Dănilă în posesia unui nesecat optimism, frumos în felul lui dar uşor degradabil în nepăsare, indolenţă. Ţăranii care se întorc cuminţi de la tîrg şi-i acceptă schimburile năzbitioase poartă un zîmbet sub mustaţă, „îşi rid în barbă" de ciudatul Prepeleac, fac haz de necaz. De necazul lui Dănilă ? Nu cumva de propriile eşecuri îngroşate pînă la ridicol pe care le atribuie semenului lor din poveste ? Dacă-i aşa, personajul nostru joacă rolul cunoscutului „ţap ispăşitor" asupra căruia sînt transferate simbolic toate relele comunităţii. Atîta doar că, aici, alungarea este tot simbolică ; are loc o izolare, o izgonire de un tip aparte şi anume prin rîs. Rîsul este un mod de „excomunicare" generatoare de speranţe noi : ţăranii rîd de bîrna din ochiul lui Dănilă ca să se descinte de paiul din ochiul lor. Dar rîsul nu-i decît o despărţire, o distanţă faţă de trecut, fără nici o bună înstîinţare asupra viitorului.

Călătoria primă este deci istoria concentrată a unei căderi încomplete. Adevărata şi marea cădere are loc în a treia, cînd pleacă la pădure trimis de nevastă după lemne, cu carul şi boii de împrumut. Pierderile trecute, din spaţiul străin al tărîmului mercantil, era îngăduit să-i fie iertate — datorate fiind neaderenţei la alt mod de viaţă. Însă, cînd taie şi doboară copacul drept în car — să nu păgubească prea multă osteneală — Dănilă cade în păcatul de neiertat al distrugerii animalelor şi lucrurilor, al negării tărîmului său cultivator definit tocmai prin menţinerea vieţii, ordinii, cosmosului. Produce haosul, adică moartea. Acest haos este simbolizat în poveste în mai multe feluri :

Pierderea comunicării : ignorînd voit experienţa seculară a comunităţii, Dănilă îşi provoacă moartea socială, intră în haos prin lipsa comunicării cu cellalţi : căci personalitatea nu există decît împreună cu alte personalităţi. Încetarea comunicării cu semenii atinge sfîrşitul zilelor : comunicarea se manifestă ca o legătură de supunere faţă de cellalţi, ca fidelitate, bunătate, înţelegere, responsabilitate.

Confuzia instrumentală : securea, din unealtă, este transformată în armă, forţă de distrugere. Nu întîmplător, în drumul de întoarcere spre sat o foloseşte în acest din urmă scop, încearcă să „vineze" lişiţe. Căderea uneltei — anume în baltă, trimite şi ea la haos, prin simbolismul apelor care este susceptibil de a revela preformatul, haoticul. Să nu uităm că sălaşul dracilor este tot în apă, la „fundul apelor".

Nebunia : acţiunile lui Dănilă înainte şi imediat după drama din pădure (mai ales „vînătoarea") sînt semne de smintire, manifestări de nebunie care, şi ea, prin dezagregarea comportamentală trimite la haosul personalităţii.

Nu mai rămîne decît fuga şi ascunderea. Şi, poate, speranţa unei resuscitări care în basme se petrece tot în pădure, vechiul loc de iniţiere.

Tot astfel, printr-o durere şi o revelaţie, s-a oprit zburdatul lui Nică a lui Ştefan a Petrei cînd a prăpădit casa şi caprele Irinucăi. Atunci, la fel, soluţia a fost fuga şi ascunderea.

Dar nodul încîlcit al acestei a patra încercări a rămas însă de dezlegat sau de tăiat : o fi fuga atît de sănătoasă pe cît e de ruşinoasă ? Fiindcă a-ţi uita vina şi a fugi în pădure, în minciună sau în basm este doar **una** din căi, nu ştim cît de înţeleaptă :

.....fuga, fuga
prin ploaia de sînge, ud leoarcă,
doar voi ajunge la sfîntul aşteaptă"

5. ORIENTATIO

„Dac-am întrebat-o unde sum,
răspunse aleasa : în rai, în pădure"

Hotărîrea lui Dănilă de a fugi din sat şi a se statornici pustnic în pădure e primă pe care o ia singur, fără sfatul sau cerinţa nimănui. Prima geană de lumină în ceaţa unei vieţi de „biet om sub vremi", cum zice cronicarul. Decide să clădească o mănăstire pe malul lacului (sfidarea haosului ?) şi să-şi înceapă sansa reveniriii la demnitatea de tată, cap al familiei, prin actul construcţiei şi înţelegerii. Dar iată, se ivesc acum, ca şi în a doua încercare, lucruri de mirare : de ce se întoarce Dănilă în sat după cal şi secure ? Drumul acesta, la prima vedere, nu are nici un rost, nici o logică : secure avusese (pînă la un timp), iar calul nu-i făcea trebuinţă în singurătatea monahală pe care o plănuia. Asadar, să ne întrebăm : de ce îşi aruncă în apă prima secure ? La ce îi trebuie calul ?

O secure nouă va trebui să o înloculască pe prima căci aceasta, cum s-a văzut, căzuse din demnitatea de unealtă, instrument de reinstaurare a cosmosului, după ce îndeplinise funcţia maculatoare a distrugerii. De aceea e aruncată în apă să se scufunde, simbolic, în haosul pe care îl slujise şi îl declanşase (să fie securea „ţapul ispăşitor" al lui Dănilă ?).

Dar calul ? O asemenea revenire la lumina spiritului şi a omenici presupune o anume renaştere înfăptuită cu ritual, cu măreţie, într-un nou spaţiu luat în posesiune. Dănilă, în al cincilea drum, va trebui să vină în noul său teritoriu călare, ca un **dezrobitor** : el se va elibera pe sine însuşi de sine însuşi. Căci omul este om numai în măsura în care este „constructor de lume". Astfel că, în pădure, va avea loc o **întemeiere :** un „descălecat" şi un ritual de construcţie.

Totul începe cu organizarea spaţiului, cu **orientatio.** Mănăstirea pe care vrea să o edifice se va înscrie în punctele „cardinale" printr-o cruce, bucată de lemn slujind de reper şi orientare ordinii viitoare. S-a arătat mai demult, crucea aparţine nu numai religiei ci şi folclorului ; ea s-a substituit unui alt simbol, mult mai vechi, simbolul Arborelui Cosmic. Acesta este prezent în întreaga şi îndelungata noastră istorie : în simbolica bradului de An Nou, a lemnului ce susţine porţile, a stîlpilor de pridvor, a Coloanei Infinite a lui Brâncuşi. Arborele Cosmic, „cifrul" lui se deschide unei bogăţii de înţelesuri : el este **imago mundi, axis mundi,** dar şi **orientatio** cosmică. În plus, Arborele Cosmic simbolizează prin permanenta re-înfrunzire o **renovatio** cosmică.

Plecînd de la un reper ce orientează, „cumpăneşte" spaţiul, Dănilă merge mai departe, începe să „însemneze" copacii, să le acorde destinaţii în plănuita construcţie. Homo symbolicus ce se află, pune semne pe fiinţe şi lucruri, le dă sens şi, prin aceasta, le integrează în cosmosul culturii : mîntuie natura prin cultură, cum spune **filosoful.** Dănilă se recucereşte treptat ca autentică umanitate, redevine colţul de univers prin care se produc erupţii de sens : **omul sfinţeşte locul.**

Nu rezultă din acestea că ar fi pe deplin în cunostinţa semnificaţiilor amintite : dar Povestariul s-ar putea să fie. El sau „vorbirea" lor prin simboluri nu se aude prea bine, de vină-i poate marea depărtare în timp sau lipsa urechii de auzit descintecul acestor melodii uitate.

Dar faptul că aceste gesturi de constructor trezesc şi provoacă forţele umede ale haosului — dracii din fundul apelor — este semn că Dănilă a fost bine înţeles şi a devenit supărător. Lor nu le place armonia, nu iubesc nici cîntecele nici descîntecele :

„Prichindeii
m-au ameninţat că mă împuşcă
dacă mai trec prin pădure fluierînd
şi sărutînd copacii pe rînd"

6. LUPTA CU NECURATUL

„...cum făcuşi de te văzui
Cum de calci moşia tatei făr' de voia
nimănui..."

Povestariul, prin pilda Prepeleacului, ne-a învăţat că există un eşec autentic şi unul factice. Pe cel autentic Dănilă îl depăşeşte prin străduinţa de a construi o lume în respectul normei. Acest eşec este însă necesar ca şi libertatea, căci nu există libertate fără conştiinţa şi încercarea eşecului. O lume în care totul reuşeşte este mărturia **fatumului,** a neputinţei : experienţa eşecului anunţă sansa libertăţii : „ceea ce nu se poate" se constituie ca bornă pentru posibilităţile ce vor să vină şi pentru noi alegeri. Spune însuşi Mefistofeles : „Dacă nu faci erori, nu vei ajunge la înţelegere".

Dănilă este pregătit să primească fără teamă ameninţarea lui Scaraoţchi : el are experienţa eşecului şi se găseşte într-un spaţiu **orientat,** deci umanizat, în moşia strămoşească. De aceea, tolerant chiar şi cu dracii, acceptă darul pămîntului, aurul prea greu încă pentru el, ca preţ al îngăduinţei de a fi locuit şi de alţii. Este „pe moşia tatei". Lupta cu „Necuratul" nu se poartă însă pentru această moşie, al cărei posesor se cunoaşte, ci pentru aur — cel din sac, reflex al celui din suflet — pentru a-l merita adică a dovedi superioritatea umanului asupra nonumanului, asupra haosului din lume şi din el însuşi.

Nici măcar nu este o luptă, ci o serie de probe, de încercări în care, supus regalei ape a răutăţii, „nativu-i bloc de aur a rezistat întreg". Încercările, iarăşi, sînt în număr de cinci, cu participarea a cinci „fiinţe", entităţi : iapa-iepurele-ursul-iemnul-blestemele.

Fiecare încercare are dificultatea şi „dracul" ei ; contra lor trebuie opuse puterea, sprinteneala, „virtutea" de luptător, forţa chinuitoare a comunicării şi, în plus, o calitate mai greu de definit, ascunsă în vorba tainică de blestem. Cu cea din urmă probă se va încerca şi cetitorul, mai tîrziu.

Victoria lui Dănilă în primele patru încercări este triumful raţiunii umane asupra hiperlogismului diavolesc : căci dracii acceptă pariul cu Dănilă pornind de la legea **transitivităţii moarte,** vidate de orice conţinut :

„Dacă A implică B şi B implică C, atunci A implică C" indiferent cine sînt A, B, C. Dracii posedă această schemă logică dar nu sînt în stare să o învie, să o umple de conţinuturi semnificative, să o „aplice". Ei nu pot decît să manevreze forme goale, nu şi sensuri. Or, sensul, deşi se supune logicii formale, o transcende prin bogăţia imensă a vieţii. Omul Dănilă are o raţiune (cu logica ei conţinută). Necuratul, simbol al Anorganicului, separării şi simplei juxtapuneri nu poate aspira decît la o logică aservită, incapabilă de a-şi oferi o suprainstanţă, o metalogică. Tocmai de aceea, ultimul drac, supus, va purta pe Dănilă, calul şi aurul într-un zbor magic spre casă unde sînt depozitate, de veacuri, blestemele bătrîneşti. Simbolismul zborului magic exprimă, în toate miturile, revelaţia obscură a ideilor de libertate şi transcendenţă. Prin inteligenţă şi împăcare cu fiinţele ce l-au ajutat să-şi regăsească rostul, Dănilă revine „înălţat" în satul şi mediul său. Acesta nu e un drum, ci un zbor, o transmutaţie, o resuscitare.

Dar victoria nu s-a cîştigat încă : blestemul din pădure a fost atît de cumplit încît lui Dănilă i-a crăpat un ochi. De ce a fost atins ochiul şi de ce numai unul ? Deoarece binocularitatea dă condiţia umană, iar puterea analitică, separatoare a Necuratului încearcă reducerea omului la starea ciclopică, non-umană. Este primejdia ce pîndeşte pe Dănilă, pe Povestariu, pe cetitor şi pe toţi semenii lor întru eroare : primejdia „punctului de vedere", a unilateralităţii sterilizante, a monocularităţii. Fără dedublare cum să ajungi la simfonie, simetrie, simpatie ? Punctul nu se poate armoniza ; matematic, nu există singur : este doar locul unde se secţionează dreapta, locul tăieturii, deci bipolarizării.

Cum a scăpat Dănilă din acest subtil blestem este o altă poveste. El însuşi va fi uimit că s-a salvat din ultima încercare de înjumătăţire sau transformare a lui în „semiconştiinţă" — aluzie la noua moarte ce i se pregătea :

„Mult mă mir ce-oi fi gîndit
Ce-am făcut de n-am murit".

Liviu Mitrănescu

Fotografii de Paul Agarici

CONFABULE

Un ţăran trece strada

● Astăiarnă, prin decembrie, cînd nu era frig, dar nu era nici cald, astăiarnă, deci, îşi chemase mama să stea cu ei o vreme — şi aşa rămasese singură, la ţară, de cînd îi murise omul — să stea şi să vadă de copii, cît poate, mai ales de fată, că era cea mică şi altă bunică nu mai avea.

— Vino, mamă, să stai la noi. Stai cît vrei, şi cînd n-o să-ţi mai placă, pleci. Vine iarna, cum să rămîi singură ?

— Da' ce, n-am vecini ? se miră dînsa, încă nehotărîndu-se.

— Ai, n-am zis că n-ai, dar şi ei au treburile lor, necazurile lor, iarna.

— Eh, oftă bătrîna. Vin, da' stau numa' pînă-n primăvară şi plec.

Şi a venit. Multe lucruri nu luase cu ea, nici nu prea avea. Haine, schimburi, batiste, cîte ceva, ce-i trebuie unui bătrîn, odată cu virsta trebuinţele scad, nu mai ai nevoie de atîtea pene ca în tinereţe. Nepoţii i-au sărit de gît de cum au văzut-o, bucurîndu-se că aveau cu ce să se joace, că nu mai rămîn dimineaţa singuri în casă. S-a bucurat şi bătrîna cînd i-a văzut, doar erau nepoţii ei şi aşa se cuvenea. Bucuria însă a fost de nedescris cînd, în coşul de papură, au văzut cocoşul. Nu se îndurase să-l taie, şi nici să-l lase n-avea cum, aşa că îl luase cu ea, era tot ce-şi luase de acasă, altceva nu mai avea. Copiii săreau în jurul ei şi al cocoşului strigînd, astfel că toţi vecinii aflaseră repede de cocoş — „Ei, zice unul, l-a adus să-l taie de sărbători". Dar nu l-a tăiat, bătrîna nu se îndurase de el. Îi făcuseră coteţ pe balcon, coteţ făcut cu tot dichisul, de ginere, la întreprindere, căpătuşit cu zdrenţe. Era uşor de presupus că pasărea se simţea bine, mînca, bea bine, cînta... Ei, însă, aici era aici ! Cînta aiurea, nu cum ştiau oamenii că trebuie să cînte un cocoş, adică la ore cît de cît exacte, cînta cînd îl apuca, la cele mai neobişnuite ore, mai ales noaptea. Vecinii erau profund nemulţumiţi, deoarece trecuseră sărbătorile de iarnă şi cocoşul cînta mai departe : mulţi se sculaseră cu noaptea în cap, auzindu-l cîntînd — crezuseră că era dimineaţa.

— Asta cîntă de cîte ori se aprinde lumina, zisese administratorul, hotărît să pună lucrurile la punct.

Venise primăvara şi totuşi bătrîna, rugată de copii, rămăsese încă. Vedea mai departe de ei şi de cocoş, parcă de cînd plecase de la ea de acasă îl îndrăgise. N-o supăra cu nimic, la început se mirase şi ea de nebunia cocoşului, pe urmă însă îl înţelesese : „De, e si el printre străini, nu ştie locul".

Astfel, într-o duminică, dimineaţa, veni la ei administratorul, însoţit de responsabil şi de ajutorul de responsabil. Cînd auzi pentru ce venise, bătrîna luă cocoşul în braţe.

— Ori îl lăsaţi în pace, ori plec eu, zise.

Iulian Neacşu

Firul de iarbă

eram într-o poiană, tolănit în iarbă. O iarbă nu prea mare, cam de o palmă. Ici colo cîte un firicel mai răsărit strica aspectul de covor persan al poienii. Cîte un biet firicel de iarbă mai înalt, care se legăna în adierea uşoară a vîntului. Mi se păreau, aceste fire, ca smulse din locul lor pentru a altera monotonia şi a crea un desen arhitectonic de oraş modern.

Pe o asemenea pajişte îmi găsisem loc de odihnă. După ce m-am răsucit pe toate părţile, am aţipit puţin. Apoi, cu o privire deşartă, căutam nu ştiu ce fel de raporturi ciudate între depărtarea cerului şi nişte repere terestre compuse dintr-un stejar stufos, un nuc şi nişte stîlpi de telegraf, repere care erau necăjite de o scamă de nor ce se plimba împins de mîinile nevăzute ale lui Boreu. Se juca în soare făcînd în ciudă ba stejarului care aspira mereu spre lumină, ba stîlpilor de telegraf stricîndu-le armonia umbrelor. Ba chiar se străduia să mă provoace şi pe mine, aruncîndu-mi pe faţă umbre fugare, misterioase pete întunecate care, cred, se orînduiau ca semnele unor trecătoare emoţii.

Căutînd aceste raporturi între finit şi infinit cu neasteptate rotiri de gînduri, mintea mi s-a mai limpezit şi, după un timp, am părăsit infinitul ca element de referinţă şi l-am înlocuit cu finitul mic din poiană. Contemplam acum acest „finit" şi-l raportam la reperele rămase departe.

Un firicel din cele mai răsărite era chiar lîngă ochiul meu. Îl priveam de jos în sus. Era mai înalt ca stejarul.

Un joc frumos. Puteam să mă ascund de stejar după un fir de iarbă. Amuzat, am gîndit aceasta cu voce tare. Şi mi-am continuat inspectarea finitului din jur, a spaţiului liniştitor şi tonic. Ba poate am aţipit iarăşi ! Nu ştiu exact.

Am auzit deodată nişte glasuri mici, repezite, care veneau de pretutindeni şi chiar şi de lîngă mine.

Da. Vîntul avea o discuţie neplăcută cu cineva. Reprosa cuiva faptul că el îi împrospătează aerul din jur şi-i poartă seminţele şi nu i se aduce omagiul pe care-l merită, sub forma unei temeneli făcută după toate regulile politeţii orientale. Pretindea aceasta insistent.

Un glas subţire îi răspundea, plin de trufie, că nu înţelege să se plece în faţa vîntului chiar dacă serviciul făcut este mai mult decît necesar. Fiindcă, spunea glăsciorul, de fapt el, vîntul, ar trebui să-i mulţumească pentru permisiunea de a trece pe lîngă el şi de a-i face servicii.

Uimit, caut făptura trufaşă în jur. Am găsit-o numai cînd am ascultat cu atenţie de unde vine vocea subţiratică. Era a firicelului de iarbă, a aceluia care era chiar lîngă ochiul meu, mai înalt. El se răstea astfel la vînt.

Mi-am ţinut respiraţia egală, am închis ochii pe jumătate şi mi-am ascuţit auzul. Am comis o nelegiuire trăgînd cu urechea la disputa lor. Firicelul de iarbă bătea în gălbui din cauza furiei !? Sta ţeapăn în adierea uşoară a vîntului care, pe mine, mă mîngîia cu duioşie.

— Bine, un serviciu trebuie răsplătit cu ceva, prichindelule. Tu însă nu faci altceva decît să-mi stăvileşti puţin înaintarea mea năvalnică. Te rog să te pleci !

— Te rog eu pe tine să-ţi cunoşti lungul nasului, spuse firicelul de iarbă. Cum o să mă înclin ca o slugă în faţa ta, cînd nici măcar stejarul n-o face !?

— Vezi doar că el îi aşa de falnic, gros, măreţ şi nu poate să facă altceva decît ceea ce şi face cu plăcere, adică mişcă prietenos din frunze şi din crenguţele cele mai subţiri !

— Dar eu sînt mai înalt ca stejarul.

— Cum aşa ?!

— Uite, îl vezi ? mă arătă firicelul de iarbă. El spune că din cauza mea nu poate vedea stejarul. Spunea că se poate ascunde după mine şi să nu fie văzut de stejar.

— Chiar aşa ?!

— Da. Ca să vadă stejarul a trebuit să se mişte un pic şi să mormăie ceea ce ţi-am spus, nemulţumit de dimensiunile mele uriaşe !

S-au schimbat în continuare vorbe grele între cei doi arţăgoşi.

N-am ştiut că cineva mă ascultă tocmai cînd eram mai singur. M-am ridicat şi am plecat cu vîntul care-mi răscolea părul în vole.

Marcel Uluitu

CUMPĂNĂ

ISTORIE

Visam că am murit
şi tocmai atunci
vandalii erau la porţile Romei.
Dar de ce să mor
tocmai în ziua aceea ?
Şi visam
că deşi murisem
nu voiam să fiu mort, nu trebuia să fiu,
în ceasul, în ziua, în amurgul
cînd vandalii erau la porţile Romei.

George Alboiu

POEŢI ŞI CENACLURI

MARIA D. PETRE

Pasageri

Ne înghesuim
la bordul Cuvîntului
apăsînd tot mai mult
pe acceleraţie...

Riscăm numai pentru-a depăşi

Sau presimţirea că
ruta alfabetului
duce şi altundeva ?

Alfabet

După ce le-am arătat
alfabetul naturii :
aerul, apa, focul, pămîntul
mi-am învăţat copiii să tacă
spre a putea reţine

Hrană

hrană nemuritorilor
sămînţa
în care galaxiile încolţeşte ?
pe planeta noastră timpul
sau viermele din fruct ?...

CĂTĂLIN ANUŢA

La eclipsa ta

Obscur,
m-am culcat în umbra
corpului tău
pe eşafodul de frunze
pe cînd,
tu străluceai proaspătă
şi neatinsă
sub ninsoarea de soare
Cuvîntul acesta răcoros
este mister
nici tu nu ştii
nici eu nu ştiu
de iubirea noastră.

Fără sens

Ai băut din nou din mine,
m-ai lăsat uscat şi rău
ai fugit în ploaie şi ai întins
pe frunze zvonul că laşti toamnă.

văd pe chipul tău
ultima rază,
ultim vînt,
ultimă mare
şi uitarea a ceea ce sînt
şi nu te-am crezut
semănai prea mult a rădăcină
şi a pămînt

Te înlănţui cu chemări lîngă focuri, sub lună,
şi te mint
aş vrea să te alint
dar vai, eu sînt tomnatic,
înşelător,
cu crengi căzute în
raiul mugurilor de iarnă

Renaştere

Iar ai început să te naşti
şi să mă minunezi cu corpul tău
ca-n vechea noastră amnezie

În aerul tău din nou sunt
copil ce sunt, copil ce sunt,
copii de aş îmbătrîni

Şi din nou cred în liniile de vînt,
în zborul tău amestecat cu cuvînt
şi sînt o părăsire de pămînt

Iar ai început să te naşti
şi să mă adormi în spaţii cu tei
cu lipsa ta de credinţă
în ale destinului, în ale pelinului

Mă zgudui de seară cîmpului,
şi te luminez în acest cînt.

NICOLAE BÂRA

Fierul coasei

Rusalim de la izvoare
cel dintîi între cosaşi;
Parcă vîslea în stînga şi-n dreapta ;
Fiecare pală de secară cosită
Părea un val de Dunăre aurie
Printre care înainta lotca
sănătoasă a trupului său.
El cel dintîi s-a apucat să lege snopii
Ca pe nişte prizonieri dintr-un război greu cîştigat
Şi fiecare dintre căpiţele lui
părea cetatea închinată.

„Plouă — ha — ha, şi
voi nici n-aţi sfîrşit de cosit"
Rusalim de la izvoare
a tras fierul coasei
lîngă claia de snopi
Şi s-a virit întrînsa...
Cerul era negru, secara blondă
Fulgerul alb, trăsnetul adînc;
Ca un bici de foc atras de fierul coasei
trăsnetul l-a colorat pe Rusalim a pămînt.

„Noi eram mici" îmi spunea fata lui
rămasă şi azi în sat
aşteptîndu-l parcă să se întoarcă
după fiecare ploaie,
ca şi cum ar ieşi din inima ei,
s-o îmbrăţişeze.

Prieteni, luaţi-vă calul înapoi

Astăzi,
trecut definitiv în iubire
Prieteni, vă zic vouă : luaţi-vă calul înapoi.
Oraşul acesta îl voi străbate pe jos.
Numai aşa voi putea simţi
duritatea pietrei.
Numai aşa voi putea privi turnurile
înălţate peste liniştea treptelor.
Numai aşa voi cunoaşte prezentul.
Şi cireşii vor ninge din nou
peste visele mele,
pînă cînd iubita mea
rămîne-va primăvară eternă...

Prieteni, luaţi-vă calul înapoi!

LILIANA DRAGU

Alergînd

Alergînd,
Alergînd prin timp...
mă lovesc cu fruntea
de-un sentiment.
Alergînd,
Alergînd prin timp...
mă lovesc cu genunchii
de zidul lui.
Timpul are culoarea timpului
iar eu nu-mi mai recunosc
genunchii şi fruntea.

Doar...

doar în pasul meu
privit din colţul gîndului
îmi alung trecerea spre tine
nimeni nu ştie
cîtă ploaie adun
cîte ninsori picură
lăsîndu-mă să redevin
doar pasul
din colţul gîndului tău.

Durerea de vis

Dinspre mine bîntuie liniştea
— ce vulet tîrziu ! —
Cuvintele mă dor născînd vise.
Bietul gînd! uit să-l mai mîngîi
Rarefiat, aerul vocii
urcă încet spre lumină ;
aş fi-ncercat o patimă crudă,
nelndurătoare, molcomă şoaptă,
arătîndu-mi drumul spre lacul cu lebede.

Răspunderea noastră

Urmare din pag. 1

cînd afirmă că : **„pe trunchiul limbii celei de obşte — spornică şi viguroasă s-au altoit vlăstarele creaţiei artistice culte, din care adie miresmele tari ale cuvîntului românesc".**

Şi atunci ?

Generaţii de elevi şi de studenţi au studiat (şi sîntem siguri) vor mai studia opera lor. Masele de cititori gustă cu plăcere din „Amintirile" lui Creangă sau din minunatele lui basme şi povestiri. Cuvintele folosite în mod măiestru de către Creangă, tonul lui sfătos, umorul fin, redau o stare de spirit caracteristică poporului nostru. **„În Creangă,** spune Ibrăileanu, **trăiesc credinţele, eresurile, datinile, obiceiurile, limba, poezia, morala, filozofia poporului... Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare..."**

Regionalismele lui Creangă, pe care unii le cred supărătoare, nu fac decît să coloreze limba literară şi, luată în totalitate, să arate o faţă a limbii noastre în urmă cu aproape o sută de ani. E adevărat că, deşi formată cu trăsăturile cunoscute şi strălucirea caracteristică, limba română a beneficiat atunci de o serie de transformări care au făcut-o mai expresivă. Dar mă îndoiesc, (fără a fi un conservator), că scriitorii contemporani vor putea depăşi în domeniul limbii literare epoca de glorie a marilor noştri clasici.

Precum nu ne putem închipui copilărie fără zîmbete, aşa copiii nu-şi pot închipui copilăria „nici în ruptul capului" fără „prietenul" lor dintotdeauna — Nică din Humuleşti. După ani şi ani, Sadoveanu a fost mîndru că a învăţat de pe un manual scris de Ion Creangă. Era recunoştinţa atribuită de „Ceahlăul" literaturii române, marelui său înaintaş, meşter neîntrecut al cuvintelor.

Nu este, cred, elev care să nu fie atins de emoţie la citirea povestirilor — mici bijuterii — **Puiul, Privighetoarea** de Brătescu-Voineşti. Realizate cu sensibilitate, cu o mare duioşie, aceste povestiri, ca de altfel întreaga operă a lui Brătescu-Voineşti, emoţionează. Negruzzi, prin povestirile sale istorice, de un înălţător patriotism, Sadoveanu prin descrierile monumentale şi prin situaţiile originale, Agârbiceanu, bun şi rafinat cunoscător al sufletului omenesc, Ionel Teodoreanu, creator inegalabil al universului copilăriei — pot sensibiliza sufletele cititorilor şi mai ales ale copiilor.

Operele lor reprezintă încă modele de limbă literară.

Scriitorii care i-au urmat au creat şi ei imagini noi, în cuvinte minunat meşteşugite.

„Modernismul" unor opere literare contemporane, fie prin folosirea unor cuvinte noi, fie printr-o construcţie arhitecturală, care depăşeşte adesea tiparele tradiţionale, nu trebuie să tintească pe nedrept un „izvor" ce curge mereu curat şi din care se adapă toţi cei însetaţi.

Lectura înseamnă întotdeauna şi un mod nou de evaluare a textului, o nouă interpretare a lui.

Un mare rol şi o mare răspundere îl are, de aceea, profesorul de limba română. Sub îndrumarea lui, elevul trebuie să simtă mereu aripa ocrotitoare a scriitorilor clasici pe care îi admirăm direct prin operele lor sau prin cele ale urmaşilor lor. Sub îndrumarea profesorului de limba română, conform programelor şcolare, elevul poate să devină un cunoscător şi un consumator conştient şi activ de literatură. În acest sens, manualul are un mare rol. Scris de oameni competenţi (propunem ca la fiecare ciclu de şcoală, manualul să fie elaborat de profesori corespunzători ciclului : gimnazial, liceal cu cele două trepte) el are a-i dezvălui elevului frumuseţile de început ale limbii şi literaturii române pe drumul ei istoric.

De unde vor şti elevii evoluţia limbii şi literaturii române, dacă nu vor începe treptat şi sistematic acest studiu încă de la o virstă fragedă ? Este o datorie patriotică să cunoaştem limba înaintaşilor noştri, perfecţionată apoi, ajunsă la forma pe care o vorbim noi astăzi.

Manualele pentru clasele V—VI, realizate într-o nouă viziune, valorifică din plin fondul bogat al literaturii române. Este de aşteptat ca în perioada următoare să le imite şi cele destinate claselor a VII-a şi a VIII-a. Exerciţiile de vocabular şi cele gramaticale urmează cronologic după fiecare lectură. Introducerea unor lecturi noi din opera lui Rebreanu şi Macedonski, propusă de Grigore Sorescu, o găsesc binevenită.

Se ştie că cititorii sînt de obicei cei mai buni critici. Cît adevăr exprimă în acest sens cuvintele unei eleve din clasa a VIII-a de la şcoala noastră din Nimigea care ne spunea : „Nu pot să cred că va exista vreodată un manual de literatură română din care să lipsească opera lui Creangă, Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Agîrbiceanu. Un astfel de manual ar fi gol, sec, fără viaţă." Un adevăr la care subscriem şi noi.

m a p a m o n d

Spre Mai-Marele Meleag dinspre Soare-Răsare (I)

Grație asociației de prietenie România-China, iată-mă dar, alături de puternicul grup de reprezentanți ai Societății Române de Geografie, în drum spre Mai-Marele-Meleag-dinspre-Soare-Răsare, luînd o altă rută decît cea a celebrului Marco Polo, nu cea sudică de acum 700 ani, ci pe aceea nordică, a lui Nicolae Milescu al nostru, de acum 300 de ani !

După o goană nebună, printr-o pustietate, ce părea că nu se mai termină, unde rar vedeai țipenie de om, cu peisaje din o mie și una de nopți, pe un armăsar neînaripat, dar hrănit cu jar din cer, iată-mă și în fața primei minuni a Marelui-Meleag-dinspre-Soare-Răsare : celebrul zid chinezesc ! La intrarea în pasul Yuyongguan, trenul se oprește solemn, deschizînd larg ușile pentru călătorii care se grăbesc să iasă pentru a-l admira, a-l surprinde „nemuritor" pe pelicule... Dar el trebuie văzut îndeaproape și pe îndelete ! Totul se pare că a început cu mai bine de două milenii în urmă, cînd cele șase regate chineze (476—221 î.e.n.) și-au dat seama că cel mai mare pericol nu venea dinlăuntrul lor, ci din afară, dinspre acea miază-noapte (sălbatică, fruntarii supuse în permanență atacurilor de jaf ale hoardelor nomade, mongolo-altaice. După cucerirea acestor zise State-Luptătoare (221 î.e.n.), primul împărat unificator din dinastia Qin a dat ordin ca zidurile originale construite de statele Qin, Yan și Zhao să fie întărite și legate bine între ele pentru ca să reziste năvălirilor nordice. Rezultatul a fost apariția celei mai mari construcții de apărare pe care a făcut-o omenirea, Marele Zid Chinezesc, ale cărui contururi peste munți, văi și cîmpie se disting ca un dragon imens ale cărui cap și coadă parcă se pierd în nesfîrșire... Și la început și multă vreme după aceea, Marele Zid a jucat un rol foarte important în apărarea civilizației culturale și economice ale cîmpiei centrale chineze. De aceea, aproape tot timpul, Marele-Zid a cunoscut numeroase restaurări și întăriri substanțiale, cele mai importante fiind realizate după 1368, în timpul dinastiei Ming. Zidul începe spre coasta estică, din regiunile Shanhaiguan și continuă pînă la Jiayuguan aproape de deșertul Gobi, în linie dreaptă peste 3 000 km, dar urmînd toate sinuozitățile terenului circa 6 000 km. Din loc în loc, în punctele strategice au fost construite turnuri ca niște fortărețe puternice, în alte părți zidul fiind întărit prin contraforturi, dublat ori chiar triplat... Zidul chinezesc poate fi admirat în toată splendoarea lui în apropiere de Beijing, la 80 km nord, la Badaling, dincolo de trecătoarea Nankou. Aici zidul are grosimea de 7 m, înălțimea de peste 8 m, și lărgimea cît să circule liber cinci călăreți unul lîngă altul ! O poză cu profesorul universitar Viorel Florea de la Matematici ne-a „imortalizat" prezența în apropiere de cu adevărat nepieritorul Zid Chinezesc !

...Ieșind din gara centrală a Beijingului mi se înfățișează în fața ochilor o panoramă neașteptată, de „Mare Unicat" ! Am impresia că pașii mei calcă într-un mușuroi de furnici miraculos îmblînzite : în piața din fața gării stăteau, om lîngă om, de ambele sexe și de toate vîrstele, mii și mii de persoane, care ne surîdeau politicos în timp ce noi încercam să ne furișăm afară din imensele și modernele săli de așteptare ale clădirii principale ; pe bulevarde se scurgeau în fluviu interminabil, pe biciclete, șiruri kilometrice de oameni, cite 10—15 în rînd ! „Uliu, ce mai calabalic de oameni" aud în spatele meu un mucalit, stîlcind cuvîntul Cambaluc, denumire prin care Marco Polo înțelegea orașul Beijing... Într-adevăr, în decursul timpului, capitala chineză a cunoscut mai multe denumiri : Ciciou (dinastia Hsia, sec. XXI—XVI î.e.n.), Iuciou (dinastia Shang), Ki (în perioada regatelor luptătoare, sec. IV — sec. III î.e.n.), Yen (dinastia Han, sec. II î.e.n. — sec. I e.n.), Nanking (sau capitala din Sud pentru a putea fi deosebită de fosta capitală din Manciuria), Yencing ori Ciungtin (dinastia Djurchen, începînd cu anul 1153). Distrus în 1215 de marele Ginghis-han, Beijing-ul este reconstruit de nepotul său Kubilai, care-l va denumi Tai-tu („Marea Capitală" în limba chineză), sau Khanbalik („orașul hanului" în limba mongolă), de aici și denumirea de Cambaluc dată de Marco Polo ; dinastia chineză Ming (1368—1644) mută capitala mai la sud, la Nanking-ul actual, orașul devenind capitală provincială cu numele de Peiping („orașul păcii din Nord"). În 1421 Ming Yung-lo, al treilea împărat Ming, mută din nou capitala la Peiping, care ia numele de Pei-King.

Observînd perplexitatea pe figurile noastre, domnul Țui, simpaticul și îndrăgitul nostru ghid, ne explică lapidar într-o limbă neaoș românească : „Capitala noastră are deocamdată circa nouă milioane de locuitori și aproape cinci milioane de biciclete" !

...Sîntem invitați la o gală de muzică specific chinezească spre mare delectare auditivă, care se va repeta în varietate și multiple forme și la Shanghai ca și la Hanciu și la Nanking. Nu cred că există vreun om pe glob care să nu aibă cît de cît cunoștință de muzica veche chineză. A asculta sunetele emise la fața locului, în cadrul unui concert special, constituie însă un mare privilegiu. De la radio și televiziune, noi europenii mai cunoaștem cîte ceva din melodiile care particularizează muzica vocală și instrumentală chineză, dansul, cîntecele populare și opera chineză. Am ascultat numeroase piese executate de mari maeștri ai genului : Beautiful flowers and full moon ; Beijing opera melody ; Nishang melody ; Herding donkeys ; Spring snow ; Laying ambushes in all directions ; Give me a spray of rose (în traducere engleză), piese de mare frumusețe, ascultate de fiecare dată cu sufletul la gură și întreruperi de respirație... Sunete venite parcă de undeva din spațiul cosmic, sunete care imită vocea umană pînă la perfecțiune, care se calchiază pe voci ce traduc cele mai variate sentimente umane... erau smulse cu măiestrie din cel mai neînchipuit instrument ! Și sînt peste 200 instrumente de suflat ori de percuție, instrumente muzicale cu arcuș și corzi, care s-au perfecționat pe parcursul mileniilor. Pipa, erhu, sheng și xiao sînt nelipsite în mîna unor virtuoși precum. Yao An, Liu Hecheng, Lu Jianmin, Wang Ciheng. „Pipa" este un fel de cobzișoară, o alăută piriformă cu 4 corzi de ciupit care scoate o bogăție nemaipomenită de sunete cu rellefarea diferitelor sentimente de luptă, precum în lucrarea „ambuscadă pe zece părți" (Wugu, muzică militară). Într-un lung poem, celebrul scriitor Bai Juyi din timpul dinastiei Tang a descris execuția pipei ca un „cîntec acut precum ploaia în furtună și grav ca niște voci, care murmură, cele două arii amestecîndu-se precum perlele mari și mici, care cad pe o tipsie de argint". Guiqin, liuqin, ruan, sanxian, zhengi, konghou, jiayieqin, dongbula și jewafu sînt alte forme de instrumente muzicale din aceeași categorie cu pipa, folosite în diferite interpretări de epocă. Xiao este un fluier drept de bambus cu sonoritate dulce, plîngăreață, utilizat pentru expunerea sentimentelor de singurătate și de melancolie. Di, qu, bang, bangzi, guan și souna (îndeosebi) sînt alte diferite forme de instrumente muzicale de suflat ale muzicii tradiționale. Erhu se prezintă ca o vioară cu două corzi, avînd la un capăt, drept cameră de rezonanță, un fel de butoiaș care joacă un rol important în orchestră ; interpretînd singur partitura „două izvoare care reflectă luna", scoate, prin sunetele emise magistral, în relief, sentimentul de ură față de societatea potrivnică. Banhu, gaohu, jinghu, zhuihu, sihu și tibetanul genha sînt folosite acolo unde erhu nu poate exprima „sufletul muzical" al epocii respective. Sheng, o miniorgă de gură cu 17 tuburi de bambus, cunoscut din secolul VI î.e.n., executînd unele bucăți din „Cartea Odelor", cu polifonii superbe, duce la exaltarea imaginației auditoriului. Lusheng și bawu sînt alte forme de miniorgă bucală, care în mare fac parte din categoria instrumentelor muzicale de suflat folosite în diferite provincii ale imensei Țări de la Răsărit...

George Marinescu Dinizvor

JURNAL DE CĂLĂTORIE ÎN CHINA

REVISTA STRĂINĂ

● **GENE HACKMANN** este nu numai un excelent actor de film, dar și un pictor remarcabil. A început să picteze pe cînd avea douăzeci de ani iar astăzi, la cei 56 ani, are o colecție de peste o sută de lucrări, în special portrete în ulei și acuarelă. Toată lumea se întreabă cînd a avut timp să le realizeze pentru că Hackmann este de ani buni unul dintre cei mai solicitați actori de la Hollywood. Nu a expus și nu va expune niciodată lucrările executate de el : „Pictura este mult mai odihnitoare decît filmările, de aceea pentru mine nu există o vitamină mai bună a odihnei. Dacă am să expun lucrările mă tem că va trebui să consider pictura drept... ocupație", a declarat el unui reporter.

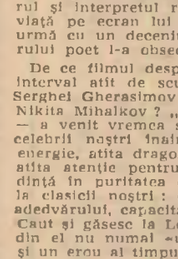

● **UN RĂSPUNS CERT** la o posibilă întrebare „Ce este muzica ?" iată gîndurile marii scriitoare austriece Ingeborg Bachmann culese din volumul „Timp pe credit" :

«Ce este muzica ?

Ce este sunetul acesta care trezește în tine dorul de acasă ?

Și cum se face că la ceasul morții chemi din nou privighetoarea și curba febrei tale urcă nebună pentru a o mai vedea o dată în copac, pe o singură creangă vizibilă în întuneric ? Și privighetoarea spune : „Ochii tăi s-au înlăcrimat cînd am cîntat pentru prima dată". Și-ți mulțumește pentru asta, cînd cel care ar fi trebuit să mulțumească ești chiar tu...

Ce este muzica ce îți oferă bucuria și puterea de fiecare zi și de toate zilele ? Și cum se face că datorită ei mănînci și bei cu plăcere și că datorită ei apropele îți devine prieten ? Și ce este muzica ce te înfioară și-ți tale respirația, ca și cînd ai ști că iubita te așteaptă în spatele ușii și îți aude răsucitul cheii în broască ?

Ce este muzica, cea care-ți năruie sufletul, care te mistuie în praful atîtor incendii ? Cortina arde, se înalță cu liniștea și se aude un glas : „Bucurie, tu..."

Prin ce luminează ființa ta cînd muzica s-a terminat și de ce te înclini ? Ce te-a copleșit atît de mult și ce te-a înălțat într-atîta ?

Ai un trandafir pe fața ta cînd muzica s-a terminat, dar gura ți-e albă, ca și cînd ar fi înțepată de un spin, ochii ți-s răvășiți și nu miști o geană...

Ce auzi încă, pentru că pe mine nu mai poți, cînd muzica s-a terminat ?

Ce ?

Răspunde !

„Liniștea !"»

● **PORȚILE PALATULUI** „Arhanghelsk" de lîngă Moscova s-au deschis din nou. Fosta reședință a prinților Iusupov s-a transformat în școală pentru junkeri. Se aud zăngăniturile de săbii, nechezat de cai, risete ale gardienilor. Pe scurt, atmosferă specifică filmărilor. Mai precis spus, se realizează filmul „Lermontov".

„Filmul este conceput ca o polemică purtată cu contemporanii marelui poet, care ne-au lăsat o imagine infrumusețată despre epoca lui Lermontov", spunea Nikolai Burliaev, scenaristul, regizorul și interpretul rolului titular. Oferta de a da viață pe ecran lui Lermontov i-a fost făcută în urmă cu un deceniu și de atunci figura legendarului poet l-a obsedat pur și simplu.

De ce filmul despre Lermontov se realizează la interval atît de scurt după „Lev Tolstoi" al lui Serghei Gherasimov și „Griboedov" al regizorului Nikita Mihalkov ? „Pentru că — răspunde Burliaev — a venit vremea să ne întoarcem privirea către celebrii noștri înaintași. Sălășluiește în ei atîta energie, atîta dragoste față de om și față de țară, atîta atenție pentru fiecare ființă vie, atîta credință în puritatea ei ! Toate acestea se regăsesc la clasicii noștri : căutarea fără compromisuri a adevărului, capacitatea de a se sacrifica, neteama. Caut și găsesc la Lermontov calități care au făcut din el nu numai «un erou al timpului său», dar și un erou al timpurilor noastre", a concluzionat Nikolai Burliaev.

● **EXISTĂ SCRIITORI** al căror nume este suficient să apară pe coperta unei cărți pentru ca aceasta să devină automat un bestseller. Unul dintre aceștia este și Arthur Hailey, una și aceeași persoană cu autorul, născut în anul 1920, al cunoscutelor romane „Aeroportul", „Roțile", „Hotelul" și „Banii". Astfel spus, lucrările care au stat la baza scenariilor unor filme ajunse celebre, cum sînt „Aeroportul" și „Roțile", care au rulat și pe marile și micile noastre ecrane.

A urmat apoi o tăcere de cinci ani, în care Hailey a fost ferm hotărît să abandoneze scrisul. La aceasta a contribuit și o afecțiune gravă a inimii, în urma căreia doctorii i-au interzis orice efort fizic și intelectual. Cele patru operații pe cord deschis efectuate la „Heart Institute" din Texas, au fost însă de natură să-l pună bine pe picioare. Ca urmare, în cursul anului trecut Arthur Hailey a publicat un roman cu titlu tot dintr-un singur cuvînt, „Medicamentul". De data aceasta el a părăsit lumea plină de tensiune și aventură din „Aeroportul" și „Roțile" situindu-și acțiunea într-un mediu mai puțin spectaculos, cel al firmei producătoare de medicamente, „Felding-Roth".

Hailey se dovedește și în acest ultim roman un excelent cunoscător al mediului în care se desfășoară acțiunea, el urmărește desfășurarea pe mai multe planuri a unui subiect pe care îl conduce cu deosebită măiestrie, stăpînește perfect arta narațiunii și este același maestru neîntrecut al punctării acțiunii cu momente dramatice. Punctul slab al acestui nou roman ? Unul pe care îl regăsim și în celelalte romane ale lui Arthur Hailey : o creionare sumară a personajelor, uneori atît de sumară încît la un moment dat unele dintre ele ajung aproape șterse...

● **DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI,** cînd Paul Klee picta și scria versuri, a apărut în Elveția tradiția dubiei îndeletniciri poet-artist plastic îi amintim dintre cei mai vechi pe : Adolf Wolfli și Arnold Kubler, iar dintre contemporani pe Erica Pedretti, Andre Thomkins, Paul Grass, Friedrich Durrenmatt, Beat Brechbuhl. Acestora din urmă li se adaugă și Werner Lutz, născut în anul 1936 în cantonul Appenzell.

Werner Lutz este grafician și poet. Versuri scrie începînd din anul 1955. De o modestie rar întîlnită, el a publicat pînă acum, după un sfert de secol de căutări, prima carte de versuri intitulată „Ich brauche dieses Leben" (Am nevoie de această lume). Eroul liric al lui Werner este frămîntat de aflarea adevărului, este un căutător obiectiv și avizat. În afara problematicii subiective legate de amintirile din copilărie, de casa părintească, el este autorul căutării valorilor etice ale lumii contemporane, ale „vieții, acest cuvînt pierdut, în care loculesc". Poetul este capabil să „ardă această viață" fără însă a-și pierde credința, încrederea, el are nevoie de viață pe acest pămînt, cu toate părțile ei bune și rele, cu bucuriile și necazurile ei. Titlurile cîtorva poezii sînt edificatoare în acest sens : „Îmi încinerez propria viață", „Pierdutul nume care-mi aparține", „Aripa, speranța, drumul meu".

Multe dintre poezii par a fi niște descrieri ale propriilor tablouri. Iată de pildă cum sună poezia „Îndepărtații copaci" : «Cum pot ei, copacii de departe, / să spere / că le voi face același / contur / acum, cînd se lasă înserarea...»

● **„CRED CĂ FIECARE ZI ESTE O ÎNTÎMPLARE",** scria într-una din poeziile sale scriitoarea finlandeză Eeva Kilpi. Cu toate acestea, Eeva Kilpi nu a avut prea multe întîmplări... poetice. Trei, mai precis. A avut, în schimb, mai multe „întîmplări" în proză, întîmplări pentru care critica literară din țara sa a desemnat-o drept „regina povestirii finlandeze". Întîmplările mai lungi — a se citi romanele — au făcut-o cunoscută în întreaga lume. Așa este cazul romanelor „Viața încolo și încoace" și „Tamara", ambele traduse în mai multe limbi, inclusiv în japoneză.

Domeniul preferat al autoarei (născut în anul 1929) este însă povestirea. Cea mai cunoscută dintre culegerile ei de povestiri poartă titlul „Despre ceea ce nu se spune nimic". Lucrul despre care nu se spune nimic nu este doar unul de factură intimă, ci și, de pildă, protejarea naturii, ocrotirea animalelor, respectul față de cei mai în vîrstă, arta de a rămîne mut în fața capodoperei și de a striga în fața marilor nedreptăți care îi se fac copiilor, animalelor, copacilor. Eeva Kilpi este o umanistă care ia apărarea omului necunoscut, dar și a viețuitoarei celei mai neînsemnate.

Intruchiparea și purtătoarea de cuvînt a aspirațiilor autoarei este Scile, eroina povestirii :mai ample „Despărțirea", care caută soluțiile cele mai potrivite, cele mai umane diferitelor situații prin care trece sau pe care le întîlnește. La fel ca ea este și Ana Maria din romanul „Dansul de nuntă", care cutreieră lumea cu un aparat de fotografiat în brațe pentru ca odată să se poată minuna de ceea ce a fost : „Așa a fost cîndva lumea : verde. Din pămînt creșteau iarba, copacii, florile. Și aerul era neobișnuit de limpede, copacii se vedeau pînă departe pe stînci ; soarele înserării punea în evidență aproape fiecare frunză. Se putea vedea și soarele... Eram o vreme cînd soarele strălucea !" conchide Eeva Kilpi prin gura personajului său, Eeva Kilpi care nu se sfiește să scrie despre lucruri despre care unii se rușinează să scrie sau pur și simplu tac.

● **IVAN GENERALICI,** acum în vîrstă de 73 de ani, este unul dintre cei mai vestiți pictori naivi din R.S.F. Iugoslavia, țară în care pictura naivă a fost ridicată la rangul de artă autentică, adevărată. Este creatorul „Școlii de pictură naivă din Hlebin", satul său natal, școală cunoscută astăzi în întreaga lume. „Totul a început în copilărie, spune el. Cînd se întîmpla să nu am în mînă un creion și o bucată de hîrtie desenam pe garduri. Uneori zgîriam cu o nuia în nisip sau în lutul moale, pe unde ajungeam mergînd în urma vitelor. Acum îmi pare tare rău că toate tablourile acelea s-au pierdut pentru totdeauna..."

Tablourile lui Generalici — multe dintre ele achiziționate de galerii celebre din Occident — sînt pline de poezie, de prospețime și culori minunate. Poezia lor se menține și atunci cînd din carnavalul de culori artistul pictează pe sticlă doar cu albul și negrul. Tablourile lui se nasc spontan, direct din inimă, cum spun oamenii de pe valea Dravei, locul de naștere și de o viață al creatorului grupării „Pictorii țărani din Croația".

O SECȚIUNE ÎN NOUA LIRICĂ SPANIOLĂ

Prezentăm aici, pentru prima dată în românește, doi tineri poeți spanioli, care au debutat în jurul anilor 1970. Ei continuă generația premergătoare, reprezentată de trei dintre cei mai cunoscuți poeți spanioli : Rafael Alberti, născut în 1902, José Agustín Goytisolo, născut în 1928 și José Angel Valente, născut în 1929, fiind, la rîndul lor, reprezentanții cei mai de seamă ai generației anilor amintiți. Pentru a avea o perspectivă mai largă asupra noii lirici spaniole, să-i prezentăm în mod comparativ.

Noua generație despre care e vorba a rupt toate legăturile cu cele de dinaintea ei. Ruptura cu trecutul literar se produce aici fără cuvinte. Deși nu scriu împotriva predecesorilor, acești poeți scriu cu spatele la trecut. Ei sînt copiii civilizației mass-media și produc în primul rînd mituri personale, încercînd o ieșire din preocupările strict naționale și o apropiere de Europa. Tema specificului național este tratată în mod exotic, iar evoluția obiceiurilor, criza clericală, viața din universități, sînt tratate la modul ironic, fetișizate. Ei zeflemisesc atît contradicțiile epocii lor, cît și adevărul contradictoriu al acesteia.

Leopoldo Maria Panero, născut în 1948, la Madrid, se reclamă ca descendent al lui Thomas de Quincey.

Félix de Azúa, născut în 1944, la Barcelona, sprijinindu-se pe cuvintele lui Vicente Aleixandre, spune că a construi metodic o poezie sau un ciclu de poezii i se pare a fi cel mai greu lucru al profesiei de poet.

Dar, să vedem cum se oglindesc toate acestea în textele poetice propuse spre lectură cititorilor revistei „Luceafărul".

RAFAEL ALBERTI

Totuși, pădurile...

Totuși, pădurile, și totuși marea,
noi nu sîntem niciodată singuri,
nu-i nimeni singur, ci numai aceia
care într-adevăr sînt morți încă în viață,
sînge și ochi și inimă închise
în adîncul luminii și umbrelor ce-i înconjoară.
Eu te populez, mare, cu lucrurile mele. Păduri,
și pe voi eu vă populez cu lucrurile mele.
Umbrele
nu-s nimic. Priviți această fată. Priviți cum ea,
alături de mine, țipă printre stînci
și cum intră în mare și înoată prin valuri.
Și totuși, pădurile, și totuși marea,
par a fi singure
cum numai eu sînt astăzi
atît de departe de spațiile verzi.

JOSÉ AGUSTIN GOYTISOLO

Se-alege praful

Cu fiecare tunet,
cu fiecare fulger îngrozitor
ce crește-n ochii mei
rămîne pentru totdeauna
în aerul ce se împuținează
din ură doar o mînă de țărînă
un pumn de praf căzînd
peste pămînt,
ce se depune
pe amintirea mea,
pe pieptul meu, pe coala
de hîrtie pe care scriu.

JOSÉ ANGEL VALENTE

Piața

Piatra este tare
și anonimă
iar colonadele sprijină doar cu greu
umbrele care le-ademenesc.

Aici vorbea, poate, odată
oarecine bărbaților
uniți în aceeași speranță.

Poate că stăpînea odinioară
viața cu-adevărat
un țel comun și patria
avea același nume, plin de perspectivă,
pentru prietenie și iubire.
Aici
bătea o singură inimă acordată.

Căci ea era
locul viselor colective,
al faptelor detaliate,
în adevăratul înțeles
al cuvintelor.
Poate numai de-aceea
mai dăinuie piatra
unde acum
în aerul stins
mina mea cu evlavie
poate să pipăie singurătatea.

LEOPOLDO MARIA PANERO

Douăzeci de mii de mile sub apă

Ca o ață sau ca un ac ce aproape nu simte
ca un perisabil cristal ars în foc
sau ca o mare-n care e atît de plăcut
să te scalzi
o această pace făcîndu-mă să string dinții
această îmbrățișare-a adîncurilor
îndepărtata lumină ce mă atinge
în pronaosul părăsitului dom
cine-ar putea sfărîma aceste rămășițe ca pe spice
vreau să mă odihnesc în această proră tăcută
vreau să aștept aisbergul ce traversează marea
fără lună
să-mi pun sărutul meu strălucitor pe corpul său
de gheață
cînd el atinge țărmul la care numai așteptarea
este posibilă
oh, să sărut acest abur ce se ridică
această lume care mă primește fără să mă
întrebe
această lume ce se evaporă în falduri
de mătase
ce acoperă brațele muribunde-ale cetății
da, murind aici, unde totu-i zăpadă sau tăcere
încît pieptu-mi înfierbîntat horcăie după
un sărut
pe ceva ce-i doar aer

sau poate cîntul unei puternice chitare ce nici
nu ne mai cheamă
să-mi pun sărutul pe această stea stinsă
ce străbate oglinda pînă acolo unde
nu mai există nici un suspin
ci unde-s numai o pereche de buze
ce nu mai vorbesc și nu mai visează
ca-ntr-un muzeu gigantic al chipurilor de ceară
acolo unde eu opresc nou născuta spirală
în clipa-aceea-n care lumina se aprinde într-o
păpușă
ca apoi luna și fluviile
și apoi buzele să guste din licoarea
a două corpuri care s-au unit într-o stea
ca apoi ochii să mi-i închid
cînd fluturele ce și-a pierdut aripile
se va preface-n verdele nesimțitorului pămînt
care pe el acum îl părăsește.

FÉLIX DE AZÚA

Guevara

Lumea spunea despre el că era vulnerabil
la tinerețe, dragoste și moarte : avea inima-n
frunte.
Lumea spune că și-a căutat moartea
și totuși mulți dintre noi deplîngem tristul
eveniment
al previzibilului său sfîrșit.

Ne rugăm pentru el în jurul catafalcului
și ne uităm la corbii adulmecîndu-i carnea.
Noi sîntem luminările, patru frați
și coroana sa mortuară ;
acoperiți de rouă ne surprind zorile.
În veci de veci noi vom săpa mormîntul
în credința că din tine ar putea să renască
un nou Tamerlan.

Prezentare și traducere de
Matei Gavril

SPORT

Rîuri de copii

Eu știu (din învățate) să tac desăvîrșit cînd e nevoie, dar nu îmi place. Pentru că prea mulți prieteni m-au rugat s-o spun, o spun : cel mai prost meci care s-a văzut în România în ultimii zece ani a fost cel jucat la Cluj-Napoca de echipa noastră olimpică în compania echipei olimpice a R.F. Germania. Băieți buni, dar fără bodegă, olimpicii noștri. În afară de Liliac, Bumbescu, Belodedici și Mujnai n-am prezentat nimic la această vinătoare. Echipa, după părerea mea și a prietenilor mei, e lipsită de viitor și de speranțe.

Și acum să trecem la ziua de miercuri. Păi, marți, fluierînd a pagubă pe malul Dunării de la Brăila, m-am pomenit a doua zi, seara, la Galați. La meciul de fotbal Oțelul — Flacăra Moreni. Sînt acum la masa presei de pe stadionul Dunărea Galați. La masa presei, (scriu pe genunchi, mese nu există) nici o burtă de crap, nici o coadă de știucă, nici o pană de somn, nici o țandără de nisetru — ci numai ștevie, susai și glasuri subțiri de domnișoare albastre, brunete și blonde, care strigă din răsputeri : hai, Eugene, hai Paule, hai măăăi ! Dar Paul, Eugen și colegii lor frichinesc gulia și sînt conduși de Flacăra Moreni cu un gol înscris dintr-o acțiune exemplară... Eu am fost la Brăila cu treburi minunate și am venit la Galați, pentru că de Galați mă leagă anii adolescenței, bacalaureatul, prima țigară, voleiul, boxul (Mitică Ciubotaru, excepțional prieten) grădina Elen, cartierul Mazepa și alte întîmplări. Mă uit spre dreapta ; spre dreapta, Dunărea e plină de scrumbii albastre care nu se lasă prinse. Mult mai departe, spre durerea zărilor noastre, s-ar vedea o fîntînă cu ciutura căzută în adîncuri și cumpăna sprijinită cu botul pe ghizdele. O fi plîngînd? Bate vîntul, leagănă găleata, cine știe se gîndește și îi vine să plîngă. Mă uit spre stînga (pe teren tot n-am ce vedea), verdele cărunt al grîului ieșit dintr-o iarnă prea lungă caută argintul istoriei. Nu țin nici cu Oțelul Galați, nici cu Flacăra, eu țin definitiv cu echipa din Giulești (pierde, îmi spune inima că va pierde) și țin nespus de mult cu cartierul risipit în fața ochilor mei, monumental și somptuos cartier, unde eu, cu trei decenii în urmă, eram prieten cu nea Gică frizerul, cu niște golani din Vadul Ungurului și Bădălan, cu banjoul, regimentul trei artilerie grea și cu toți caii furați și vînduți fabricii de salam „Mistrețul" (de unde pînă unde, Mistrețul ?, fiindcă în biata cîmpie a Brăilei și a Covurluiului n-au existat din toate timpurile decît porci domestici.) Michiduțe frumoase (fetițe oacheșe) avrămesc și voi crescători de viermi de mătase, copii ai borangicului, sînt obligat, pentru că nu pot privi acest meci prost, să citesc programul editat de o echipă de gazetari locali. Citesc cu mihnire: **și noi vom juca cu Austria...** În plus, rîndurile sale sînt scrise cu mult har, trădează în ele un real talent.

Spectatorii se frămîntă și au vedenii cu nemiluita. Ce le trebuie lor nu ne doare pe noi. Ce îmi trebuie mie, nu-i interesează pe ei. Mie îmi plac fetele din rîndul doi de la masa presei care țipă înalt, își cer drepturile misterioase și mă fac să mă simt la Galați, în anumite clipe, dar numai în anumite clipe, ca și la Brăila.

Învinge Oțelul. Pe drept cuvînt și pe sfîntă dreptate. Trebuie să fiu imparțial. Și mă silesc să fiu. Dar nu mă lasă Dunărea, atît de plină de scrumbii albastre. Uite, acolo unde stau cuminți copiii de mingi, era o ripă plină cu zăpadă și eram eu un copil care-și încerca norocul la schi. Ce seară frumoasă ! Și cîte întîmplări colindind vremea înapoi !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII